

Matmazel Scuderi

E. T. A. HOFFMANN

Çev.: Esat Nermi Erendor

say
öykü

MATMAZEL SCUDERİ

E. T. A. Hoffmann

Ernst Theodor Wilhelm... Mozart'a hayranlığından Wilhelm adını Amadeus olarak değiştirdi. Alman yazarı ve bestecisi (Königsberg 1776- Berlin 1822). Hoffmann'ı büyükannesi ve büyükbabası yetiştirdi. Königsberg'de hukuk okudu, 1976'da Glogau'da başladığı memurluğu Berlin'de Poznan'da, daha sonra Plozk'da sürdürdü. 1804'ten 1807'ye kadar Varşova'da kaldı, her bakımdan hareketli bir hayat yaşadı; bir orkestra kurdu, konserler düzenledi, müzik parçaları besteledi. Napolyon ordusunun gelişi üzerine Berlin'e döndü. 1808'de, yalnız sanatla uğraşmak üzere Bamberg'de yerleşti. Arkadaşı Holbein'in yönettiği tiyatroda, organizatör, sahne mimarı, orkestra yöneticisi olarak çeşitli görevler aldı. 1813'e kadar Bamberg'de kaldı. *Callot Tarzında Fantaziler* adlı eserini o ara besteledi. (1814-1813). 1814'te Berlin Temyiz mahkemesinde danışman oldu, boş vakitlerini edebi eserler yazarak değerlendirdi: *Don Juan* (1812); Der goldene Topf (Altın Vazo) (1812); Nussknacker und Mausekönig (Fındıkkıran ve Fareler Kralı) (1816); Die Elixiere des Teufels (Şeytan İksirleri) (1816); Nachtstücke (Gece Tabloları) (1817); Meister Martin der Küfner (Martin Usta) (1819); Das Fräülein von Scudery (Matmazel Scuderi) (1819); Serapionsbrüder (Serapion Kardeşlerin Hikâyeleri) (1819-1821); Prinzessin Brambilla (Prenses Brambilla) (1812); Lebensansichten des Katers Murr (Kedi Murr'un Hayat Felsefesi) (1820-1822). Olağanüstü görünüşleriyle bu eserlerin çoğu güçlü bir hayalgücünün ürünü de olsalar, onların dikkatli bir gözleme dayandıkları kesindir. "Dünya gözüyle görülmeyen" şeyleri sezen

yazarın dünyasında hayal ve gerçek birbirine karışır. Onun eserlerinden yararlanarak Offenbach, *Hoffmann'ın Masalları* adlı operasını, Çaykovski de *Fındıkkıran* balesini yazdı (1822). Hoffmann piyano için parçalar, oda müziği, liedler, korolar, dini müzik ve operalar besteledi. Operaları içinde en başarılısı, romantik bir eser olan Weber'i bir ölçüde etkileyen *Undine* operasıdır (1814). Müzik tenkitçisi olarak, Beethoven'ı destekledi. *Kater Murr* romanında, sonraları Schumann'ı etkileyen Johannes Kreisler adlı orkestra yöneticisi tipini yarattı. Alman romantizminin müzik ve edebiyat nazariyecisidir.

Say-Öykü dizisinden çıkan diğer kitaplar:

Anadan Doğma Diktatör - O. Henry
Şarkıcı Josefine ya da Fare Ulusu - F. Kafka
Bir Delinin Güncesi - N. V. Gogol
Aşkın Suçları - M. Sade
Aşk Başkadır - Guy de Maupassant
Kalem ve Kılıç - R. M. Rilke

Matmazel Scuderi

E. T. A. Hoffmann

Almanca aslından çeviren:
Esat Nermi Erendor

say
İstanbul

Say Yayınları
Edebiyat Dizisi / Öykü

Matmazel Scuderi

ISBN 975-468-481-2

Yayın yönetmeni: Murat Batmankaya
Editör: Özgü Çelik
Almanca aslından çeviren: Esat Nermi Erendor
Düzelti: Buket Öktülmüş
Baskı: Engin Ofset, İstanbul
İstiklal Cad. Ayhan Işık Sok.
No: 11/12 Beyoğlu/İst.
Tel: 0212 612 05 33

Ön kapak resmi: E.T.A Hoffmann
1. baskı: Say Yayınları, İstanbul, 2004

08 07 06 05 04 5 4 3 2 1

© Say Yayınları
Ankara Cad. 54/12 • TR-34410 Sirkeci-İstanbul
Telefon: 0 212 - 512 21 58 • Faks: 0 212 - 512 50 80
http://www.sayyayinlari.com.tr
e-posta: sayyayinlari@ttnet.net.tr

Genel Dağıtım: Say Dağıtım Ltd. Şti.
Ankara Cad. 54/4 • TR-34410 Sirkeci-İstanbul
Telefon: 0 212 - 528 17 54 • Faks: 0 212 - 512 50 80
e-posta: saydagitim@ttnet.net.tr

İçindekiler

ÖNSÖZ
(Esat Nermi Erendor)
7
Matmazel Scuderi
11

Önsöz

E.T.A. Hoffmann, Alman Romantizm akımı içinde eser vermiş, bu akımın müzik ve edebiyat alanlarının kuramcılarından biri olmuştur.

Ölümünden yüzyıl sonra onun dünyasını **Stephan Zweig** "Duman ve düşten biçimlenmiş, kişileri fantastik olan dünya dışı bir dünya." diye tanımlamıştı. **Dostoyevski** ise ona **Homeros** ile **Schiller**'in yanı başında bir yer vermişti. Edebiyat tarihçileri de onu "fantastik"in olağanüstü anlatıcısı, modern sürrealistlerin bir öncüsü diye tanıtır. Eserlerinin çoğu olağanüstü görünüşleriyle engin bir hayal gücünün ürünü de olsalar, dikkatli bir gözleme dayandıkları kesindir. Fantastik realizmin romantiği diye nitelendirilmesi bundandır. Düş ile gerçekliği birbirinin içine geçirip gerçekle dalga geçen bu romantik yazarın eserleri, dünya edebiyatının pek çok yazarını büyük çapta etkilemiştir, bunlar arasında **Balzac**, **Byron**, **Gogol**, **E. A. Poe**, **Baudelaire** ilk akla gelenlerdir. **Offenbach** ondan etkilenerek, *Hoffmann'ın Masalları* adlı üç perdelik operasını, **Çaykovski**, *Fındıkkıran* balesini bestelemiştir.

E. T. A Hoffmann'ın çok yönlü sanat etkinliği kadar, hayatının öyküsü de ilginçtir. Şair, eleştirmen, romancı, bestekâr, orkestra şefi, tiyatro yönetmeni, dekoratör, karikatürist etkinliklerine Prusya devletinin bürokratı ve yargıcı olarak hizmetleri eşlik etmiştir.

24 Ocak 1776'da Königsberg'de doğdu. Babası yetenekli bir avukattı, fakat ayyaştı. Annesi ise histerik bir ka-

dındı. Annesiyle babasının boşanması Hoffmann'ın hayatında yediği ilk darbe oldu. Sonraki yılları annesiyle birlikte büyükannesinin yanında geçirdi. Evin içinde arada sırada bir delinin ağlamaları yankılanırdı. Ev titiz bir dayı tarafından idare ediliyordu. Hoffmann bu çocukluk yıllarını çorak bozkır olarak nitelendirir. Kendisine tek bir çıkış yolu kalıyordu: Düş kurmak. Bu dönemde daha sonraki kişiliğini biçimlendirecek birçok duygunun etkisi altında kaldı. Duygusallığının sürekli zedelenmesi, onu bir yandan korurken, bir yandan da dünyayı daha o yaşlarda gülünç görmesine yol açan bir bakış açısına sahip olmasını sağlayarak, insanlarla arasına mesafe koymaya itti. Böylece daha çocukluk yıllarında geleceğin yazarının, karikatüristinin ve taşlamacısının bakış açısına sahip olmuş bulunuyordu.

On üç yaşında beste yapmaya başladı. Bu da onun, hayatının büyük bir bölümünde, neyle uğraşacağının işaretiydi. Ne var ki daha sonra kendisine bambaşka bir yol çizecekti. Ernst Theodor Wilhelm Hoffmann olan adındaki, Wilhelm'in yerine, **Mozart**'a duyduğu hayranlıktan dolayı, Amadeus'u koydu; bu yüzden de dünya onun daha sonra E. T. A. Hoffmann diye tanıdı.

1792 yılında, **Kant**'ın ders verdiği sırada Königsberg Üniversitesi'nde hukuk öğrenimine başladı. Hukuk mesleğine de 1796'da Silezya'da Glogau mahkemesinde başladı. Mesleği onun için ilginç değildi, onu sadece geçimini sağlayan bir araç olarak görüyordu. Bu sırada **Shakespeare** okudu ve ondan etkilendi. İsteği, bir müzik adamı olmaktı. 1798'de Berlin'e atandı, burada oyunlarla, konserleri takip etti; sanatçı çevresine sahip oldu. Bu nedenle de Berlin onun en sevdiği kent oldu.

Polonya'nın bölünmesinden sonra Prusya'ya verilen bölgede bulunan Poznan'a atanınca, burada Polonyalı bir kızla, "Mişa" ile evlendi. Gece hayatını seviyor, içkili lokallerde ve balolarda eğleniyordu. Bir baloda kentin ileri gelenlerinin karikatürlerini yapması üzerine Plock kasabasına atanarak, cezalandırıldı.

1804'ten 1807'ye kadar, hükümet müşaviri göreviyle, o zaman Güney Prusya başkenti olan Varşova'da kaldı; hareketli bir hayat yaşadı, bir orkestra kurdu, konserler verdi, besteler yaptı. Napolyon ordusu kente girdiğinde Hoffmann, işgal kuvvetlerine bağlılık yemini etmeyi reddetti, Berlin'e döndü, işsiz kaldı.

1808'de Bamberg kenti tiyatrosuna orkestra şefi olması, bir süre yalnızca sanatla uğraşmasını sağladı. Burada orkestra şefliğinin yanı sıra yönetmenlik, dekoratörlük, organizatörlük de yaptı. Benzeri etkinlikleri müzik direktörü olarak çalıştığı Leipzig ve Dresden kentlerinde de sürdürdü. Piyano için parçalar, şarkılar, korolar, operalar besteledi. Operalarının en ünlüsü *Undine* operasıdır.

1809'da "Yargıç Gluck" adlı öyküsünün bir yayınevi tarafından kabul edilmesiyle Hoffmann'ın yazarlık dönemi başladı. 1814'te devlet hizmetine dönerek Berlin yüksek mahkemesinde yargıç oldu. Edebiyat alanındaki etkinliği, 1822'de ölümüne kadar, on üç yıl sürdü. Hoffmann bu kısa süreye çok eser sığdırmayı başarmıştır. Edebiyat eserlerini yayımlanma tarihlerine göre şöyle sıralayabiliriz:

Collot Tarzında Fantezi Parçalar (1815), dört cilttir ve eser onun edebiyat çalışmalarının ilk ürünü sayılır. Jacques Callot (1592-1638) hayal gücüne dayalı mizahi resimleriyle tanınan bir Fransız ressamdır. Hoffmann onun üslubunu esas almıştır. Birinci ciltte hayat ile sanat ilişkisi üzerine düşünceleri ve birkaç uzun öyküsü yer alır. İkinci ciltte bir köpeğin serüvenleriyle insan davranışları alaya alınır. Ayrıca "Manyetizmacı" adlı bir öykü de vardır. Üçüncü ciltte Hoffmann'ın başarılı eserlerinden biri olan, "Altın Kâse" yer alır. Burada beceriksiz üniversite öğrencisi Anselmus, zengin iç dünyasıyla Hoffmann'ın kişiliğinden izler taşır. Bu uzun öyküde masal dünyası ile gerçeklik kaynaştırılmıştır. Anselmus'un bir yılana âşık olmasıyla ilginç bir serüven başlar. Dördüncü ciltte yer alan uzun öykülerin en önemlisi "Kayıp Görüntü"dür.

Şeytan İksirleri (1816), bu iki ciltlik roman bir keşişin bir iksiri içişiyle başlayan serüvenini anlatır.

Gece Tabloları (1817), iki ciltlik bu eserde sekiz uzun öykü vardır. İnsanı uçuruma sürükleyen tutkular, ruh halleri işlenmiştir.

Serapion Kardeşler (1819), bu dört ciltlik eserde 1813-1821 yılları arasında gazete ve cep kitaplarında yayımlanmış öyküler, şiir, müzik, opera üzerine düşünceler, *Fındıkkıran* ve *Fareler Kralı* masalı, *Martin Usta, Duka ile Karısı* adlı uzun öyküleri yer alır.

Matmazel Scuderi (1819), bir cinayetler dizisinin öyküsüdür. Bu uzun öykü ilk yayımlanışında öylesine başarı kazandı ki yayınevi sahibinin yazara 1811 ürünü 50 şişe kalite şarap hediye ettiği söylenir. Bu eser defalarca basıldı, Japonca'dan Macarca'ya kadar hemen bütün dünya dillerine çevrildi, sahneye uyarlandı ve 1824'ten itibaren Viyana, Paris, Berlin'de; daha sonraki tarihlerde Avrupa'nın bir çok kentinde oynandı.

Kedi Murr'un Hayat Felsefesi (1819), kendini beğenmiş bir kedi olan Murr anılarını yazmaya başlar; fakat kullandığı kâğıtların arka yüzünde sahibi olan orkestra şefinin anıları yazılıdır. Baskı sırasında bu kâğıtlar birbirine karışır ve ortaya kediyle sahibinin karma biyografisi çıkar. Çağının toplum ve kültür değerleriyle alay eden bu romanda ideal-le gerçek arasındaki karşıtlık çarpıcı biçimde ortaya konulmaktadır.

Pire Usta (1822), İki arkadaşın yedi serüvenini anlatan bir masaldır.

E. T. A. Hoffmann, birçok ünlü Alman yazarı gibi, Türkiye'de tanınmamaktadır. Şimdiye kadar sadece iki uzun öyküsü "Meşum Miras" ve "Duka ile Karısı" M. E. B. klasikler dizisinde yayımlanmıştır. Çok uzun bir aradan sonra, onun bir eserini Türkçe'ye kazandırmış olmanın övüncüyle okuyucumuzun ilgisini çekeceğimizi umut ediyoruz.

Çeviride yazarın üslubu, cümle kuruluşu Türkçe'nin olanakları ölçüsünde yansıtılmaya özen gösterilmiştir. Bu özelliğin de okuyucumuzun ilgisini çekeceğini umuyoruz.

Esat Nermi Erendor

MATMAZEL SCUDERİ

St. Honoré Sokağı'ndaki* küçük evde, hoşa giden şiirleriyle ünlenmiş, böylece XIV. Louis ile Maintenon'un** gözüne girmiş bulunan Magdaleine de Scuderi*** otururdu.

Geç vakit, gece yarısına doğru (1680 yılının sonbaharı olmalı), bu evin kapısı sert vuruşlarla hızlı hızlı çalındı, öyle ki sesler koridorda çın çın yankılandı. Matmazel'in küçük evinin işlerini hem aşçı hem uşak, hem kapıcı olarak yürüten Baptiste, efen-

* Kentin eski kesiminde, Seine Irmağı'nın sağındadır.

** Françoise d'Aubigne (1635-1715), daha çok Markiz Maintenon adıyla tanınır. İlkin şair Scarron'un karısıydı, sonra XIV. Louis'nin metresi ve karısı oldu.

*** Madeleine de Scudery (1607-1701), çağının modasına uyarak, gerçekten yaşamamış kişilerinin, takma adlarla yer aldığı, bir dizi kahramanlık romanları yazmıştır.

disinin izniyle, kız kardeşinin düğünü için köye gitmiş olduğundan, şimdi evin içinde yalnız başına kalmakta olan oda hizmetçisi Martiniere gürültüye hemen uyandı. Art arda vurulan darbelere kulak verdi; Baptiste'in gitmiş olduğunu, kendisinin ise Matmazel ile birlikte evde korumasız kaldığını hatırlayınca, o günlerde pek sık cereyan eden hırsızlık, soygun, cinayet gibi suçların hepsi birden aklına geliverdi, buradan da evde yalnız başına kaldığını öğrenmiş bir ayaktakımı güruhunun dışarıda patırtı yaptığı ve evin efendisine karşı kötü bir girişime niyetlenmiş olacağı kanısına vardı, bu yüzden korkup titreyerek ve Baptiste'e de, onun hemşiresinin düğününe de küfürler yağdırarak odasında kalakaldı. Bu sırada kapıya indirilen darbelerin gürültüsü sürüp gitmekteydi ve kadın, bir sesin, "İsa aşkına açın kapıyı, ne olur açın!" dediğini duyar gibi oldu. Sonunda Martiniere, korkusu daha da artmış bir halde, mumu yanmakta olan şamdanı eline alıp odasından dışarı koridora seğirtti. O zaman da kapıyı yumruklayanın sesini daha belirgin biçimde işitti: "İsa aşkına açın şu kapıyı artık!"

"Gerçekten de..." diye düşündü Martinieri, "Hiçbir haydut böyle konuşmaz; kim bilir, belki de kovalanan biri bu, pek yardımsever olan efendime sığınmak istiyor herhalde, ama yine de tedbiri elden bırakmayalım."

Bir pencere açıp kalın sesini de olabildiğince erkek sesine benzetmeye çalışarak, gecenin bu geç saatinde, evin kapısında böyle şamata yaparak herkesi uykudan uyandıranın kim olduğunu sordu. Bu sırada da karanlık bulutların ortasından sıyrılan ayın ışınlarının solgun pırıltısında, geniş kenarlı şapkasını göz-

lerine kadar indirmiş, açık gri bir pelerine sarınmış, uzun boylu bir karaltı gördü. Aşağıdaki kişi iyice duyabilsin diye sesini hayli yükselterek bağırdı. "Baptiste, Claude, Pierre kalkın da evi yumruklayan şu hayta kimmiş bir bakın!"

Gel gelelim aşağıdan yumuşak, adeta sızlanırcasına bir ses yükseldi. "Ah, Martiniere, sesinizi değiştirmeye uğraşıyorsunuz, ama ben biliyorum sizsiniz sevgili bayan, ben Baptiste'in köye gittiğini de biliyorum; sizin, efendimizle birlikte evde yalnız olduğunuzu da. Çekinmeden açın kapıyı bana, hiçbir korkunuz olmasın. Efendin Matmazel'le mutlaka konuşmam gerek, hem de hemen."

"Sırası mı bunun?" diye karşılık verdi Martiniere. "Matmazel'le gecenin bir yarısı mı konuşmak istiyorsunuz? Peki, siz onun çoktan yattığını ve benim onu yeni daldığı tatlı uykusundan asla uyandırmayacağımı bilmiyor musunuz; bu uyku, onun yaşında, sağlığı için zorunlu."

Aşağıdaki, "Bilmiyorum." dedi.

"Efendin Matmazel'in üzerinde çalıştığı 'Clelia'* adlı romanının müsvettelerini bir kenara koyup birkaç şiir yazdığını ve bunları yarın Markiz de Maintenon'un huzurunda okumaya niyetlendiğini de biliyorum. Size yalvarırım, Bayan Martiniere, merhamet edin ve bana kapıyı açın. Bilin ki bir bahtı karanın mahvolmaktan kurtulması buna bağlı, bilin ki bir insanın özgürlüğü, şerefi, hatta hayatı da *Matmazelinizle* konuşmam gereken şu ana bağlı. Düşünün ki efendiniz, yardımını dilemek için gelmiş olan talihsizleri kapıdan kovduğunuzu öğrenirse, sizi hep kınayıp duracaktır."

* *Clelie* adlı roman, 1956'da, on cilt halinde yayımlanmıştır.

"Peki ama matmazelimin merhametinden ne diye böylesine uygunsuz bir saatte söz ediyorsunuz, yarın uygun bir saate gelsenize." Martiniere aşağıya doğru böyle konuşunca, şu cevabı aldı: "Kader, öldürücü bir yıldırım gibi mahvedercesine çarpacaksa, onun günü ve saati değiştirilmez mi? Sadece bir anlık bir görüşme kurtuluşu sağlayacaksa, bu yardımı ertelemek caiz midir? Açın bana kapıyı, herkesin yüz çevirdiği, korkunç bir kaderin amansızca kovaladığı bir zavallıdan hiçbir korkunuz olmasın, ben sadece Matmazelinizden yardım dilemek istiyorum."

Martiniere, aşağıda duranın bu sözleri söylerken derin bir ıstırapla inleyip hıçkıra hıçkıra ağladığını da işitti, öte yandan bir delikanlıya özgü bu sesin tonu, olanca yumuşaklığı ve dokunaklılığıyla yüreğinin içine kadar işlemişti. Benliğinde bir şeylerin kıpırdadığını hissetti, daha fazla düşünmeyerek anahtarı eline aldı.

Kapıyı açmasıyla pelerine sarınmış karaltının bir hamlede içeri dalması bir oldu. Karaltı, Martiniere'in yanından koridora geçip vahşi bir sesle: "Beni matmazelinize götürün!" diye bağırdı.

Martiniere korkuyla irkilerek şamdanı yukarıya kaldırdı ve mumun titrek ışığı, gencecik bir adamın korkunç derecede allak bullak olmuş, ölü beyazlığındaki yüzüne vurdu. Hele adam pelerinini aralayıp da göğüslüğünden bir hançerin parlak kabzası görününce, Martiniere kapıldığı dehşetten az kalsın yere yığılacaktı. Adam, kıvılcımlar saçan gözleriyle kadına yıldırımlar yollayarak az öncekinden çok daha vahşice bir sesle:

"Beni Matmazeline götür diyorum sana!" diye bağırdı.

O anda Martiniere, Matmazelinin büyük bir tehlikeyle karşı karşıya bulunduğunu sezmişti, aynı za-

manda hem dindar hem vefalı bir anne yerine koyduğu kıymetli efendisine duyduğu sevgi, benliğinde çok daha şiddetle alevlendi ve becerebileceğini hiç sanmadığı halde, yine de cesaretini toparlamayı başardı. Açık bırakmış olduğu odasının kapısını bir atılışta kapatıp önünde dikildi ve hem sert hem kararlı bir sesle konuştu. "Burada, evin içindeki şu kudurmuşça davranışınız, orada, dışarıdayken söylediğiniz yürek paralayıcı sözlere hiç uymuyor; şimdi çok iyi anlıyorum ki o sözler, bendeki acıma duygusunu pek yanlış zamanda uyandırmış. Benim Matmazel'im sizinle şimdi konuşmamalı, konuşmayacaktır zaten. Aklınızdan kötü şeyler geçirmiyorsanız gündüzden korkmamalısınız; yarın tekrar gelir ve sorununuzu o zaman anlatırsınız. Şimdi ise derhal evden çıkınız!"

Adam derinden bir göğüs geçirdi, Martiniere'i korkunç bakışlarla süzdü ve elini hançerine attı. Martiniere metin olabilmek için sessizce kendini zorluyordu; yine de yerinden kımıldamadı, Matmazel'in yanına gidebilmek için geçilmesi gereken oda kapısına sırtını dayayarak adamın gözlerinin içine cesurca baktı.

"Bırak Matmazelinin yanına gireyim, diyorum sana!" diye tekrar bağırdı adam.

"Ne yapacaksan yap!" diye karşılık verdi Martiniere. "Ben buradan ayrılmıyorum, başladığın kötü eylemi bitir bakalım, senin de ölümün, alçak omuzdaşlarınınki gibi Greve Meydanı'nda*, rezilce olacak."

"Ah!" diye bağırdı adam. "Haklısın Martinere! Öyle görünüyorum değil mi? Alçak bir haydut, bir katil gibi silahlıyım, ama benim omuzdaşlarım asılmadı, asılmadılar!" Bunları söylerken genç adam, zehir gibi

* Paris'in doğu kesiminde, idamların yapıldığı meydan.

bakışlarını, korkudan ölesiye titreyen kadına fırlatmış, aynı anda hançerini de çekmişti.

Kadın, indirilecek öldürücü darbeyi bekleyerek, "İsa!" diye haykırdı, ama aynı anda atların nal sesleri, silahların şakırtıları duyuldu. Marechaussee... Marechaussee*.. İmdat imdat!" diye bağırdı Martiniere.

"Lanet karı, beni mahvetmek mi istiyorsun sen... Her şey bitti artık, bitti her şey! Al! Al! Matmazel'e ver bunu.... Bugün ver... İstersen yarın ver!" Adam alçak sesle bu sözleri mırıldanarak, Martiniere'in elinden şamdanı çekip aldı, mumları söndürüp kadının eline küçük bir mahfaza bıraktı. "Ruhunun selameti için bu mahfazayı Matmazel'e ver!" diye bağırıp evden dışarı fırladı.

Martiniere yere çökmüş durumdaydı, güçlükle ayağa kalktı. Karanlıkta el yordamıyla yürüyerek odasına döndü, burada bitkinlikten ses çıkarmaya dahi gücü yetmez halde, kendini bir koltuğun üstüne bıraktı. Birden evin kapı kilidine sokulan anahtarın tıkırtısını işitti. Kapı kapandı ve çekingence atılan hafif adımlar odaya yaklaştı. Kadın kıpırdayacak gücü bile bulamadı kendinde, oturduğu yere mıhlanmış bir halde başına gelecek korkunç olayı bekletmekteydi, lakin kapı açılıp da gece fenerinin ışığında sadık Baptiste'i daha ilk bakışta tanıyınca büsbütün afalladı. Adamın yüzü bembeyaz kesilmişti ve şaşkın bir haldeydi.

"Bütün azizler adına!" diye söze başladı. "Bütün azizler adına, söyle bana, Bayan Martiniere, neler oldu? Ah şu korku! Korku! Nasıl oldu bilemiyorum, ama geçen akşam bir güç, beni düğünden itekleyip dışarı çıkardı. Böylece kendimi birden yola koyulmuş buldum. Bayan Martiniere'in uykusu hafiftir, kapıyı

* O zamanlar Fransa'da atlı polisin adı.

dikkatle ve hafifçe tıklatırsam uyanıp beni içeri alır diye düşünmüştüm. Derken karşıma kalabalık bir devriye kolu çıkmasın mı, atlısı da vardı yayası da, hepsi de tepeden tırnağa silahlı, beni tutup bırakmak istemediler. Bereket versin Desgrais, Marechaussee teğmeni de aralarındaydı, beni de iyi tanır; fenerini suratıma tutarak, 'Aa, Baptiste! Gece vakti nereden geliyorsun böyle?' dedi. 'Evde edebinle oturup orayı beklemen gerekirdi. Buraları tekin yerler değil, biz de bu gece iyi bir av yakalamayı düşünüyorduk.' Bilemezsiniz Bayan Martiniere, bu sözlerle yüreğime nasıl sular serpildi. Sonra da tam evin eşiğine ayak basmıştım ki pelerine sarınmış bir insan evden dışarı fırladı, elinde de parlayan bir hançer vardı, yanı başımdan koşup gitti. Ev ise açık, anahtar kapının üstünde, söyle bana, ne demek oluyor bütün bunlar?"

Bu sırada artık ölesiye korkusundan sıyrılmış bulanan Martiniere, olup biteni anlattı. İkisi, kadın ile Baptiste, koridora çıkıp şamdanı döşemenin üstünde, yabancı adamının kaçarken fırlatmış olduğu yerde buldular.

"Bu işte kesin olan şu ki..." dedi Baptiste, "Bizim matmazel pekâlâ soyulabilir, hatta öldürülebilirdi. Anlattığına göre, bu herif senin Matmazel'le birlikte evde yalnız olduğunu biliyordu, hatta Matmazel'in yazılarının başında nöbet tuttuğunu bile biliyor; lanet olasıca hırsız uğursuz takımından biri bu besbelli, evin içine kadar girmiş, şeytanca planını gerçekleştirmeye yarayacak ne varsa hepsini kurnazca araştırmış olmalı. Şu küçük mahfaza var ya, Bayan Martiniere, bence onu Seine'e* atalım, hem de en derin yerine. Bize kim garanti edebilir ki alçak kötü adamlardan

* Paris'in içinden geçen ırmak; "sen" diye okunur. (Çev. n.)

birinin, bu mahfazayla iyilik simgesi matmazelimizin canına kastetmediğini ve mahfazayı açınca, tıpkı bilinmeyen bir elin bıraktığı bir mektubu açan yaşlı Marki de Tournay gibi, onun da yere yığılıp ölmeyeceğini?"

Sadık hizmetkârlar uzun uzadıya tartıştılar, sonunda da ertesi sabah her şeyi matmazele anlatmayı, mahfazayı gereken önlemler alındıktan sonra kendisine teslim etmeyi kararlaştırdılar. İkisi de, şüpheli yabancının ortaya çıkışındaki bütün ayrıntıları inceden inceye gözden geçirip sonunda işin içinde olağanüstü bir sır olabileceği, bu sırrı da kendi başlarına çözmeye kalkışmayıp efendilerinin çözümüne bırakmaları gerektiği kanısına vardılar.

•

Baptiste'in böyle kaygılanmasında haklı nedenler vardı. Zira tam da o günlerde Paris, işlenen alçakça cürümlerin arenası haline gelmişti; üstelik bu cürümlerde cehennemin en şeytanca icadı araç olarak kullanılmaktaydı.

Glaser adlı bir Alman eczacı, zamanının en iyi kimyacısıydı ve çağdaşı bütün kimyacıların yaptığı gibi simya* deneyleriyle uğraşıyordu. Filozof taşını bulmak amacındaydı. Kendisine Exili adında bir İtalyan yardım etmekteydi. Ama bu adam için simyacılık sadece bir bahaneydi. Aslında onun isteği, Glaser'in içlerinde talih kuşunu bulmayı umduğu zehirli madde-

* Değersiz madenleri altın ve gümüşe çevirmeyi amaç edinmiş, bilimdışı kimyaya "simya" denir. Simyanın bir başka amacı da, bütün hastalıklara iyi gelebilecek hayat iksirini ve "felsefe taşı"nı bulmaktı. Simya zamanla bir sihir-büyücülük bilgisi haline gelmiştir. Simyanın asıl yararı, kimya biliminin gelişmesine yol açması olmuştur. (Çev. n.)

lerin birbirine katılmasını, kaynatılmasını, geliştirilmesini öğrenmekti. Böylece sonunda olağanüstü bir zehir hazırlamayı başardı; kokusu da, tadı da yoktu bu zehir, ya anında ya da yavaş yavaş öldürüyor, insan vücudunda kesinlikle hiçbir iz bırakmıyor ve hekimlerin bütün becerisini, bütün bilimini boşa çıkararak, onları zehirleyerek cinayeti akıllarına getirmeden, ölümün doğal bir nedenden ileri geldiğini yazmak zorunda bırakıyordu.

Exili, işini her ne kadar büyük bir dikkatle bütün önlemleri alarak yaptıysa da, zehir satmakla suçlanıp Bastille'e* götürüldü. Çok geçmeden hücresine Yüzbaşı Godin de Sainte Croix da konuldu.

Bu adam, Markiz de Brinvillier ile uzun süre bir aşk ilişkisi yaşamıştı; bütün aile için utanç verici bir ilişkiydi bu ve sonunda –kadının kocası Marki, karısının suçuna duyarsız kaldığından– Markiz'in babası, Paris'in sivil valisi Dreux d'Aubray, zina işleyen bu çifti, sadece Yüzbaşıyı etkileyen bir tutuklama emriyle ayırmayı zorunlu görmüştü.

Son derecede haris, karakterden yana nasipsiz, yalancıktan sofuluk taşlayan; ama ilk gençliğinden beri kötü alışkanlıkların hepsine bulaşmış, hem kıskanç hem de saplantılı sayılacak kadar kindar biriydi bu Yüzbaşı ve onun için hiçbir şey, Exili'nin şeytanca sırrından daha sevindirici olamazdı, çünkü bu bilgi ona bütün düşmanlarını yok etme gücünü verecekti. Exili'nin pek hevesli bir öğrencisi oldu, çok geçmeden de ustasıyla eşit duruma geldi; öyle ki Bastille'den tahliye edildiğinde çalışmasını yalnız başına sürdürebilecek durumdaydı.

* Bastille, Paris'te cezaevi olarak kullanılan bir hisardı; 1789 Büyük Fransız Devrimi buranın halk tarafından yıkılmasıyla başlamıştır. (Çev. n.)

Markiz Brinvillier soysuzlaşmış bir kadındı; Sainte Croix sayesinde de bir canavar oldu. İlkin kendi babasını, hem de ileri yaşındayken, bakımını alçakça bir riyakârlıkla üstlenerek zehirledi, ardından iki erkek kardeşini, sonra da kız kardeşini. Babasını öç almak için zehirlemişti, ötekileri ise kalan zengin mirastan ötürü. Zehirleyerek öldüren birçok caninin öyküsü, bu tür cinayet işlemenin zamanla karşı konulmaz bir tutkuya dönüşmesinin de dehşet uyandıran örneklerini verir. Başkaca bir amaç gütmeksizin, sırf zevk için, tıpkı bir kimyacının oyalanmak niyetiyle deney yapması gibi, zehirci katiller de çoğu kez yaşamasını ya da ölmesini hiç mi hiç umursamadıkları kişileri öldürmüşlerdir.

Hotel Dieu'de* bir yığın garibanın ansızın ölüvermesi, Markiz Brinvillier'in, dindarlığı ve yardımseverliğinin göstergesi diye değerlendirilmesi için, her hafta burada dağıttırdığı ekmeklerin zehirli oldukları şüphesini bir süre sonra uyandırmıştı. Bu konuda kesinlikle doğru kabul edilen olgu ise, Markiz'in güvercin böreklerine zehir koydurması vè bunları davet ettiği konuklarına yedirmesidir. Şövalye de Guet ile daha başka bir çok kimse, bu cehennem ziyafetinin kurbanı olmuşlardır. Sainte Croix ile yardımcıları La Chaussee ve Markiz Brinvillier, iğrenç cürümlerini uzun süre, içine nüfuz edilmeyen bir peçenin ardında saklamayı becerdiler; ne var ki lanet insanların alçakça hilelerinden hangisinin başarılı olacağına da, yeryüzünde canilerin hizaya getirilmesine de göklerin ebedi kudreti karar veriyordu.

* Hotel Dieu: 1600'lü yıllarda Paris'teki tek hastaneydi; bu hastane ünlü Notre-Dame katedralinin tam yanındaydı.

Sainte Croix'nın hazırladığı zehirler öylesine incecik bir toz kıvamındaydı ki (Parisliler ona "Poudre de Succession"* adını takmışlardı) hazırlandığı sırada toz açıkta dururken, ondan tek bir nefes solunması bile anında ölüme yol açabiliyordu. Bu nedenle de Sainte Croix, çalışırken ince sırçadan bir maske takmaktaydı. Günün birinde hazırladığı zehir tozunu, küçük bir sürahiye boşaltırken bu maske düşüverdi ve adam zehrin incecik tozunu soluyunca, anında ölüp yere yığıldı. Vâris bırakmadan öldüğü için mahkeme terekesini hemen kaydetmek istedi. Bu kayıt sırasında bir sandığın içinde, alçak Sainte Croix'nın zehir cinayetlerinde, dilediği zaman kullanmak üzere hazır beklettiği şeytani cephanesi bulundu, ayrıca Brinvillier'in mektupları da ele geçirildi. Bunlar işlediği cinayetler konusunda hiçbir şüphe bırakmıyordu. Kadın, Lüttich'e bir manastıra kaçtı. Bir Marechaussee görevlisi olan Desgrais onun peşinden gönderildi. Desgrais rahip kılığına girerek Markiz'in saklandığı manastıra girdi. Bu korkunç kadınla âşıkane bir ilişki kurmayı ve onu kentin dışında, ıssız bir bahçede gizlice buluşmak için kandırmayı başardı. Kadın oraya gelir gelmez Desgrais'nin sivil polislerince kuşatıldı, rahip âşık da birdenbire bir Marechaussee görevlisine dönüşüverdi ve Markiz'i bahçenin önünde hazır bekleyen arabaya binmeye, sonra da etrafı polislerle çevrili olarak Paris'e hareket etmeye zorladı.

La Chaussee'nin kafası bir süre önce kesilmiş bulunuyordu; Markiz Brinvillier'in ölümü de böyle oldu, vücudu ise idamdan sonra yakıldı ve külleri havaya savruldu.

* Miras tozu (Çev. n.)

Parisliler, gizli cinayet silahını ceza görmeden, düşmanına da dostuna da yöneltmiş bulunan bu canavarın ortadan kalkmasıyla rahat bir nefes almıştı. Gel gelelim Croix'nın tüyler ürpertici becerisinin miras yoluyla birilerine kaldığı ve devam ettirilmekte olduğu çok geçmeden anlaşıldı: Cinayet, görünmeyen sinsi bir hayalet gibi, her yere, ancak akrabalık-aşk-dostluk ilişkileriyle oluşabilen en dar çevrelere dahi sokulup çok kesin ve çok hızlı biçimde bahtsız kurbanlarını kapsamaktaydı. Bugün sapasağlam görünen biri, ertesi gün hastalıkla sarsılıyor ve sararıp soluyordu. Hekimlerin hiçbir becerisi de onu ölümden kurtaramıyordu. Zenginlik, verimli bir makam, güzel, bazen de daha genç bir kadın, ölümün amaçlanmasına yetmekteydi. Korkunç vesveseler, en kutsal bağları dahi koparıyordu. Kocalar karılarının karşısında titremekteydi; keza babalar oğullarının, kız kardeşler de erkek kardeşlerin karşısında. –Dostların dostlarına verdiği ziyafetlerde yemekler el sürülmeden, şaraplar bir yudum içilmeden kalmakta, bir zamanlar neşenin ve şakaların egemen olduğu yerlerde, şimdi artık vahşileşmiş bakışlar, kılık değiştirmiş katili merakla gözleyip durmaktaydı. Aile babalarının, korkularından yiyecek maddelerini uzak semtlerden aldıkları ya da kendi evlerinde şeytanca bir hainlikten kuşkulanarak yemeklerini pis lokantalarda, kendi başlarına hazırladıkları görülüyordu. Ne var ki kimi zaman alınan en kapsamlı, en dikkatli önlemler dahi boşuna olmaktaydı.

Toplumda gittikçe artan huzursuzluğun önünü almak için kral, özel bir mahkeme kurdurup ona yalnızca bu tür gizli cürümlerin araştırılması ve cezalandırılması görevini verdi. Oturumlarını Bastille yakınlarında bir yerde yapan başkanı da "la Regnie" olan bu

mahkemeye "chambre ardente"* adı takıldı. Regnie'nin çabaları, hayli uğraşmasına rağmen, uzunca bir süre verimsiz kaldı; cürümün gizli inini keşfetmek ise kurnaz Desgrais'ye nasip oldu.

Varoş semtlerden biri olan Saint Germain'de yaşlı bir kadın oturuyordu, adı "la Voisin" idi, falcılık ve büyücülük yapmaktaydı. Bu kadın, yardakçıları "le Sage" ve "le Vigoreux"nun yardımıyla, hiç de aklı kıt veya safdil denilmeyecek kişilerde dahi korkular, hayretler uyandırmayı bilmişti. O da "la Croix" gibi Exili'nin öğrencisiydi, tıpkı onun gibi iz bırakmayan, ince toz kıvamında zehirler hazırlıyor; böylece de habis ruhlu oğulların, vaktinden önce miraslara, soysuzlaşmış karıların çok daha genç başka kocalara kavuşmalarına yardımcı oluyordu.

Desgrais, kadının sırrını öğrenmeyi başardı, kadın da her şeyi itiraf etti; chambre ardente, onu yakılarak idama mahkûm etti ve infazı da Greve Meydanı'nda gerçekleştirildi. Kadında bir liste bulunmuştu; onun yardımından yararlanmış olanların listesiydi bu. Böylece yalnızca idamlar idamları izlemekle kalmadı, yüksek derecede saygınlığı bulunan kimseler de suçlamalara uğradı. Bu yüzden Kardinal Bonzy'nin, Narbonne Başpiskoposu'yken, emeklilik parası ödemesi gereken personelin hepsini, kısa zaman içinde öteki dünyaya göndermenin çaresini la-Voisin'de bulduğu kanısı yaygınlaştı. Keza listede adları bulunan "Düşes de Bouillon" ile "Kontes de Soissons" bu cehennemlik kocakarıyla ilişki kurmakla suçlandıkları gibi, "Lüksemburg Dükü, Devlet Mareşali François Henri de Montmorenci" de suçlanmaktan masun kalmadı.

* "Yakıcı oda", siyaha boyalı oturum salonunun meşalelerle aydınlatılmasından dolayı bu ad verilmiş.

Korkunç chambre ardente, kovuşturmasını ona da uyguladı. Dük, Bastille'de hapis yatmaya kendiliğinden geldi; orada ise Louvois* ile La-Regnie'nin nefretinden ötürü, sadece altı ayak uzunluğu bulunan bir deliğe kapatıldı. Yapılan ayrıntılı soruşturma sonunda Dükün suçunun bir kınamayı bile gerektirecek nitelikte olmadığı anlaşılıncaya kadar aylar geçti. Meğerse Dük, bir defasında le-Sage'e talih falına baktırmışmış.

Besbelli ki kör bir gayretkeşlik, Başkan Regnie'yi zorbalıklara ve gaddarca eylemlere yöneltmişti. Mahkeme ise tam anlamıyla bir engizisyon karakteri almış bulunuyordu; en önemsiz bir şüphe bile derhal zindana atılmaya yetiyor ve idamı istenen sanıkların suçsuzluklarının kanıtlanışına da sık sık tanık olunuyordu. Üstelik Regnie'nin dış görünüşü de çirkindi ve sinsi yaratılışlıydı; öyle ki koruyucusu veya intikamcısı olmak amacıyla çağırdığı kimselerin bile nefretini kazanmıştı. Sorgu sırasında kendisine şeytanı görüp görmediğini sorduğu Düşes de-Bouillon, "Sanırım onu şu anda görmekteyim." cevabını vermişti.

Suçluların ve suçlu olduklarından şüphelenilenlerin kanları Greve Meydanı'nda akıp gider ve bu sayede gizlice işlenen zehir cinayetleri gittikçe seyrekleşirken, başka çeşit bir bela kendini gösterdi; yeni bir şaşkınlık dalgası da ortalığı kaplayıverdi. Mücevherin her çeşidini ele geçirmeyi iş edinmiş bir haydut çetesi ortaya çıkmıştı. Değerli bir takı alınır alınmaz, ne kadar korunmak istenirse istensin sonunda akıl almaz bir biçimde ortadan kayboluveriyordu. Daha da kaygı vericisi, akşam vakti mücevherini üstünde bu-

* François Michel le-Tellier, Marquis de Louvois (1641-91), 1688'den itibaren XIV. Louis'nin savaş bakanı; kral üzerinde son derece etkiliydi.

lundurmayı göze alan herkes, ya caddenin ortasında ya da evlerin karanlık giriş yerlerinde soyulmakta, hatta öldürülmekteydi. Bundan canlı kurtulabilenler, kafalarına yıldırım gibi çarpan bir yumruk darbesiyle yere yıkıldıklarını, kendilerine geldiklerinde ise soyulmuş olduklarını ve darbeyi yedikleri yerden başka bir yerde bulunduklarını söylüyorlardı. Hemen her sabah sokakta ya da binaların içinde öldürülmüş olarak bulunanların hepsinde ise hep aynı öldürücü yara göze çarpmaktaydı. Kalplerine bir bıçak batırılmış oluyordu; hekimlerin değerlendirmesine göre, bu batırış öylesine hızlı ve etkiliydi ki, yaralanan kimse kendinde sesini çıkaracak gücü dahi bulamadan yere yığılmak zorunda kalıyordu.

XIV. Louis'nin görkemli sarayında kim vardır ki, gizli bir aşk ilişkisine girmemiş ve geç vakit sessizce sevgilisine giderken yanında zaman zaman kıymetli bir hediye de götürmemiş olsun? Haydutlar sanki ruhlarla bağlantı kurmuşçasına, böyle bir hediyenin götürüleceğini mutlaka öğreniyorlardı. Talihsiz adam aşk mutluluğunu tatmayı düşündüğü odaya çoğu kez varamıyor, kanlı cesedini dehşet içinde bulacak olan sevgilinin odasının önünde, eşiğin üstüne devriliyordu.

Güvenlik Bakanı Argenton, Paris'te halkın gözüne şu ya da bu nedenle şüpheli görünmüş herkesi boş yere yakalatıyor, Regnie de boş yere öfkelenip gözdağıyla onlardan itiraflar elde etmeye çabalıyor; yine boş yere nöbetçiler, devriyeler takviye ediliyor, lakin soyguncuların izi bulunamıyordu. Tepeden tırnağa silahlanmak ve önde birine fener taşıtmak gibi önlemler bir ölçüde yararlı olsa da, uşağı taş atışlarıyla korkutup aynı anda efendinin öldürülerek soyulması gibi örneklere de rastlanılmaktaydı.

İşin tuhaf tarafı, mücevher alım satımıyla ilgisi bulunabilecek yerlerin hepsinde yapılan araştırmalarda, gasp edilmiş değerli takıların en küçük bir parçasının dahi ortaya çıkmayışı, yani buralarda da izlenebilecek herhangi bir ipucunun kendini göstermeyişiydi.

Desgrais, bizzat kurmuş bulunduğu tuzaklardan hırsızların kurtulmayı becermeleri karşısında öfkeden kudurmaktaydı. Kentte onun doğrudan denetlediği semt, saldırılardan masun kalırken, hiçbir kötü eylemin olmayacağı sanılan diğer bir semtte ise gasp cinayeti zengin kurbanını buluveriyordu.

Desgrais, ortaya birkaç Desgrais birden çıkarmak hilesini akıl etti. Bu kişiler yürüyüşleri, duruşları, konuşmaları, bedenleri ve suratları bakımından birbirlerine öylesine benziyordu ki gizli polisler bile asıl Desgrais'nin nerde pusuya yattığını kestiremiyorlardı. Bu sırada kendisi ise, canını tehlikeye atarak ya haydut yatağı yerlerin birinde tek başına pusu kurmuş ya da üzerinde çok değerli mücevher taşıdığını bildiği birilerini uzaktan takip ediyor oluyordu. Gel gelelim onun bulunduğu yerde saldırı yapılmıyordu; bu önlemlerden haydutların haberi olmaktaydı. Desgrais umutsuzluğa düşmüştü.

Bir sabah Desgrais, Başkan Regnie'ye geldi, beti benzi uçmuş, görünüşü baştan aşağı değişmişti, adeta kendinde değilmiş gibi bir hali vardı. Başkan onu: "Ne var, ne yok? Haberler nasıl? Bir iz buldunuz mu?" diyerek karşıladı.

"Ah, sayın efendim!" diye başladı Desgrais, öfkesinden dili dolaşıyordu. "Ah sayın efendim, dün gece Louvre* yakınlarında Marki de la-Fare, ben oradayken saldırıya uğradı."

* Louvre, Seine Irmağı'nın yakınlarında, Fransa krallarının sarayı; 1793 Büyük Devrim'den beri müzedir. (Çev. n.)

"Ay ne güzel bir fırsat!" diye Regnie sevinçle bağırdı. "Enselediniz elbette onları!"

"Hele bir dinleyiniz." dedi Desgrais acı bir gülümsemeyle. "Ah, önce bir dinleyiniz olup biteni. Evet, Louvre'un orda durmuş, içim hınçla dolu, benimle dalga geçen şeytanları gözlüyordum. Birden ürkek adımlarla birisi, ikide bir arkasına bakarak yanı başımdan geçti; beni görmemişti. Ayın soluk ışığında tanıdım onu, Marki de La-Fare idi. Onu orada gördüğüme de hiç şaşmadım; çünkü niyetini, nereye gitmek istediğini biliyordum. Benden on, on iki adım kadar uzaklaşmıştı ki, bir karaltı adeta yerden biter gibi sıçrayıp Marki'nin üstüne atladı, onu yere devirerek üzerine çullandı. Katili elime geçirebileceğim anın artık geldiğini sanmanın hayreti içinde düşüncesizce davrandım, yüksek sesle haykırıp pusuda beklediğim yerden hızla dışarı fırlayarak saldırganın üstüne atılmak istedim; lakin ayaklarım pelerinime dolandı, yere kapaklandım. Aynı anda saldıran kişinin de, rüzgârdan kanat takmış gibi oradan, kaçtığını gördüm, var gücümle ayağa fırlayıp onun peşinden koştum. Koşarken de borumu öttürüyordum. Uzaktan polislerin düdükleri boruma cevap veriyordu. Ortalık birden hareketlendi. Dört bir yandan silah şakırtıları, atların nal sesleri gelmekteydi. "Buraya! Buraya! Desgrais! Desgrais!" diye bağırdım, sesim sokaklarda yankılanıyordu. Kaçan kişiyi ise ay ışığında hep önümde görmekteydim. Birden beni şaşırtmak istercesine, bir yan sokağa sapıverdi. Nicaise Sokağı'na gelmiştik; adamın gücü tükenmişe benziyordu, bense gücümü bir kat daha artırmaya çalıştım, benden ancak on beş adım kadar ötedeydi.

"Yetiş ona! Yakala, polisler de gelsin artık!" diye bağırdı Regnie; gözlerinden şimşekler çakıyordu, bir

yandan da Desgrais'nin kolunu, sanki kaçan katil oymuş gibi sımsıkı kavramıştı.

"On beş adım!" diye Desgrais konuşmasını sürdürdü, sesine bir hüzün gelmişti, soluk almakta zorlanıyordu. "On beş adım önümdeyken herif yana doğru, karanlık bir yere doğru sıçradı ve duvarın içinde kayboldu."

"Kayboldu mu? Duvarın içinde mi? Çıldırdın mı sen?" diye bağırarak, gerisin geri iki adım atıp ellerini çırptı Regnie.

"Diyeceksiniz bana..." diye Desgrais konuşmasını sürdürdü; kötü düşüncelerden rahatsız olmuş biri gibi alnını ovuşturuyordu. "Diyeceksiniz bana besbelli, sayın efendim, bir deli, hayaller gören bir budala diyeceksiniz; ama olay size anlatmış olduğumdan farklı cereyan etmemiştir. Duvarın önünde donup kalmıştım; bu sırada birçok polis de nefes nefese yanıma gelmişti. Ayağa kalkmış bulunan Marki de La Fare kılıcını elinde sallayarak çıkageldi. Meşaleleri yaktık, duvarı yukardan aşağıya ellerimizle yokladık, ne bir kapı izine rastladık, ne bir pencere ya da aralık izine. Kalın taşlardan örülmüş bir avlu duvarıydı bu ve bir evle bağlantılıydı; evde oturanlar için ise, şimdiye kadar en küçük bir şüphe dahi söz konusu edilmiş değildi. Bugün gidip her şeyi bir defa daha uzun uzadıya gözden geçirdim. Bizi atlatan bu kişi, şeytanın ta kendisi olmalı."

Desgrais'nin anlattıkları Paris'in her yanında duyuldu. İnsanların kafaları da zaten Voisin, Vigoureux ve adı kötüye çıkmış Rahip le-Sage'ın büyücülükleri, ruh çağırmaları, şeytanla anlaşmalarıyla doluydu; insanın hiç değişmeyecek doğası gereğince doğaüstüne, mucizevi olaylara yönelik eğilimi, şimdi de artık

aklın tüm etkinliklerine üstünlük sağlamış bulunuyordu. Böylece herkes Desgrais'nin sadece bir umutsuzluk anında söylediği şeylere, şeytanın ruhlarını kendisine satmış canileri doğrudan koruması altına aldığından başka bir şeye inanmaz olmuştu.

Bu arada Desgrais'nin öyküsünün çeşitli zırva süslemeler içerdiği de fark edilmişti. Nitekim onun öyküsü bir gravürde, iğrenç görünümlü bir şeytanın, dehşete kapılmış Desgrais'nin karşısında yerin içine girmesi şeklinde tasvir edilmiş ve bu gravür bastırılarak kentin her köşesinde satılmıştı. Bu da halkın gözünü adamakıllı korkutmaya yettiği gibi, polisler şimdi kutsal sularla kutsanmış ve muskalarla donanmış olarak sokaklarda, korkudan titreye titreye, yollarını şaşırıp durmaktaydılar.

Argenson, chambre ardente çabalarının boşa çıktığını görünce, bu yeni suç için daha geniş yetkilerle canileri izleyecek ve cezalandıracak bir mahkeme ataması dileğiyle krala başvurdu. Ne var ki kral, chambre ardente adlı mahkemeye zaten çok fazla yetki verilmiş olduğu kanısındaydı ve gaddar Regnie'nin neden olduğu yığınla idamın dehşetinden de hayli üzgündü, öneriyi tümüyle reddetti.

Kralın ilgisini yeniden konuya çekmek için başka bir yol seçildi. Kral öğleden sonralarını Maintenon'un odalarında geçirmeyi, nazırlarıyla ise gecenin geç saatlerine kadar çalışmayı alışkanlık haline getirmişti. Maintenon'un odalarındayken krala, tehlikeyle karşılaşan âşıklar adına yazılmış bir şiir sunuldu. Bu şiirde âşıklar, kibarlık uyarınca sevgiliye değerli bir hediye götürmeleri gerektiğini bu yüzden her gidişlerinde canlarını tehlikeye atmak zorunda kaldıkları için yakınmaktaydı. Gerçi şövalyelere özgü kavgada, sevgili

uğruna kanını akıtmak bir şeref ve zevkti; lakin katilin kahpece saldırısında durum bambaşkaydı, burada kişinin hazırlıklı olabilme şansı yoktu. Tüm âşıkların ve tüm galanterinin* kutup yıldızı olan Louis, artık ışığını saçarak karanlık geceyi dağıtmalı, böylece gecenin içinde saklanan kara gizemin örtüsünü kaldırmalıydı. Düşmanları yere sermiş bu tanrısal kahraman, zaferlerle ışıldayan kılıcını çekip tıpkı Lerna ejderi karşısında Herkül, Minotauros karşında Theseus gibi, o da, kimsede aşk hevesi bırakmamış ve bütün hazları, derin acıların, tesellisiz yasların karanlığına gömmüş bulunan şu çok tehlikeli canavarla savaşacaktı.

Konu çok ciddi olduğu halde, şiir böylesi bir ciddilikten yoksundu; şiirde âşıkların kimseye görünmeden, gizli yollardan sevgililerine giderken korkulara kapılmak zorunda kalmaları gibi, korkunun bütün aşk arzularını, galanterinin bütün güzel serüvenlerini daha yeni filizlenirken öldürmesi gibi zarif nükteler** yapılması yeğlenmişti. Şiir son bölüme bir de XIV. Louis'yi öven tantanalı bir kaside*** eklenerek bitiriliyor, böylece kralın şiiri tam bir hoşnutluk duygusu içinde gözden geçirmesini sağlamak da unutulmamış oluyordu.

Amaçlanan ruhsal duruma girmiş bulunan kral, gözlerini kâğıttan ayırmaksızın Maintenon'a doğru hızla döndü, şiiri bir defa daha, bu sefer yüksek sesle okudu sonra da sevimli bir gülümsemeyle ona,

* Galanterie, 1. incelik, kibarlık; 2. kadın düşkünlüğü, kadıncılık, zendostluk; 3. (bir kadına yapılan) iltifat; 4. sevi serüveni, çapkınlık. (kayn.: Büyük Fransızca-Türkçe Sözlük, Tahsin Saraç, Adam Yayınları, 1995 (5. baskı)] (Ed. n.)

** Zarif nükteler yapma modası, galanteri çağında (XVII. ve XVIII. yüzyıllarda) pek yaygındı. (Çev. n.)

*** Aşırı övgü şiiri olan "Panegyrikus"un karşılığı olarak "kaside" kullanıldı. (Çev. n.)

tehlikeyle karşılaşmış âşıkların istekleri hakkında ne düşündüğünü sordu. Maintenon ciddi mizacı uyarınca, her zaman yaptığı gibi, biraz da sofuca bir renk katarak gizli yasak yolların hiçbir olağanüstü korunmaya değer olmadığı; dehşet salan canilerin ise, mutlaka yok edilmelerinin olağanüstü önlemlere değer olduğu cevabını verdi.

Bu ikircimli cevaptan hiç de hoşnut kalmamış olan kral, kâğıdı katlayıp öteki odada çalışan devlet sekreterinin yanına dönmek istedi; yan tarafa doğru şöyle bir bakınca gözüne orda bulanan ve Maintenon'un yakınında küçük bir koltukta oturan Scuderi çarptı. Kral bu sefer de ona doğru yürüdü, ağzında ve yanaklarında az önce belirip ardından hemen kaybolan sevimli gülümsemesi yeniden kendini göstermişti. Matmazel'in tam önünde durarak şiir kâğıdının katlarını açtı ve yumuşak bir sesle şöyle konuştu:

"Markiz bizim sevdalı beylerimizin galanterisinden hiç hoşlanmıyor, bana da yasaklamaktan hiçbir farkı bulunmayan yöntemler öneriyor. Ya siz matmazelim, siz ne diyorsunuz bu dilekçe şiire?"

Scuderi saygılı bir tavırla koltuğundan kalktı; akşam kızıllığı gibi gelgeç bir kırmızılık bu yaşlı saygın hanımefendinin yanaklarında geziniverdi, kralın önünde hafifçe eğildi, gözlerini yere çevirerek, "Hırsızlardan korkan bir âşık, aşka layık değildir." dedi.

Süslü laflarla uzayıp giden şiiri, bütünüyle yere serivermiş olan bu birkaç sözcükteki şövalye ruhu karşısında hayranlık duyan kral, gözleri parıldayarak, "Kutsal Dionys* adına, haklısınız Matmazel!" diye bağırdı. "Körü körüne hiçbir önlem alınmamalı, suçlu-

* Hıristiyan azizlerinden Saint Denis. Paris'te ilk Hıristiyan cemaatini kurmuş, ülkenin ilk Piskoposu olmuş, 270 yılında şehit edilmiştir. (Çev. n.)

nun yanında suçsuza da çarpacak önlemlerle ödleklik korunmamalı; Argenson ile Regnie işlerini yürütsünler!"

•

Ertesi sabah Martiniere, geçen gece olup bitenleri matmazeline anlatırken, o günlerde dehşet uyandırmış bulunan olayları da bir bir ballandırarak betimledi ve esrarengiz mahfazayı titreyerek, biraz da çekinerek ona verdi. Gerek Martiniere, gerekse beti benzi uçmuş halde, bir köşede tek sözcük dahi edemeden dikilen, elindeki yatak takkesini korku ve sıkıntıyla habire yoğuran Baptiste, küçük mahfazayı ancak bütün önlemleri aldıktan sonra açmasını, tüm azizler adına Matmazel'den rica ettiler.

Elinde kapalı duran esrarengiz nesneyi tartıp gözden geçiren matmazel gülümseyerek, "İkiniz de boşuna kuşkulara kapılıyorsunuz!" dedi. "Zengin biri olmadığımı ve çalmak uğruna bir cinayet işlemeye değecek kadar bir servetim bulunmadığını, şu lanet olasıca alçak katiller biliyorlardır, hem de bunu, sizin dediğinize göre evin köşe bucağını gözden geçirdikleri için, herhalde benden de sizlerden de daha iyi öğrenmişlerdir. Peki, canıma kastedilmiş olabilir mi? Yetmiş üç yaşındaki bir kadını kim, ne diye öldürmek istesin; hem de hiç kimsede kıskançlık uyandırmamış, orta değerde dizelerle, yazdığı romanlarında kendi yarattığı caniler ile kundakçılardan başka kimsenin peşine düşmeyeceği, bütün saltanatı arada sırada saraya gitmek olan ve miras diye de kenarı altın yaldızlı, güzel ciltlenmiş birkaç düzine kitaptan başka bir şey bırakmayacak bir kadını kim ne diye öldürmek istesin? Ve sen Martiniere, o yalancı insanın gö-

rünüşünü, istediğin kadar böyle dehşet uyandırıcı nitelikle betimle, yine de ben onun kötü bir niyeti olduğu kanısına varamıyorum."

"Demek öyle!"

Matmazel küçük mahfazanın üstünde çıkıntı oluşturan bir çelik düğmeye bastı; kapak sesler çıkararak açılınca Martiniere üç adım geriye sıçradı, Baptiste de boğuk bir "Ah!" sesiyle az kalsın dizlerinin üstüne çökecekti.

Küçük mahfazadan dışarı, üzeri değerli taşlarla bezeli birkaç altın bilezik ile yine aynı şekilde bezenmiş bir gerdanlık parıltılar saçınca, matmazel gerçekten pek büyük bir hayrete uğradı. Mücevherleri mahfazadan çıkardı ve gerdanlıktaki harika işçiliği övmeye koyuldu; bu sırada Martiniere ise pahalı bilezikleri teker teker gözden geçiriyor, ayrı ayrı her biri için de hep, Montespan'ın* bile böyle ziyneti olmamıştır diye bağırıyordu.

"Fakat ne demek oluyor bu, anlamı ne bütün bunların?" dedi Scuderi. Aynı anda da küçük mahfazanın döşemesi üstünde katlanmış duran bir pusula gözüne çarptı. Birden –haklı olarak– onda bu esrarengiz olayın açıklamasını bulacağı umuduna kapıldı. Pusula, içinde yazılı olanları okur okumaz, matmazelin titreyen ellerinden düştü. Kadın, gökyüzüne doğru çok şeyler söyleyen bir bakış fırlattıktan sonra, yarı baygın bir halde koltuğuna yığılıverdi. Martiniere korkuyla yerinden fırladı, Baptiste de hemen onun yanına koştu.

"Ah!" diye bağırdı Scuderi, gözyaşlarından ötürü sesi yarı yarıya boğuk çıkmıştı. "Ah, incinen onur! Ah, utançların en derini! Şu ileri yaşımda böylesi de mi

* Markiz de Montespan (1641-1707) Düşes Fontanges'den önce XIV. Louis'nin metresi.

gelmeliydi başıma? Peki ben, aklı bir karış havada yeni yetme biri gibi, ahmakça bir düşüncesizlikle mi suç işledim? Ah Tanrım, biraz da nükte olsun diye ortaya atılmış sözler, böylesine iğrenç anlamlar verebiliyor demek! O halde bana, çocukluğundan beri erdeme ve dindarlığa hep sadık kalmış olan bana, yine de şeytani anlaşmaların suçunu yüklemek caiz midir?"

Matmazel mendilini gözlerine tutarak ağladı, hıçkırıklarla öylesine çok sarsılıyordu ki, Martiniere ile Baptiste büsbütün afallamış ve bunalmış bir halde, iyi kalpli efendilerine, böyle büyük acı çekerken nasıl yardım edeceklerini kestiremiyorlardı.

Martiniere netameli pusulayı yerden kaldırdı. Üstünde şunlar yazılıydı:

"Hırsızlardan korkan bir âşık,
aşka layık değildir.

Sizin ileriyi gören zekânız, çok saygıdeğer hanımefendi, zayıflık ve yüreksizliğe güçlülerin hukukunu uygulayarak, en rezil biçimde saçılıp savrulacak hazinelerin tarafımıza bağışlanmasını sağlayarak, bizi büyük bir kovuşturmaya uğramaktan kurtarmıştır. Minnettarlığımızın bir kanıtı olarak bu mücevherleri lütfen kabul buyurunuz. Gerçi sizi, sayın hanımefendi, şimdi sunduğumuz bu takılardan çok daha güzellerinin süslemesi gerekirse de, bunlar uzun zamandan beri arayıp bulabildiklerimizin en değerlileridir. Bizleri dostluğunuzdan ve lütufkâr hatıranızdan yoksun bırakmamanızı dileriz.

Görünmeyenler."

Kendisini bir parça toplamış bulunan Scuderi, "Mümkün mü?" diye bağırdı. "Arsızca edepsizliğin, lanet olası alaycılığın bu kadar ileri gidebilmesi mümkün mü?"

Güneş, pencerelerin koyu kırmızı ipek perdelerinin arasından panldadı ve içeriye öyle süzüldü ki, masanın üstünde açık duran mahfazasının yanına konulmuş bulunan pırlantalar kızıl ışıltılar saçtılar. Bunlara bakarak Scuderi, dehşete kapılıp yüzünü elleriyle kapattı ve Martiniere'e üzerlerine öldürülmüş insanların kanı bulaşmış bu korkunç takıları ortadan kaldırmasını emretti. Martiniere gerdanlık ile bilezikleri çarçabuk küçük mahfazaya koydu, sonra da şimdi yapılması gereken en uygun işin, mücevherleri polis müdürüne vermek ve genç adamın korku uyandırmış görünüşü ile mahfazayı vermesine ilişkin her şeyi ona anlatmak olacağını söyledi.

Scuderi ayağa kalktı, hiç konuşmaksızın odanın içinde bir aşağı bir yukarı gezindi, şu anda ilk olarak ne yapması gerektiğini düşünüyor gibiydi. Sonra Baptiste'e bir tahtırevan alıp gelmesini, Martiniere'e de derhal kendisini giydirmesini buyurdu, çünkü bir an önce markiz de Maintenon'a gitmek istiyordu.

Tahtırevanla Markiz'e gidişini, tam da onun dairesinde yalnız başına olduğunu bildiği saate denk getirdi. Mücevherli küçük mahfazayı yanına almıştı.

Öteden beri Matmazel'in vakarına, ileri yaşına rağmen sevimliliğine, doğal zarafetine alışkın bulunan markiz, bu sefer onun, benzi sararmış, allak bullak olmuş bir halde sendeleyerek içeri girdiğini görünce, büyük bir şaşkınlığa uğramaktan kendini alamadı. Görünüşü kaygı uyandıracak, acınacak durumdaki bu hanımefendiye, "Bütün azizler aşkına, ne olmuş size böyle?" diye bağırdı. Matmazel ise kendini kaybetmek üzereydi, ayakta duracak halde değildi, tek yapabildiği Markiz'in ona doğru sürdüğü koltuğa bir an önce ulaşmaya çalışmak oldu. Bir süre sonra,

kendinde yeniden konuşacak gücü bulduğunda, tehlikelerle karşılaşmış âşıkların rica dilekçesini cevaplarken yaptığı şu incitici nükteden ötürür onurunun – hâlâ içine bir türlü sindiremediği biçimde– nasıl derinden yaralanmış olduğunu anlattı.

Markiz, olup biteni dakikası dakikasına öğrendikten sonra Scuderi'nin bu garip olayı çok fazla ciddiye aldığı, rezil serseri takımının yaptığı olayın dindar, asil bir ruhu asla etkileyemeyeceği yargısına vardı, sonra da mücevherleri görmek istedi.

Scuderi kapağını açıp küçük mahfazayı ona verdi ve markiz, harikulade mücevherleri görür görmez yüksek sesle bir hayranlık çığlığı atmaktan kendini alamadı. Gerdanlık ile bilezikleri mahfazadan çıkarıp onlarla birlikte pencerenin yanına gitti, orada kâh pırlantaları güneşe tutup bir o yana bir bu yana oynattı, kâh altın işçiliğinin bu çok zarif ürünlerini gözüne iyice yaklaştırarak birbirine geçirilmiş zincirlerin minik kancalarında nasıl olağanüstü bir sanatla çalışılmış olduğunu görmek istedi.

Sonra birden matmazele dönerek, "Herhalde anlamışsınızdır matmazel!" diye bağırdı. "Bu bileziklerle gerdanlığı Renė Cardillac'tan başkası yapmış olamaz!"

Renė Cardillac, o zamanlar Paris'in en yetenekli kuyumcusuydu, çağının hem en marifetli, hem de en garip davranışlı insanlarından biriydi. Uzun boylu sayılmazdı, hatta ona kısa bile denilebilirdi, ama geniş omuzlu ve adaleli vücut yapısıyla Cardillac, elli yaşını aşmış olmasına rağmen hâlâ bir delikanlının gücüne ve çevikliğine sahipti. Onun olağanüstü denilebilecek bu gücü, kafasındaki gür, kıvırcık saçlarından ve daracık, parıltılı alnından belli oluyordu. Cardillac tüm Paris'te içten davranan, bencillik yapmayan, hi-

le hurda bilmeyen, her zaman yardıma koşan, çok dürüst, çok namuslu biri diye tanınmamış olsaydı, sırf çukur yuvalarında, yeşil ışıltılar saçan küçük gözlerinin çok tuhaf bakışı yüzünden gizli kötülükler ve fesatlar çevirme töhmeti altına sokulabilirdi. Dediğimiz gibi Cardillac, sanatı bakımından yalnız Paris'in değil, belki de çağının en yeteneklisiydi. Değerli taşların doğasını yakından tanıdığı için, onları kendisine özgü bir tarzda, öylesine işleyip biçimlendirirdi ki, ilk bakışta hiç de göze çarpmayan takılar, Cardillac'ın atölyesinden ışıl ışıl bir görkem içinde çıkardı. Her siparişi ateşli bir hevesle alır; ama bu işe hiç de uymaz gözüken düşüklükte bir fiyat verirdi. Sonra da aldığı bu iş ona hiç rahat yüzü göstermez, atölyesinde gece gündüz çekiç sallayıp durduğu işitilirdi ve çoğu kez de iş tam bitmek üzereyken birdenbire biçimden hoşlanmaz, mücevherin herhangi bir taşının herhangi bir kancasının ince bir kesiminden şüpheye düşer; bu da, her şeyin döküm potasına atılmasına ve çalışmaya yeniden başlamasına yeterli bir neden olurdu. Böylece her sipariş kusursuz, eşi benzeri bulunmayan bir şaheser olur, ısmarlamış olana da hayranlıktan parmak ısırtırdı.

Gelgelim bitmiş olan siparişi ondan teslim almak hemen hemen olanaksızdı. Müşterileri binlerce bahaneyle haftalarca, aylarca oyalardı. Yapılan iş için ona iki misli ücret teklif edilmesi de boşuna olurdu; çünkü önceden kararlaştırılmış fiyattan bir Louis* bile fazla almak istemezdi. Müşterinin sürekli sıkıştırmasının sonunda yumuşayıp mücevheri vermek zorunda kaldığında ise, duyduğu derin üzüntüsünün, hatta

* XIII. Louis zamanında basılmaya başlanan yirmi Frank değerinde 6,450 gr. ağırlığında altın para.

içinde kabaran öfkesinin bütün belirtilerini dışa vurmaktan da kendini alamazdı. İnce altın işçiliği ile kullanılan taşların pahasından dolayı olağanüstü kıymeti bulunan, belki de değeri binlerle ölçülecek çok önemli bir işi teslim etmek zorunda kalırken çevresindeki her şeye, hatta kendi işine anlamsızca küfürler savuran bir ruh hali içinde olurdu. Ama o sırada biri peşinden koşup da: "Renė Cardillac, nişanlım için güzel bir kolye ya da kızım için bilezikler yapmak istemez misin?" diye bağırır bağırmaz birden sakinleşip duruverir, küçük gözleri ışıldar, ellerini ovuşturarak, "Neleriniz var bakalım?" diye sorardı. Küçük mücevher kutusu ortaya çıkarılıp da, "İşte bunlar. Çok değerli değiller, sıradan malzemeler, fakat sizin ellerinizde..." denildiğinde Cardillac adamın konuşmayı sürdürmesini engeller, küçük kutuyu onun elinden çekip alır, gerçekten de pek değerli olmayan mücevherleri içinden çıkararak ışığa tutar ve derin bir hazla haykırırdı: "Yo.... yo... Sıradan malzemeler mi bunlar? Asla? Güzel taşlar bunlar, harika taşlar! Bırakın yapayım ve eğer sizin için bir avuç dolusu Louis'nin önemi yoksa, bunlara, gözlerinizde sevgili güneş gibi parıldayacak birkaç küçük taş da ben koymak isterim."

"Her şeyi size bırakıyorum Renė Usta ve ne istersiniz öderim!"

İster zengin bir kentli, ister saraydan asil bir boy olsun, fark etmez, Cardillac hemen adamının boynuna atılır, onu kucaklayıp öper, şu anda yeniden çok mutlu olduğunu ve sekiz gün içinde siparişin hazır olacağını söylerdi. Alelacele eve koşar, atölyeye girip çekiç sallamaya koyulur ve sekiz gün içinde de bir şaheser ortaya çıkarırdı. Ne var ki siparişi veren kişi, istenen düşük ücreti seve seve ödeyerek işlenmiş

mücevheri almaya kalkınca Cardillac huysuzlaşır, kabalaşır, dik kafalı olurdu.

"Ama Cardillac Usta düşünün, yarın benim düğünüm var!"

"Sizin düğününüz beni ilgilendirmez, on dört gün sonra tekrar gelip sorun."

"Mücevher bitmiş, buyurun parası burada, onu almak zorundayım."

"Ben de size mücevherde bazı değişiklikler yapmam gerektiğini ve onu bugün teslim edemeyeceğini söylüyorum."

"Ben de size diyorum ki, gerekirse iki misli para ödeyecek olduğum mücevheri, şimdi bana iyilikle vermezseniz, birazdan Argenson'un hizmete hazır hassa muhafızlarıyla buraya geldiğini göreceksiniz."

"Yüz kızgın kerpetenle, işkenceler yapsın sana Şeytan ve gerdanlığına da üç tane elli kiloluk ağırlık taksın da nişanlını boğsun!" diye söylenerek, mücevheri damadın göğüs cebine sokar Cardillac ve kolundan tuttuğu gibi onu odadan dışarı öyle fırlatır ki damat, merdivenlerden aşağı paldır küldür yuvarlanır ve zavallı gencin, kanayan burnuna mendil tutarak, topallaya topallaya sokağa çıktığını görünce de Cardillac, pencereden dışarı bakıp şeytan gibi gülerdi. Cardillac'ın, siparişlerin yapımını büyük bir hevesle üstlenip sonra birdenbire siparişi vermiş olanın bundan vazgeçmesini sağlamak için, içten, coşku dolu bir ruh halinin bütün belirtileriyle iç çekip gözyaşları dökerek Meryem Ana'ya ve bütün azizlere yalvarıp yakarmasını, çok acıklı yeminler etmesini açıklamak hiç mi hiç mümkün değildi. Cardillac'tan sadece çok küçük bir eser almak için kralın bazı yakınları da halktan derin saygı gören kişiler de ona yüksek meb-

lağlar teklif etti. Cardillac ise kralın ayaklarına kapanmış ve onun çalışmaktan affedilmesi için yalvarmıştı. Keza Maintenon'un da sipariş tekliflerini kabul etmemiş, onun Racine'e* vermek amacıyla üzeri sanat amblemiyle bezenmiş küçük bir yüzük yaptırma teklifini de nefret ve dehşetini göstererek reddetmişti.

"Bahse girerim ki..." diye konuşmasını sürdürdü Maintenon, "Bahse girerim ki, hiç değilse bu mücevherleri kimin için yapmış olduğunu öğrenmek amacıyla, ona birini yollasam, buraya gelmeyi reddedecektir; çünkü ona bir sipariş vermemden korkar ve benim için çalışmak istemez. Her ne kadar bir süredir, katı inatçılığından vazgeçmiş gibi görünüyorsa da, duyduğuma göre şimdi her zamankinden çok daha fazla gayretle çalışıyor, siparişleri de zamanında teslim ediyormuş; ama yine derin hoşnutsuzluğunu ve asık suratını göstererek."

Mücevherlerin bir an önce gerçek sahibinin eline geçmesini çok önemli gören Scuderi, bu biraz kaçık ustaya herhangi bir sipariş verilmemesini, ondan sadece mücevherler hakkında düşüncesini söylemesinin istenebileceğini ileri sürdü. Bunu Markiz de onayladı. Cardillac'a haber gönderildi ve sanki adam, çoktan yola koyulmuş gibi kısa bir süre sonra odadan içeri girdi.

Cardillac, Scuderi'yi görünce afalladı ve hiç beklemediği birine ansızın rastlamış gibi, o anda gösterilmesi gereken görgü kurallarını unutarak, önce bu saygın hanımefendinin önünde derin bir saygıyla yerlere kadar eğildi ve ancak ondan sonra markize döndü. Markiz de ona, koyu yeşil örtülü masanın üstün-

* Racine (1639-1699) ünlü trajedi yazarı: Maintenon tarafından özellikle korunmuş yazarlardandır.

de parıldayıp duran takıları gösterip bunların kendisinin işi olup olmadığını sordu. Cardillac mücevherlere bir göz bile atmaksızın, bakışlarını markizin yüzüne dikip kolyeyle bilezikleri, yanı başlarında duran küçük mahfazayı sertçe iterek kendinden uzaklaştırdı. Çehresine çirkin bir gülümseme yayılırken konuştu: "Bir an için olsun yeryüzünde başka herhangi bir kuyumcunun böyle mücevherleri ortaya koyabileceğini sanmak, René Cardillac'ın işçiliğini gerçekten bilmemektir, Sayın Markiz. Bunlar elbette benim çalışmalarımdır.

"O halde söyleyin!" diye Markiz devam etti. "Bu mücevherleri kimin için yapmıştınız?"

"Yalnızca kendim için." cevabını verdi Cardillac. "Evet, belki de siz..." Maintenon ile Scuderi, hem güvensizlik hem de bu olayın nasıl gelişebileceği konusunda korkulu beklentiler içinde şaşkın bakarlarken, Cardillac konuşmasını sürdürdü: "Belki de siz, Sayın Markiz, bunu garip bulacaksınız, ama durum böyle işte. Sadece güzel bir işçilik göstermek arzusuyla, en iyi taşlarımı bir araya getirdim ve duyduğum mutluluktan dolayı, her zamankinden daha çok çaba ve özen göstererek bunları yaptım. Kısa bir süre önce mücevherler, anlatılmaz şekilde işyerimden kayboluverdi."

Gözleri sevinçten çakmak çakmak olan Scuderi, bir genç kız çevikliğiyle koltuğundan fırlayıp Cardillac'a doğru atıldı ve ellerini onun omuzlarına koyarak, "Tanrıya şükür!" diye haykırdı. Sonra da, "Geri alacak!" dedi. "Geri alacak; René Usta, alçak hırsızların kendisinden çalmış olduğu malını geri alacak." dedi. Ardından da mücevherlerin eline nasıl geçtiğini bütün ayrıntısıyla anlattı. Cardillac anlatılanların hepsini önüne bakarak, sessizce dinlemişti. Yalnızca ara

sıra belli belirsiz bir sesle: 'Hım! Öyle mi? Bak hele! Ay!' ünlemleri dudaklarından dökülüyor, bazen ellerini arkaya atıyor, bazen de hafifçe çenesini ve yanağını sıvazlıyordu. Sonunda, Scuderi'nin konuşması bittiğinde, Cardillac, anlatılanlar sırasında aklına gelen çok özel düşüncelerle savaşmış ve herhangi bir sonuca varmak ya da ona razı olmak istememiş gibiydi. Alnını ovuşturdu, içini çekti, ansızın beliriveren yaşları engellemek istercesine gözlerini sıvazladı. Birden Scuderi'nin ona uzattığı mücevher mahfazasını aldı, bir dizinin üzerine yavaşça çökerek konuştu. "Çok asil, çok değerli Matmazel, bu mücevherler size kısmetmiş. Evet, ancak şimdi anladım ki tüm çalışmam boyunca sizi düşünmüşüm, evet, hep sizin için uğraşmışım. Uzun zamandır yaptıklarımın en iyisi olan bu mücevherleri, benden kabul etmek ve takmak tenezzülünde bulunun.

Scuderi şaka yollu zarif bir işveyle, "Ay, ay!" diye karşılık verdi. "Olur mu hiç Renè Usta, bu yaşımda parlak taşları takıp takıştırmak bana yakışır mı? Hem siz, bana böylesine değerli hediye verebileceğiniz düşüncesine nasıl kapılabildiniz? Gidin işinize Renè Usta, gidin; eğer Markiz Fontange* kadar güzel ve zengin olsaydım, gerçekten de mücevherleri elimden kaçırmazdım, ama şimdi bu pörsümüş kolların nesine böylesine gösterişli bir görkem? Örtülmüş gerdana bu parıltılı ziynet yaraşır mı?"

Bu arada Cardillac ayağa kalkmıştı; vahşileşmiş bakışlarla mücevher mahfazasını Scuderi'ye uzatırken sanki kendinde değilmiş gibi konuştu: "Bana iyilik yapın matmazel ve mücevherleri alın. Erdeminiz,

* Maria de Scoraille. Fontanges Düşesi (1661-81). Markiz Maintenon'dan önce kralın sevgilisiydi.

hayırlı hizmetleriniz için, yüreğimde size karşı nasıl derin bir saygı taşıdığıma inanamazsınız. Size olan en içten duygularımı hakkıyla kanıtlamak için, ne olur, şu kıymetsiz hediyemi kabul buyurun."

Scuderi yine de duraksayınca Maintenon mahfazayı Cardillac'ın elinden alarak: "Tanrı aşkına matmazel, hep ilerlemiş yaşınızdan söz ediyorsunuz." dedi. "Bizim, yani benim ve sizin geçen yıllarla, o yılların yüküyle ne işimiz oldu ki! Tıpkı sunulan tatlı meyveyi almak için can atan, ama utanan toy biri gibi davranmayın, eller ve parmaklar kullanılmadan gerçekleşemez ki bu. Şu dürüst Renè Usta'yı reddetmeyin! Nice altına, nice rica ve yalvarmaya rağmen binlerce kişinin sahip olamayacağı bu şeyi armağan diye kabul etmeye karşı çıkmayın."

Bu arada Maintenon, mücevher mahfazasını Scuderi'nin eline tutuşturdu ve Cardillac da hemen dizlerinin üzerine çöktü, Scuderi'nin eteğini öptü, ellerini öptü, ağlıyor, hıçkırıklarla sarsılıyordu. Birden ayağa fırladı, deli gibi koşmaya başladı; koşarken masalara, sandalyelere çarptı; telaşla yanlarından geçtiği porselenleri, bardakları şangırdattı.

Çok korkan Scuderi, "Tüm azizler adına, insan ne hallere uğruyor!" diye haykırdı. Ama garip bir neşeyle keyiflenmiş olan markiz, aslında ona pek yabancı bir muziplikle tiz bir kahkaha atarak şöyle dedi: "Gördün mü şimdi matmazel, Renè Usta size çıldırasıya sevdalandı, gerçek göreneğe ve saf galanterinin bilinen töresine göre de zengin hediyelerle size karşı saldırıya geçmeye başladı."

Maintenon bu şakayı, Scuderi'ye, umutsuz âşıklara karşı fazla zalim olmaması öğüdünü vererek sürdürdü ve bu da doğal bir keyiflenmeye ortam hazırlayıp

akla birden geliveren bin bir neşeli düşüncenin coşkun akıntısına kapılmalarına yol açtı. Markiz'e göre olay, şimdi birden öyle bir hal almıştı ki Scuderi sonunda pes edecek, lekesiz soylular sınıfından yetmiş üç yaşında bir kuyumcu nişanlısı olmanın, şimdiye kadar hiç duyulmamış örneğini, dünyaya göstermekten de herhalde kedini alamayacaktı. Maintenon gelin tacını örmeye ve genç kızların bilinmeyenlerle dolu o küçük dünyasında, hiç kuşkusuz pek haberi olmadığından dolayı da, iyi bir ev hanımının ödevleri hakkında onu aydınlatmaya hazır bulunduğunu bildirdi.

Sonunda Scuderi, Markiz'den ayrılmak üzere ayağa kalktığında, mücevher mahfazasını eline alır almaz, az önce gülüşülen bunca şakaya karşın yeniden son derecede ciddileşti. "Hayır, Sayın Markiz..." dedi, "Bu mücevherleri asla kullanmayacağım. Başlarına ne gelmiş olursa olsun, bunlar bir kez şeytanın utanmazlığıyla, hatta onunla yapılmış lanetli bir anlaşmayla çalmış ve öldürmüş iblisçe heriflerin ellerindeydi. Işıl ışıl mücevherlere yapışmış gibi görünen kanlardan tüylerim diken diken oluyor. Hatta Cardillac'ın davranışlarında bile, itiraf edeyim ki, benim için bir parça garip olan korkutucu ve ürperici bir şeyler vardı. Bütün bunların ardında tüyler ürpertici, korkunç bir sırrın saklı bulunduğu şeklinde karanlık bir sezgiden de kendini alamıyorum ve olanların hepsini, tüm koşullarıyla birlikte gözümün önüne apaçık biçimde getirdiğimde bile, dinine bağlı, iyi bir yurttaşın ideal örneği sayılacak, namuslu, dürüst Renè Usta'nın herhangi bir kötü, lanetli şeyle nasıl bir ilgisi olabileceğini bir türlü belirleyemiyorum. Ancak kesin olan bir şey var, o da benim mücevherleri takmaya asla kalkışmayacağımdır."

Markiz'e göre ise kuşkuların abartılmasıydı bu; ama Scuderi, 'Elini vicdanına koy, şimdi benim yerimde olsaydın ne yapardın?' diye sorunca, ciddi ve kesin bir edayla şu cevabı verdi: "Mücevherleri takacağıma Seine Irmağına fırlatırdım."

Renè Usta'yla yaşadığı heyecanlı olay Scuderi'ye, ertesi akşam Maintenon'un odalarında Kral'a okuduğu pek zarif dizeleri yazdırmıştı. Renè Usta'ya ilişkin korkutucu önsezilerin bütün ürpertilerini yenerek bu dizelerde soyluluğu çok eskilere dayanan yetmiş üç yaşındaki kuyumcu nişanlısının pek eğlendirici görüntüsünü canlı renklerle betimlemeyi başarmıştı. Bu da Kral'ın gülmekten katılmasına ve Scuderi'nin şiirinin, şimdiye kadar yazılmışların en komiği olduğu için de Boileau Despreaux'nun* aradığı ustasını bulduğuna yemin etmesine yetti.

Birkaç ay sonraydı ki kader, Scuderi'nin Montansier Düşesi'nin aynalı arabasıyla Pontneuf'ten** geçmesini istedi. Pek zarif biçimde aynalarla süslenmiş araba buluşu, henüz o kadar yeniydi ki bu tipte bir taşıt sokaklarda görülür görülmez meraklı halkın hücumuna uğruyordu. Pontneuf üzerinde ayak takımının şaşkın bakışlarla, neredeyse atların yürümesini engelleyecek şekilde Montansier'nin arabasının çevresini kuşatması da böyle oldu. Scuderi birden sövüp saymalar işitti ve birinin, yumrukları savurup onu bunu iterek, yoğun kalabalığın içinde kendine yer açtığını fark etti. Yakına gelince de acılarla hırpalanmış, ölü solgunluğunda gencecik bir yüzün, insanı delip geçen bakışlarıyla karşılaştı. Genç adam dir-

* Boileau Despreaux (1636-1711), XVII. yy.'ın en önemli edebiyat kuramcısı. "Şiir Sanatı" adlı eseriyle şiire ilişkin kurallar koymuş, şiir zevkinin gelişmesinde etkili olmuştur.

** Paris'te, Seine Irmağı üzerinde 229 m. uzunluğunda köprü.

sek vurup yumruk atarak önündekileri hızla aşarken, arabanın kapısına varana dek, gözlerini kırpmadan bakışlarını ondan ayırmadı; heyecanlı bir telaşla kapıyı açarak Scuderi'nin kucağına bir pusula fırlattı ve yumruklar, dürtüşler dağıtıp kendi de bunlardan yiyerek geldiği gibi gözden kayboldu. Scuderi'nin yanında bulanan Martiniere, adam arabanın kapısında görününce kapıldığı dehşetten bir çığlık atmış, ruhunu teslim etmişçesine de geriye, arabanın yastıklarının üzerine yığılıp kalmıştı. Scuderi arabanın kordonunu* boş yere çekiştirdi, arabanın sürücüsüne bağırdı, sürücü de sanki kötü ruhlardan emir almış gibi atları kırbaçladı, atlar ağızlarından köpükler saçarak şaha kalkıp çifteler attılar, sonunda delice bir tırısla köprüyü gümbürtüler çıkararak geçtiler. Scuderi küçük lavanta şişesini baygın kadının üzerine boşalttı, o da sonunda gözlerini açtı ve ürperip titreyerek efendisine var gücüyle sımsıkı sarılırken yüzünde kapılmış olduğu dehşet ve korkudan renk kalmamıştı; güçlükle, "Kutsal Meryem aşkına!" diye inledi. "O korkunç adam ne istiyordu? Ah! Evet, oydu, o korkunç gece size mahfazayı getiren de oydu!"

Scuderi, başlarına sandığı gibi kötü bir hal gelmediğini ve yalnızca pusulada ne yazdığını öğrenmek gerektiğini söyleyerek zavallı kadını sakinleştirdi. Pusula kâğıdının katlarını açtığında şu sözleri buldu:

"Sizin engelleyebileceğiniz kötü bir alın yazısı, beni uçurumun dibine itti. Çocuksu sevginin en yakıcı ateşiyle, annesinden vazgeçmeyen bir oğul gibi, size yalvarıyorum, benim aracılığımla almış olduğunuz gerdanlık ile bilezikleri, bir yerini düzeltme gibi, herhangi bir bahaneyle üzerlerinde değişiklik yapması

* Araba sürücüsünü uyarmak için kullanılan kordon. (Çev. n.)

için Renè Cardillac Usta'ya gönderiniz; selametiniz de hayatınız da buna bağlı. Eğer öbür güne kadar bunu yapmazsanız, evinize girip gözlerinizin önünde kendimi öldürürüm!"

Scuderi bunu okuyunca, "Şurası kesin ki..." dedi, "Bu esrarengiz kişi, gerçekten aşağılık hırsızlar ve katiller çetesinden olsa bile, yine de bana karşı kötü bir niyeti yok. O gece benimle konuşabilseydi, kim bilir, şimdi hakkımda küçük bir bilgiyi, zihnimde boşuna arayıp durduğum hangi garip olayı, konuyla ilgili hangi karanlık ilişkiyi anlamış olacaktım. Olay nasıl gelişirse gelişsin, ama ben şu kâğıtta isteneni yapacağım, böylece bana hep kötülerin cehennemlik bir tılsımı gibi görünen şu uğursuz mücevherden de kurtulmuş olacağım. Cardillac da eski alışkanlığı gereği, onları öyle kolay elden çıkarmak istemeyecektir."

Hemen ertesi günü Scuderi mücevherlerle birlikte kuyumcuya gitmeyi düşündü. Ne var ki o sabah Paris'in her tarafından güzellik meraklısı bütün ruhlar, şiirleri, piyesleri, fıkralarıyla matmazele saldırmak üzere adeta sözleşmiş gibiydiler. La Chapelle*, bir trajedinin sahnesini tam da bitirmiş, böylece artık Racine'i herhalde alt ettiğini düşünme garantisine kurnazca varmak üzereydi ki, Racine'in kendisi içeriye girdi ve onu, herhangi bir kralın coşku dolu söyleviyle yere serdi, bu da Boileau'nun mimarlık doktoru Perrault** yüzünden içine dalmış bulunduğu Louvre'un sütunları üzerine gevezelikleri, sonsuza kadar

* La Chapelle (öl. 1723): Dram yazarlığında büyük trajedi şairi Racine'in taklitçisi bir yazar.

** Claude Perrault (1613-88): Çağının önemli bir mimarı. Louvre Sarayı'nın cephesinin planını yapmıştır. Boileau ona karşı düşmanca bir tavır içindeydi.

dinlememek için, işaret fişeğini trajedinin kapkara göğüne fırlatmasına kadar sürdü.

Vakit ikindiyi geçmişti, Scuderi'nin ise Düşes Montansier'ye gitmesi gerekiyordu ve böylece René Cardillac Usta'ya yapılacak ziyaret öteki sabaha ertelenmiş oldu.

Scuderi tuhaf bir huzursuzlukla içinin sıkıldığını hissediyordu. Genç adam gözünün önünden gitmiyor ve yüreğinin en derin köşelerinden karanlık bir anı, sanki bu yüzü, bu çehrenin çizgilerini daha önce görmüşçesine onu heyecanlandırmak istiyordu. Hafif uykusunu korkutucu rüyalar bozuyordu, uçuruma yuvarlanırken o bedbahtın uzattığı eli yardımseverce tutmaktan, sanki düşüncesizce, hatta cezalandırılması gereken bir umursamazlıkla kaçınmıştı, evet, sanki onu felaket getiren herhangi bir olaya, korkunç bir suça yöneltmiş olan da kendisiydi.

Sabahleyin de geç uyanabildi, giyindi ve mücevher mahfazasını da yanına alarak kuyumcunun yolunu tuttu.

Nicaise Caddesi'ne doğru* Cardillac'ın evinin bulunduğu yöne halk akın akın gidiyor, evin kapısı önünde toplanıyordu; haykırıyor, avaz avaz bağırıyor, kıyameti koparıyor, hücumla eve girmek istiyorlardı; bu da evin çevresini kuşatmış bulunan Marechaussee tarafından güçlükle engellenmekteydi. Karmakarışık, vahşi gürültüler içinde öfkeli sesler, "Parçalayın kahrolası katili, ezip çiğneyin!" diye bağırıyordu. Sonunda Desgrais bir sürü adamıyla göründü, bunlar yoğun halk yığınının arasından iki sıra dizilip bir yol oluşturdu. Evin kapısı açıldı, zincire vurulmuş bir

* Seine ırmağının sağ tarafında St. Nicaise Kilisesi nin bulunduğu caddeydi; artık yoktur.

adam dışarı çıkarıldı ve öfkeli halkın korkunç dilekleri arasında sürüklenerek götürüldü. Scuderi duyduğu dehşet ve ürkütücü kuşkuyla neredeyse bayılacak bir halde bunları seyrederken kulağına acı bir feryat çarptı. Kendinden geçercesine arabacısına, "İleri! Sür ileri!" diye bağırdı, o da ustaca, hızlı bir dönüş yaparak yoğun kalabalığı yardı ve arabayı Cardillac'ın sokak kapısının yanı başında durdurdu. Scuderi burada Desgrais'yi ve onun ayakları dibinde, gün gibi güzel, genç kızı gördü; saçları çözülmüştü, yarı giyinikti, yüzünde avutulmaz bir umutsuzluk ve vahşi bir korku vardı, Desgrais'nin dizlerine sarılmıştı ve ölüm acısının en keskin, en tüyler ürpertici tonuyla haykırıyordu: "Suçsuz ama o! Suçsuz!" Kızı sarıldığı yerden ayırmak, yerden kaldırmak için Desgrais'nin de adamlarının da gösterdiği çaba boşa gidiyordu. Sonunda çok güçlü, zebella gibi bir adam hoyratça yumruklarla kızın kolunu yakalayıp onu zorla Desgrais'den ayırdı, bu sırada beceriksizliğinden sendeledi, kız ellerinden kurtuldu, merdivenin taş basamaklarına çarptı ve sesini kesiverdi – sokakta öylece ölü gibi serili kaldı. Scuderi kendini daha fazla tutamadı. "İsa adına, ne oldu, burada neler oluyor?" diye bağırdı, arabanın kapısını hızla açıp aşağıya indi. Halk vakur hanımefendiye başlarını eğerek saygı gösterdi; o ise, birkaç merhametli kadının genç kızı yerden kaldırıp basamakların üstüne koyduklarını ve bol suyla alnını ovuşturduklarını görünce Desgrais'ye yaklaştı ve sertçe sorusunu yineledi. "Çok korkunç bir şey oldu." dedi Desgrais. "Renè Cardillac bu sabah bir hançerle öldürülmüş halde bulundu. Katili kalfası Olivier Brusson. Az önce hapishaneye götürüldü." Scuderi, "Ya şu kız?" diye bağırdı. Desgrais kimin kastedildiği-

ni anlamıştı. "O..." dedi, "O Madelon, Cardillac'ın kızıdır. Alçak herif onun sevgilisiymiş. Şimdi de ağlıyor, feryat ediyor ve çok farklı bir şeyi, Olivier'in suçsuz olduğunu, hem de hiç suçsuz olduğunu haykırıyor. Sonuçta onun da olay hakkında bildikleri var, onu da Conciergerie'ye* götürmek zorundayım." Bunları söylerken Desgrais, genç kıza Scuderi'nin içini ürperten, bu durumdan pek memnun olduğunu gösterircesine haince bir bakış fırlattı.

O sırada kız çok yavaş nefes almaya başlamıştı; fakat henüz hızlı soluyamıyordu, yerinden kımıldayacak halde de değildi, gözleri kapalı olarak orada öylece yatıyor ve oradakiler onu eve mi götürmeleri ya da kendine tam gelinceye kadar başında mı beklemeleri gerektiğini, yani ne yapacaklarını kestiremiyorlardı. Çok duygulanan Scuderi, gözlerinde yaşlarla günahsız meleğe baktı, Desgrais'yle adamları onu dehşete düşürmüştü. Birden yukarıdan gelen boğuk gürültüler duyuldu, Cardillac'ın cesedi götürülüyordu. Scuderi çabucak kararını verdi ve bağırarak seslendi. "Kızı ben alıyorum, geri kalan işleri siz halledebilirsiniz, Desgrais!"

Halkın arasında onaylayıcı boğuk mırıldanmalar dolaştı. Kadınlar kızı yerden kaldırınca herkes oraya koşuştu, onlara yardım için yüzlerce el uzandı ve kız havada, adeta boşlukta kayarcasına arabaya taşındı, bir yandan da masum kızı hep ölüm kararı veren mahkemeye götürülmekten kurtaran saygıdeğer hanımefendiye bütün dudaklardan hayır duaları dökülmekteydi.

Paris'in en ünlü hekimi Seron'un çabaları, saatlerdir baygın yatan Madelon'u sonunda kendine getir-

* Soruşturma için gözaltına alınanların konulduğu hapishane.

meyi başarmıştı. Scuderi hekimin başladığı işi, kızın ruhunda yumuşak umut ışıkları yakarak tamamladı, onun gözlerinden bir yaş seli akıtarak ferahlamasını sağladı. Kız da arada bir sözlerini hüngürtülü hıçkırıklara boğarak da olsa, her şeyin nasıl olup bittiğini anlatacak gücü kendine bulabildi.

Gece yarısı oda kapısının hafifçe vurulmasıyla uyanmış ve babası ölmek üzere olduğu için hemen kalkıp gelmesini söyleyen Olivier'in sesini duymuştu. Dehşet içinde yerinden fırlayıp kapıyı açmıştı. Olivier beti benzi atmış, tanınmayacak bir halde, ter içinde elinde lambayla ve titreyen adımlarla atölyeye yürümüş, kız da onu takip etmişti. Orada babası, gözleri bir noktaya çevrili ve hırıltılar çıkararak ölümle savaşır halde yatmaktaydı. Kız acıyla haykırarak onun üzerine atılmış ve ancak o zaman babasının kanlı gömleğini fark etmişti. Olivier, yumuşak bir kavrayışla kızı babasından uzaklaştırdıktan sonra, adamın sol göğsündeki yarayı merhemle temizleyip sarmaya uğraşmıştı. Bu sırada da babası kendine gelmiş, hırıldamayı kesmiş, önce kızı ve sonra da Olivier'i duygu dolu bakışlarla süzmüş, kızın elini alıp Olivier'in elinin üstüne koymuş ve iki eli kuvvetle sıkmıştı. Her ikisi, Olivier ile kız, babanın yattığı yerin yanına diz çökmüşler, o ise keskin bir çığlıkla yerinden doğrulmuş, fakat hemen geriye devrilmiş, derin bir iç çekişle hayata gözlerini yummuştu. Bunun üzerine ikisi birden yüksek sesle ağlayıp sızlamışlardı. Olivier, ustasının emriyle geceleyin çıktıkları yürüyüş sırasında onun gözlerinin önünde nasıl öldürüldüğünü ve yarasının öldürücü olduğunu anlamayarak, ağır adamı nasıl büyük bir çabayla eve taşıdığını anlatmıştı. Sabah olur olmaz, geceleyin gürültüler, yüksek sesle

ağlamalar ve feryatlar dikkatlerini çekmiş bulanan ev halkı, yukarı kata çıkmış ve onları babasının cesedi başında umutsuzca diz çökmüş halde bulmuştu. Ardından da kıyamet kopmuş, Marechausse eve girmiş ve Olivier, ustasının katili diye hapishaneye götürülmüştü. Madelon, sevgili Olivier'inin meziyetlerinin, dindarlığının, sadakatinin çok dokunaklı betimlemelerini de sözlerine ekledi. Onun ustasına sanki öz babasıymış gibi nasıl derin saygı beslediğini, gösterilen bu sevgiye ustasının da büyük ölçüde nasıl karşılık verdiğini, yeteneklerinin sadakatine ve soylu ruhuna eşitlik gösterdiğini gördüğü için de, onu nasıl damatlığa seçtiğini anlattı. Madelon bütün bunları yüreğinin derinliklerinden geldiği gibi anlattı ve eğer Olivier babasının yanındayken göğsüne hançer saplanmışsa, onun böylesine korkunç, böylesine tüyler ürpertici bir suçu işleyebileceğine inanmaktansa, bunu şeytanın bir büyüsü olarak kabul ederim diyerek sözlerini bitirdi.

Madelon'un tarifi imkânsız acısını derinden duyan ve Olivier'in suçsuzluğunu kabul etme eğilimi gösteren Scuderi bilgileri derledi, böylece de Madelon'un usta ile kalfasının evin içindeki ilişkileri hakkında anlatmış olduklarının doğruluğu anlaşıldı. Ev halkı da, komşuları da ağız birliği etmişçesine Olivier'i terbiyeli, dindar, sadık, çalışkan, örnek bir insan diye övmüşlerdi, kimse bir kötülüğünü bilmiyordu ve korkunç olay söz konusu edilince de herkes omuz silkip, bu işte akıl almaz bir şeyler olduğunu söylemişti.

Scuderi'nin öğrendiğine göre, chambre ardente huzuruna çıkarılan Olivier, suçlandığı eylemi çok büyük bir sabır, içten bir açık yüreklilikte reddetmiş ve

ustasının sokakta, onun yanında, saldırıya uğrayıp yere serildiğini, ama onu eve kadar sağ olarak sürüklediğini; fakat orada çok geçmeden ruhunu teslim ettiğini ileri sürmüştü. Bu da Madelon'un anlattıklarına uyuyordu.

Scuderi korkunç olayın en küçük ayrıntılarını tekrar tekrar gözden geçirdi. Ustayla kalfası arasında bir kavga olup olmadığını, Olivier'in en iyi yürekli insanları bile, kör bir cinnet gibi, ikide bir gafil avlayan ve onları, bilinçsizce diye nitelendirilecek eylemleri yapmaya kışkırtan bir hiddetten, acaba tam olarak masun kalıp kalmadığını iyice araştırdı. Ne var ki Madelon üç insanın birbirlerine gönülden bağlı olarak yaşadığı huzurlu aile ocağındaki mutluluktan heyecanla söz ettikçe, cinayetle suçlanan Olivier'in aleyhindeki şüphe gölgeleri de ortadan kalkıyordu. Scuderi olayı inceden inceye gözden geçirince, Olivier'in suçsuzluğunu açıkça dile getiren bunca şeye rağmen, yine de Cardillac'ın katili olduğunu varsaysa bile, onun, mutluğunu her bakımdan mahvedecek bu korkunç cinayet için, olasılıklar denizinde geçerli bir neden bulamadı. "Olivier, fakir ama becerikliydi. Çok ünlü ustasının sevgisini kazanmayı başarmış, kızına âşık olmuş, aşkını ustası da onaylamış, mutluluk, refah tüm yaşamı için önüne serilmişti. Hal böyleyken Olivier'in, tanrı bilir nasıl bir kışkırtmanın etkisiyle hiddete kapılıp velinimetine, babasına öldüresiye saldırması, olay gerçekten bu şekilde ceryan etmişse, cinayetten sonra da böyle şeytanca bir ikiyüzlülüğe sahip olması gerekirdi." Scuderi, Olivier'in suçsuzluğuna inanarak ne pahasına olursa olsun, masum genci kurtarmaya karar verdi.

Ona öyle geliyordu ki doğrudan Kral'ın affını istemek yerine Başkan La Regnie'ye başvurarak Olivier'in suçsuzluğunu ortaya koyacak tüm koşullara onun dikkatini çekmek ve böylece belki de Başkan'ın ruhunda, yargıçlara yararlı şekilde iletilecek olumlu bir kanı uyandırmak daha yerinde olacaktı.

La Regnie, bizzat Kral tarafından onurlandırılmış ve haklı isteklerde bulunabilecek olan saygıdeğer hanımefendiyi büyük bir saygıyla karşıladı. Sonra da Matmazel'in korkunç olay ve Olivier'in davranışları ile karakteri hakkında anlattıklarını sessizce dinledi. Bu sırada iki de bir dökülen gözyaşlarıyla birlikte söylenen, her yargıcın suçlanan kişinin düşmanı olmayacağı gibi, onun lehine yorumlanacak şeylere de dikkat etmesi gerektiği yolundaki uyarıları içeren sözlerin, tümüyle sağır kulaklardan uçup gitmediğinin kanıtı ise sadece Başkan'ın hafiften alaycı, neredeyse sinsice denilebilecek gülümseyişiydi. Sonunda Matmazel tümüyle tükenmiş bir halde, gözlerindeki yaşları kurulayarak sustuğunda La Regnie konuşmaya başladı: "Sevdalanmış, genç bir kızın gözyaşlarından etkilenip söylediği her şeye inanarak korkunç bir cinayetin düşüncesini bile aklınızın alamayışı, tam da sizin o müstesna kalbinize göre bir davranış, ama durum adice sahtekârlıkların maskesini düşürmeye alışkın bir yargıca göre çok daha farklıdır. Ayrıca bir cinayet davasının seyrini bana soracak herkese açıklamada bulunmak da benim görevlerimden değildir Matmazel! Ben görevimi yaparım, herkesin ne dediğini de pek umursamam. Kan ve ateşten başka ceza tanımayan chambre ardente'nin karşısında kötüler tir tir titremeli. Ama sizin karşınızda, saygıdeğer Matmazelim, katı ve acımasız

bir canavar gibi görünmek istemem, bundan dolayı da izin verin bana, birkaç sözcükle genç katilin –Tanrı'ya şükür öcü elbette alınacak olan– kanlı cinayetini gözler önüne sereyim. O zaman uzağı gören zekânız, size şeref bahşeden, fakat bana hiç yakışmayacak olan iyi kalpliliği reddedecektir. Özetleyelim! Sabahleyin René Cardillac bir hançer darbesiyle öldürülmüş olarak bulundu. Yanında kalfası Olivier Brusson ile kızından başka kimse yoktu. Olivier'in odasında, başka şeylerin yanında yaraya tam uyan ve taze kanla boyanmış bir hançer bulundu. 'Cardillac,' dedi Olivier, 'geceleyin benim gözlerimin önünde bıçaklandı.'

– Onu soymak mı istediler?

– Bilmiyorum.

– Sen onunla beraberdin, katile karşı koyamadın mı? Onu yakalayamadın mı? Yardım çağırmadın mı? 'Usta benden on beş, yirmi adım önde gidiyordu, ben onu izliyordum.'

– Tanrı aşkına neden bu kadar uzaktaydın?

– 'Usta böyle istemişti. Peki, ustanın bu kadar geç bir saatte sokakta ne işi vardı?'

– Bunu söyleyemem.

– Ama başka zaman akşam saat dokuzdan sonra asla evden dışarı çıkmazdı değil mi?

– Bu soruda Olivier durakladı, panikledi, içini çekti, gözlerinden yaşlar döküldü, Cardillac'nın o gece gerçekten dışarı çıktığına ve ölümün onu orada bulduğuna kutsal bilinen her şey üzerine yeminler etti. Şimdi dikkat ediniz ama Matmaze'lim. O gece Cardillac'ın evi terk etmediği tam bir kesinlikle kanıtlandı, demek ki Olivier'in onunla birlikte dışarı çıktığı iddiası küstahça bir yalan. Sokak kapısının açılır kapanır-

ken çok ses çıkaran ağır bir kilidi var, hele kapının kanadı rezelerinde öylesine gıcırtılar ve iniltiler çıkararak hareket ediyor ki, yapılan denemelerde kanıtlandığı gibi, gürültüsü evin en üst katında bile yankılanıyor. En alt katta, yani sokak kapısının yanı başında yaşlı usta Claude Patru, seksene yaklaşan yaşına rağmen hâlâ dinç ve hamarat olan hizmetçisiyle birlikte kalmaktadır. Bu iki kişi, o akşam Cardillac'ın her zaman yaptığı gibi, saat tam dokuzda merdivenlerden aşağıya indiğini, bir hayli ses çıkartarak kapıyı kilitleyip sürgülediğini, ardından yukarı çıkıp yüksek sesle akşam duasını okuduğunu, sonra da kapıların kapanışından anladıklarına göre yatak odasına gittiğini işitmişlerdi. Claude Usta, çoğu yaşlılarda görüldüğü gibi, uykusuzluk çekmektedir. O gece de gözünü kırpamamıştır. Bu yüzden hizmetçi –saat dokuz buçuk sularında olmalı– koridordan geçerek mutfağa geliyor, ışıkları yakıyor ve Claude Usta'nın yanında masaya oturarak eski bir kroniği okumaya koyuluyor, bu sırada yaşlı adam da düşüncelerine dalmış halde, kâh iskemleye oturuyor kâh ayağa kalkarak yorulup uykusunu getirmek amacıyla odanın içinde sessizce ve ağır adımlarla bir aşağı bir yukarı dolaşıyor. Saat gece yarısını geçinceye kadar ortalık sessiz ve sakin kalmış. Birden üst katta sert adımlar, ağır bir yük yere devrilmişçesine sert bir düşme sesi, ardından da boğuk bir inilti duymuşlar. İkisinde de garip bir korku ve sıkıntı belirmiş. Tam o sırada işlenen korkunç eylemin dehşetinin farkında olmamışlar. Ancak aydınlık sabahla birlikte karanlıkta işlenmiş olan şey gün ışığına çıkmış."

"Fakat..." dedi Scuderi, aklına bir şey gelmişti. "Fakat tüm azizler adında, az önce ayrıntılarıyla an-

lattığım olgular içinde siz böyle bir cehennemi eylem için herhangi bir neden düşünebiliyor musunuz?"

"Hım..." diye karşılık verdi La Regnie. "Cardillac yoksul değildi. Kıymetli taşlara sahipti."

"Her şey..." diye devam etti Scuderi, "Her şey kızına kalmıyor mu, peki? Olivier'in Cardillac'ın damadı olacağını unutmuş olmalısınız."

"Biliniz ki..." diye Başkan konuşmasını sürdürdü. "Biliniz ki Matmazel'im, onun işlediği cürümün, şimdiye kadar etkinlikleriyle Paris'in her yerine korku salan ve kendilerini saklamayı da çok iyi beceren esrarengiz olaylarla ilişkisi bulunmasaydı, Olivier'in kanı çoktan Greve Meydanı'nda akmış olacaktı. Mahkemelerin bunca dikkati, bunca çabası, bunca araştırmasıyla alay ederek kötülüklerini aksatmadan ve cezalandırılmadan sürdürmeyi bilen bu alçak çeteye Olivier'in de bağlı bulunduğu apaçık belli. Şimdi onun aracılığıyla her şey iyice anlaşılacak, anlaşılmak zorunda. Sokaklarda, evlerde öldürülen ve soyulan kişilerin yaralarıyla Cardillac'ın yarası birbirine çok benziyor. Ama en kesin kanıt, Olivier Brusson'un tutuklanmasından beri bütün cinayetlerin, bütün soygunların sona ermiş olmasıdır. Sokaklar geceleri de gündüz gibi güvenli artık. Olivier'in belki de bu cinayet çetesinin başı olduğuna yeterli kanıt. Henüz itiraf etmeye yanaşmadı, ama istemese de onu konuşturacak yollar var."

"Ya Madelon!" diye haykırdı Scuderi. "Ya Madelon, o sadık, suçsuz güvercin."

"O mu?" dedi La Regnie zehirli bir sıntışla. "O mu? Onun da komplonun içinde olmadığını kim garanti edebilir bana? Babası için değil, sadece katil oğlan içindi döktüğü gözyaşları."

"Ne diyorsunuz siz?" diye bağırdı Scuderi. "Olamaz bu; babasını! Bu kız!"

"Oho!" diye la Regnie devam etti. "Oho! Sadece Brinvillier'yi düşünsenize! Şayet yakında koruyup kolladığınız bu kızı sizden koparıp hapsettirmeyi gerekli görürsem beni affetmelisiniz."

Böylesine korkunç bir şüphe karşısında Scuderi'nin tüyleri diken diken oldu. Dehşet uyandıran bu adamın gözünde sadakatin de, erdemin de bir anlamı olamayacağı, onun en derin, en gizli düşüncelerde dahi cinayetler, kanlı eylemler keşfedeceği hissine kapıldı. Ayağa kalktı. "İnsaf ediniz!" Yüreği daralır, nefes almakta zorlanırken ancak bu kadarının söyleyebildi. Törensel bir nezaketle yanı sıra yürüyen Başkan'la birlikte merdivenden aşağı inerken, nasıl oldu kendi de bilemedi, birden aklına garip bir fikir geldi. "Şu talihsiz Olivier Brusson'u görmeme izin verilir mi acaba?" Bunu hızla Başkan'a dönerek sormuştu. O da ilkin kadını düşünceli bir tavırla süzdü, sonra da yüzünü kendisine özgü şeytani bir gülümseme kapladı. "Elbette!" dedi, "Elbette, saygıdeğer Matmazel'im, şimdi siz duygularınıza, içinizden gelen sese gözlerinizin önünde cereyan edenlerden daha fazla güvenerek, Olivier'in suçlu olup olmadığını bizzat incelemek istemektesiniz. Suçluların kaldığı karanlık yerlerden korkmaz, bütün dereceleriyle ahlaksızlık tasvirlerini görmekten ürpermezseniz, iki saat içinde hapishanenin büyük kapısı size açılacaktır. Alın yazısı sizin ilginizi çekmiş bulunan bu Olivier de huzurunuza çıkarılacaktır.

Aslında Scuderi genç adamın suçlu olduğu kanısına varamamıştı. Her şey onun aleyhindeydi; evet, böyle kesin gerçekler karşısında dünyada hiçbir yar-

gıç, la Regnie'den farklı davranmazdı. Ama Madelon'un hayat dolu mimiklerle Scuderi'nin gözleri önüne serdiği, yuvalarındaki mutluluk tablosu, her çeşit kötü şüpheyi gölgede bırakıyor, yüreğinin tümüyle karşı çıktıklarına inanmaktansa, onu açıklanmayan bir sır olarak kabul etmek istiyordu.

Olivier'e uğursuzluklarla dolu gecede olup biten her şeyi bir defa anlattırmayı, böylece de değersiz göründüğü için üzerinde fazla durulmadığından yargıçlara bir şey ifade etmemiş bir sırra belki de ulaşabileceğini düşündü.

Conciergeie denilen hapishaneye varınca Scuderi aydınlık, büyük bir odaya götürüldü. Çok beklemeden zincir şakırtılarını duydu. Olivier Brusson getirilmişti. Lakin genç adam kapıdan içeri girer girmez Scuderi bayılıp yere yığıldı. Tekrar kendine geldiğinde ise Olivier kaybolmuştu. Sert bir sesle arabaya götürülmesini istedi, bir an önce bu günahkâr kötülerin yuvalarından gitmek istiyordu. Ah! Daha ilk bakışta Olivier Brusson'u tanımış, onu Pontneuf'te arabasına o kâğıdı atmış, mücevher mahfazasını kendisine getirmiş bulunan genç olduğunu anlamıştı.

Bu durumda her türlü kuşku ortadan kalkıyor, la Regnie'nin korkunç tahmini tümüyle onaylanıyordu. Olivier Brusson şu dehşet saçan cinayet çetesindendi, besbelli Usta'yı da o öldürmüştü.

Ya Madelon? Şimdiye kadar yüreğinin sesi, onu hiç bu kadar acı şekilde yanıltmamıştı; varlığına inanmadığı yeryüzündeki cehennemi güç tarafından ölesiye kıstırılmış bulunan Scuderi artık bütün gerçeklerden kuşku duymaktaydı. Madelon'un komplocu lardan olduğu ve tüyler ürperten cinayete de katılmış bulunabileceği yolundaki korkunç şüpheyi kabul et-

ti. İnsan ruhunun bir tabloya başlarken canlı renkler arayıp bulması, sonra da tekrar tekrar birbirini tutmayan boyamalar yapması gibi Scuderi de olayın her ayrıntısında, Madelon'un en küçük mimiklerini dahi ölçüp tartarak onun tutumunda bu şüpheyi besleyecek pek çok şey buldu. Böylece o ana kadar suçsuzluğun ve saflığın kanıtı diye değerlendirilmiş bazı şeyler, canice kötülüğün, üzerinde iyice çalışılmış iki yüzlülüğün kesin belirtisi oldu. Yürek paralayan o feryatlar, o kanlı gözyaşları, sevilen kişiyi kanlar içinde görmekten değil, ölüm korkusunun zorlamasından dolayı olabilirdi –hayır, celladın eline kendisinin düşmesinden. Scuderi koynunda beslediği yılanı derhal başından atmak kararıyla arabadan indi. Odasına girerken Madelon ayaklarına kapandı. Tanrı'nın bir meleğinde bile daha içtenlisi bulunmayan o göksel gözlerini ona çevirdi, ellerini inip kalkan göğsünün önünde kavuşturdu. İnleyip yardım ve teselli için yüksek sesle yalvardı. Scuderi güçlükle kendini toparlayıp sesine olabildiğince ciddi ve sakin bir ton vermeye çalışarak konuştu. "Git! Git! Alçakça eylemlerinin hak ettiği cezayı bekleyen katille avut kendini. Kutsal Meryem, sana da bir cinayetin yüklenmesinden korusun seni."

"Ah! Demek her şey kaybedildi!" Madelon bu acı feryatla bayılarak yere yığıldı. Scuderi genç kızla ilgilenme işini Marrtiniere'e bırakarak başka bir odaya çekildi.

Scuderi yüreği paramparça, hayatla ilgili her şeye küsmüş bir halde, böyle cehennemi yalan dolanla dolu bir dünyada artık yaşamak istemiyordu. Bunca yıl boyunca erdeme ve sadakate olan inancını hep güçlendiren, şimdi ise bu yaşında, hayatında kendisi-

ni aydınlatmış bulunan o güzelim tabloyu yok eden kaderini, acı bir hor görüşle suçladı.

Martinire'in Madelon'u uzaklaştırışını duydu, genç kız hafifçe içini çekti ve feryat etti: "Ah! O da... O da gaddarlara kandı... Zavallı ben... Zavallı bahtı kara Olivier!"

Bu sözler Scuderi'nin yüreğine işledi ve benliğinin derinliklerinde Olivier'in suçsuzluğuna olan inancı, bu işte bir sır bulunduğu kuşkusu yeniden canlandı. Birbirleriyle çelişen duyguların baskısıyla kendinden geçmiş halde haykırdı: "Cehennemin hangi kötü ruhu, beni bu dehşet verici olaya, sonunda hayatıma mal olacak bu serüvene bulaştırdı?"

O anda benzi solmuş ve korkmuş bir halde Baptiste içeri girdi, Desgrais'nin dışarıda olduğunu haber verdi. İğrenç la Voisin davasından beri Desgrais'nin bir evde görülmesi, utanç verici herhangi bir suçlamanın habercisiydi, Baptiste'in dehşete kapılması bundandı ve yine bundan dolayı da Matmazel hafif bir gülümsemeyle ona şöyle sordu: "Ne oldu sana Baptiste? Yoksa! Scuderi adı da mı la Voisin'in listesindeymiş?"

"Ah, İsa aşkına!" diye Baptiste cevap verdi, bütün vücudu titremekteydi. "Böyle bir şeyi nasıl söylersiniz, ama Desgrais, korkunç Desgrais öyle esrarengiz, öyle aceleci davranıyor ki, sizi görmek için hiç bekleyemezmiş gibi görünüyor."

"Öyleyse..." dedi Scuderi. "Öyleyse Baptiste, size bu kadar korkunç görünen, bende ise bir kaygı bile uyandırmayan adamı hemen içeri alın."

Desgrais odaya girince: "Başkan..." dedi. "Başkan la Regnie beni size gönderdi Matmazel'im, chambre ardente'de hepimizin nefesini kesen kötü davaya kendiliğinizden bulaşmış olmasaydınız, feci bir cina-

yetin aydınlatılması için son çare sizin ellerinizde bulunmasaydı, Başkan sizin erdeminizi, yürekliliğinizi bilmemiş olsaydı, yerine getirileceğini hiç ummadığı bir ricayla beni size göndermezdi. Olivier Brusson sizi gördüğünden beri yarı çılgın gibidir. Daha önce itirafa eğilimli görünüyor ve hak ettiği ölüm acısını çekmek istiyordu, şimdi ise Cardillac'ın öldürülmesinde hiç suçu olmadığına, İsa'nın ve bütün azizlerin üzerine yeminler etmektedir. Dikkate değer bir nokta da Matmazel'im, son ek bilgiler onu rahatsız eden başka suçları bulunduğunu açıkça göstermektedir. Lakin bu konuda ağzından bir sözcük almaya yönelik bütün çabalar hep boşa çıktı, işkenceyle tehdit edilmesi bile işe yaramadı. Sizinle bir görüşme ayarlamamız için bize yalvarıp yakardı, her şeyi size, yalnızca size itiraf etmek istiyor. Brusson'un itirafını dinlemek tenezzülünde bulununuz, Matmazel'im."

"Nasıl!" diye öfkeyle haykırdı Scuderi. "Cinayet mahkemesine onun organı olarak hizmet mi etmeliyim, bahtı kara bir insanın güvenini, onu giyotine göndermek için kötüye mi kullanmalıyım? Hayır, Desgrais! Brusson alçak bir katil olabilir; ama onu böyle dolandırırcasına aldatmak asla yapabileceğim bir şey değildir. Kutsal bir günah çıkartmada olduğu gibi, benim içimde gizli kalacak sırlarından hiçbirini öğrenmek istemiyorum."

"Belki..." diye Desgrais nazik bir gülümsemeyle karşılık verdi. "Belki Matmazel'im, Brusson'u dinlediğinizde fikriniz değişir. Başkandan insaflı olmasını rica eden siz değil miydiniz? O da bunu yapıyor, onun budalaca istediğini kabul ederek Brusson'u çoktan hak ettiği işkenceye göndermezden önce, son çare olarak bunu denemek istiyor." Scuderi ister istemez

irkildi. "Bakınız..." diye Desgrais konuşmasını sürdürdü. "Bakınız saygıdeğer hanımefendi, sizden içinizde korku ve tiksinti uyandırmış bulanan o karanlık odalara bir defa daha girmeniz asla istenmeyecek. Gecenin sessizliğinde, hiçbir heyecan uyandırılmadan Olivier Brusson, tıpkı özgür bir insan gibi size, sizin evinize getirilecektir. Kendisi hiçbir biçimde gizlice dinlenmeyecek, ancak elbette gözaltında da bulundurulacak, böylece o da hiçbir baskıya uğramadan size her şeyi itiraf edecektir. Bu sefilden hiçbir şekilde korkmanıza gerek yoktur, bu konuda size hayatım üzerine garanti veririm. Sizden hep pek coşkulu bir saygıyla söz ediyor. Sizi daha önce görmesini engelleyenin sadece kara bahtı olduğuna, bunun da kendisini ölüme sürüklediğine yemin ediyor. Ayrıca Brusson'un açılıp size anlatacaklarından yalnızca uygun gördüğünüz kadarını söylemek de sizin elinizdedir. Daha fazlasına zorlanabilir misiniz ki?"

Scuderi derin düşüncelere dalmış bir halde önüne bakmaktaydı. Ona öyle geliyordu ki istemeden içine düştüğü bu olağanüstü karmaşadan artık dışarı çıkamayacaktı, kendisinden buradaki korkunç sırrın açıklamasını isteyen o yüce güce de artık itaat etmesi gerekmekteydi. Ansızın karar vererek vakarla konuştu: "Tanrı bana itidal ve sabır verecektir; Brusson'u getirin buraya, onunla konuşmak istiyorum."

Tıpkı Brusson'un küçük mahfazayı getirdiği zamanki gibi, tam gece yarısında Scuderi'nin sokak kapısı çalındı. Gece yapılacak bu ziyaretten haberli olan Baptiste kapıyı açtı. Hafif adımlardan, boğuk mırıltılardan Brusson'u getirmiş bulunan muhafızların evin koridorlarına dağıldıklarını anlayınca, Scuderi'nin vücudunda buz gibi bir ürperti dolaştı.

Sonunda odanın kapısı sessizce açıldı. Desgrais içeri girdi, arkasından da zincirleri çıkarılmış, düzgün giysiler içinde Olivier Brusson, "İşte." dedi Desgrais saygıyla eğilerek. "İşte Brusson, saygı değer Matmazel'im." Ve Desgrais odayı terk etti.

Bruson, Scuderi'nin önünde dizlerinin üstüne çöktü, birbirine kavuşturduğu ellerini yalvarırcasına yukarı kaldırdı, bu sırada gözlerinden yaşlar akıyordu.

Scuderi benzi atmış halde, tek sözcük bile edemeden ona baktı. Çirkinleşmiş, evet, üzüntüyle, korkunç acılarla çarpılmış yüz çizgilerine rağmen, bu genç simada çok sadık bir ruhun saf ifadesi ışıldıyordu. Scuderi bakışlarını ne kadar uzun süre Brusson'un yüzünde gezdirirse, artık gözünün önüne açık seçik getiremediği, sevilen bir kişinin hatırası da o kadar canlı biçimde belirginleşiyordu. Bütün ürpertisi uzaklaşıverdi, önünde diz çökmüş kişinin Cardillac'ın katili olduğunu unuttu, kendine özgü sakin bir iyi yürekliliğin hoş ses tonuyla konuştu. "Ee, Brusson, bana söyleyeceğiniz ne var?"

Hâlâ dizlerinin üzerinde duran genç, hüzün yüklü, derin bir iç çekti, ondan sonra söze başladı: "Ah benim saygıdeğer, çok kıymetli Matmazel'im, benimle ilgili, hatıranızda bütün izler uçup gitti mi?"

Onu daha dikkatle inceleyen Scuderi bu soruyu, yüz çizgilerinde gerçekten sevdiği bir insana benzerlik bulduğunu ve katile duyduğu tiksintiyi yenip onu sakince dinliyorsa, bunu bu benzerliğe borçlu olduğunu söyleyerek cevapladı.

Bu sözlerle derinden yaralanan Brusson, hızla doğrulup karanlık bakışlarını yere yönelterek bir adım geriledi. Sonra da boğuk bir sesle, "Anne Guiot'yu büsbütün mü unuttunuz?" dedi. "Ya oğlu Olivi-

er? Sık sık dizlerinizin üstünde hoplattığınız o küçük oğlan, şimdi karşınızda duruyor."

Scuderi, "Bütün azizler aşkına!" diye haykırarak, elleriyle yüzünü kapadı, koltuğa çöküverdi. Böylesine dehşete düşmesi için yeterince nedeni vardı. Anne Guiot, yoksul düşmüş bir kentlinin kızıydı; küçükken Scuderi'ye gelmiş, o da sevdiği bu çocuğu, tıpkı bir ana gibi, bağlılık ve özenle büyütmüştü. Kız gelinlik çağa gelince karşısına Claude Brusson adında namuslu ve yakışıklı bir delikanlı çıkmış, onunla evlenmek istemişti. Delikanlının doğuştan yetenekli bir saatçi olması, iyi para kazanabilmek için Paris'te kalmak zorunda bulunması ve Anne'ın da onu candan sevmesi dolayısıyla Scuderi manevi kızının evliliğini onaylamak konusunda hiç kuşku duymamıştı. Genç ler evlerini kurup sessiz, mutlu bir aile hayatı sürmeye başlamışlar, aşk bağları, sevimli anneye tıpatıp benzeyen harikulade güzellikte bir oğlan çocuğun doğmasıyla daha da sağlamlaşmıştı.

Scuderi okşamak, sevmek için saatlerce, günlerce annesinden koparıp aldığı Olivier'e tapmaktaydı. Bu yüzden çocuk da ona alışmış ve onun yanında kalmaktan, annesinin yanında kalmak kadar hoşlanır olmuştu. Bu arada üç yıl geçmiş, meslektaşlarının rekabeti Brusson'un işlerinin gün geçtikçe azalmasına yol açmış, sonunda da artık geçimini sağlayamaz duruma düşmüştü. Buna bir de güzel, ana yurdu Cenevre'ye duyduğu özlem eklenince, küçük aile, Scuderi'nin olası her türlü yardımı yapma sözlerini dikkate almayarak oraya taşınmıştı. Anne, manevi annesine birkaç kez yazmış, sonra sessizliğe gömülmüştü ve Scuderi, Brusson'un yurdunda da mutlu yaşamın, daha önceden yaşanmış günlerdeki gibi sürdüğünden şüphe edilmemesi gerektiğini sanmıştı.

Şimdi ise Brusson'un eşi ve çocuğuyla Paris'i terk edip Cenevre'ye göçmesinin üzerinden tam yirmi üç yıl geçmiş bulunuyordu.

Scuderi kendini bir parça toparladığında "Ah ne korkunç!" diye haykırdı. "Ah ne korkunç! Olivier sen misin? Anne'ın oğlu! Ve şimdi!"

"Gerçi..." diye karşılık verdi Olivier, sakin ve kararlıydı, "gerçi saygıdeğer Matmazelim, şefkatli bir anne gibi okşadığınız, kucağınızda sallarken tatlı mamaları art arda ağzına soktuğunuz, en sevimli adları taktığınız küçük çocuğun delikanlı olduğunda karşınızda korkunç bir cinayetin sanığı olarak duracağını asla tahmin edemezdiniz. Ben büsbütün suçsuz değilim, chambre ardente haklı olarak beni bir cürümle suçlayabilirdi, ama celladın eliyle bile olsa mutlu ölmeyi umut edişim ne kadar gerçekse, herhangi bir cinayete karışmamış olduğum da o kadar gerçektir; talihsiz Cardillac'ın ölümü benim yüzümden değil, benim suçum değil!" Bu sözlerle Olivier titremeye ve yalpalamaya başladı. Scuderi hiçbir şey söylemeksizin Olivier'e yan tarafındaki küçük koltuğu gösterdi. O da yavaşça kendini koltuğa bıraktı.

"Yeterince zamanım oldu." diye söze başladı. "Barıştırıcı Tann'nın son bir lütfu olarak gördüğüm görüşmemize kendimi hazırlamak ve dehşet uyandırıcı, kötü şansızlığımın öyküsünü size anlatmamı sağlayacak sakinlik ve itidali kazanmak için yeterince zamanım oldu. Hiç kuşkusuz tahmin bile edemeyeceğiniz dehşetlerle dolu bir sırrın keşfi sizi ne kadar şaşırtsa da, beni sakince dinleme büyüklüğünü gösterdiniz. Zavallı babam Paris'i asla terk etmemeliydi! Anılarım Cenevre'ye gittiğinde, anlayamadığım şikâyetlerinden dolayı gözleri hep yaşlarla ıslak, üzüntülü an-

nemle, babam tarafından yeniden ağlatılırken bulurum kendimi. Arkasından da ailemin yaşadığı bunaltıcı yoksulluğun, derin sefaletin apaçık duyguları ile tam bilinci beliriverir içimde. Babam umduğu her şeyde hep hayal kırıklığına uğradı. Beni bir kuyumcunun yanına çırak olarak vermeyi başardığı anda da derin acılarla yıkılmış, ezilmiş bir halde öldü. Annem sizden çok söz ederdi, bütün şikâyetlerini size anlatmak istedi; ama sonra sefaletin yarattığı cesaretsizliğe kapıldı. Bu yüzden ve öldürücü yaralarla dolu ruhunu kemiren yanlış utançtan dolayı kararından vazgeçti. Babamın ölümünden birkaç ay sonra annem de onun peşinden mezara girdi.

"Zavallı Anne! Zavallı Anne!" diye haykırdı Scuderi acıyla sarsılarak.

"Tanrı'nın sonsuz gücüne şükürler olsun ki, öbür dünyaya göç etti de, sevgili oğlunun utançla lekelenerek celladın eline düştüğünü görmedi." Olivier bunu yukarıya doğru tüyler ürperten vahşi bir bakış fırlatarak yüksek sesle söylemişti. Dışarısı hemen hareketlendi, birileri gidip geldi. Olivier acı bir gülümsemeyle: "Yo yo!" dedi, "Sanki burdan kaçabilirmişim gibi, Desgrais adamlarını uyarıyor. Neyse devam edelim! Çok geçmeden en iyi çalışanı olmama, hatta ustamı geçmeme rağmen onun tarafından ne takdir gördüm ne de iyi davranış. Günün birinde bir yabancı birkaç mücevher almak üzere atölyemize geldi. Benim yaptığım bir gerdanlığı görünce de dostça bir tavırla omzuma vurdu, takıyı dikkatle gözden geçirirken, 'Vay, vay! Bu çok mükemmel bir çalışma, genç dostum.' dedi. 'Hiç kuşkusuz dünyadaki kuyumcuların en iyisi olan Renė Cardillac'tan başka sizden daha üstün denilebilecek birini gerçekten bilmiyorum.

Siz ona gitmelisiniz, sizi atölyesine seve seve alacaktır, çünkü hünerli çalışmalarında ona yalnız siz yardım edebilirsiniz ve buna karşılık da yalnız siz ondan bir şeyler öğrenebilirsiniz.' Yabancının sözleri ruhuma derinlemesine işlemişti. Cenevre'de huzurum kalmamıştı, büyük bir güç beni oradan kaçmaya zorlamaktaydı. Sonunda ustamı atlatmayı başardım, Paris'e geldim. Renè Cardillac beni soğuk ve nobranca karşıladı. Pes etmedim, bana çok küçük de olsa bir iş vermeliydi. Küçük bir yüzük yapmam istendi. İşi ona götürdüğümde, sanki içimde en derin köşeyi görmek istiyormuşçasına ışıltılı gözlerini üzerime dikti. Sonra da konuştu: 'Yetenekli, cesur bir kalfasın, benim yanıma taşınıp atölyede yardımcım olabilirsin. İyi para öderim, benimle çalışmaktan memnun kalırsın'. Cardillac sözünde de durdu. Yanılmıyorsam o sırada taşrada, Cardillac'ın bir akrabasının yanında bulunan Madelon'u henüz görmemiştim. Böylece birkaç hafta geçti. Sonunda Madelon geldi. Ey Tanrı'nın sonsuz gücü o melek yüzlüyü gördüğümde neler olmuştu bana neler! Benim gibi sevdalanmış bir insan var mıdır acaba? Ya şimdi! Ah Madelon!"

Olivier üzüntüsünden konuşmasını sürdüremedi. Elleriyle yüzünü kapatıp hıçkıra hıçkıra ağladı. Sonunda benliğini kaplamış bulunan vahşi acıyı kendini zorlayıp yenilgiye uğratarak sözlerine devam etti: "Madelon bana dostça gözlerle bakıyordu. Atölyeye de gelmesi gittikçe sıklaştı. Sevgisini kazandığım için dünyalar benim olmuştu. Babası bizi ne kadar sıkı gözaltında bulundurursa bulundursun, arada sırada kaçamak bir el sıkışması birlikteliğimizin işareti oluyordu. Cardillac bir şey fark etmemişe benziyordu.

Madelon'a talip olmak için önce Usta'nın güvenini kazanmayı ve ustalık düzeyine erişebilmeyi düşünüyordum. Bir sabah işime başlamak istediğim sırada Cardillac karanlık bakışlarında öfke ve aşağılamayla karşıma dikildi. 'Senin çalışmana artık ihtiyacım yok.' diye söze başladı. 'Şimdi bu evi derhal terk et ve bir daha da gözüme görünme, Burada sana neden katlanamadığımı açıklama gereğini de duymuyorum. Erişmeye çalıştığın tatlı meyve senin için çok yükseklerdedir, zavallı biçare!' Konuşmak istedim, ama beni tutuğu gibi bir yumrukla kapıdan dışarı savurdu, yere düşüp kolumla başımdan yaralandım. Öfkelenmiş, korkunç acılarla sarsılmış halde evi terk ettim ve sonunda St. Martin varoşunun dış mahallesinde, beni tavan arası odasına kabul eden iyi kalpli, eski bir tanıdık buldum. Huzurum kalmamıştı, yerimde duramaz olmuştum. Madelon'un inlemelerimi, sızlanmalarımı işiteceğini, belki de kimse duymadan benimle pencereden konuşmayı becereceğini sanarak geceleri Cardillac'ın evinin etrafında dolaşıp duruyordum. Uygulaması için Madelon'u ikna edeceğimi umduğum çeşit çeşit cüretkâr planlar beynimin içinde birbiriyle çarpışıyordu. Cardillac'ın evi Necaise Sokağı'ndaydı ve üstünde küçük mihraplarla yarı yarıya parçalanmış heykelciklerin bakındığı yüksek bir duvarla çevriliydi. Bir gece bu taş heykelciklerden birinin yanı başında duruyor, evin duvarlarla çevrili avluya bakan pencerelerini gözlüyordum. Birden Cardillac'ın atölyesinde ışık gördüm. Gece yarısıydı, o saatte Cardillac asla uyanık olmazdı, saat dokuzu çaldığında dinlenmeye çekilmek üzere hazırlanırdı. Kalbim hemen küt küt atmaya başladı, benim içeri girmemi sağlayacak bir şeyler olaca-

ğını düşündürten ürkek bir sezgiden ileri geliyordu bu. Fakat ışık tekrar söndü. İçinde taş heykelciğin bulunduğu kör kemere yaslandım, lakin aynı anda sanki heykel canlanıyormuş gibi bir karşı tepki hissedince dehşete kapılarak geriye çekildim. Gecenin belli belirsiz hafif ışığında taşın yavaşça döndüğünü, arkasından da karanlık bir gölgenin usulca dışarı çıktığını, sessiz adımlarla yoldan aşağıya doğru gittiğini gördüm. Taş heykelin önüne sıçradım, heykel yine eskisi gibi duvarın içinde durmaktaydı. Elimde olmadan, içimdeki bir gücün beni dürtmesiyle gölgenin peşine düştüm. Tam bir Meryem Ana tasvirinin önünde gölge birden dönüverdi, tasviri aydınlatan lambanın ışığı onun çehresine vurdu. Cardillac'tı bu! Her yanımı akla sığmaz bir korku, çok şiddetli bir dehşet kapladı. Sanki bir büyüyle bağlanmışçasına mutlaka onun peşinden gitmeli, bir uyurgezer gibi gece yürüyüşüne çıkmış bu adamı izlemeliydim. Yoksa Usta, dolunay zaman olmamasına rağmen, böyle gece dolaşmasıyla acaba uyuyanları baştan çıkarmaya mı kalkmıştı? Derken Cardillac yan tarafta koyu gölgelerin içinde kayboldu. Küçük, ama tandık bir öksürükten onun bir evin girişinde durmakta olduğunu anladım. 'Neydi bunun anlamı, ne yapmaktı niyeti?' diye kendi kendime hayretler içinde sorular sorarak sırtımı evlerin duvarına iyice dayadım. Çok sürmedi, ışıldayan sorgucu ve şıkırdayan mahmuzlarıyla bir adam, öteden şarkı söyleyip lay lay lom diyerek geldi. Cardillac'ın saklandığı köşeden, avına atlayan bir kaplan gibi, adamın üzerine çullanmasıyla onun hırıltılar çıkararak yere serilmesi bir oldu. Dehşet içinde bir çığlık atarak yerde serili adamın üzerindeki Cardillac'a doğru atıldım. 'Cardillac Usta ne yapıyorsu-

nuz?' diye bağırdım. 'Lanet olsun!' diye böğüren Cardillac, yıldırım hızıyla yanımdan geçti ve gözden kayboldu. Neredeyse kendimden geçmek üzereydim, adımlarımı güçlükle atarak yerde serilmiş yatan kişiye yaklaştım. Yanına diz çöktüm, belki kurtulabilir diye düşünüyordum; ama hayat belirtisi yoktu. O kadar korkmuştum ki, Marechaussee'nin etrafımı kuşattığını fark edemedim. 'İblisler yine birini daha yere sermiş, he he.

– Delikanlı, sen ne yapıyorsun orada? – Çeteden biri misin sen de?

– Çekil ordan! diye karmakarışık bağrışarak beni yakaladılar. Böylesine korkunç bir cinayeti işleyebilecek biri olmadığımı, beni rahat bırakmalarını güçlükle kekelemeye çalıştım. Birisi yüzüme ışık tuttu ve gülerek seslendi: Bu Olivier Brusson, bizim dürüst, namuslu Renè Cardillac Usta'nın yanında çalışan kuyumcu kalfası!

– Evet!

– Bu mu sokakta adam öldürecek?

– Bana gerçekten öyle görünüyor.

– Ölünün yanında ağlayıp sızlamak ve kendini yakalatmak tam da bu canilerin tarzı.

– Nasıl oldu bu iş delikanlı?

– Hele bir anlat bakalım! Ben de, 'Çok yakınımda' dedim, 'biri şuradan sıçradı, onu yere yıktı, yüksek sesle bağırmam üzerine de yıldırım hızıyla kaçtı. Yere yıkılan kişi acaba kurtulabilir mi diye bakmak istedim.' Cesedin yanında eğilmiş duran biri doğrularak, 'Hayır, oğlum!' dedi. 'Ötekiler gibi bu da kalbe giren hançer yarasından ölmüş.' Diğeri, 'İblis!' dedi, 'Önceki gün gibi, bu sefer de geç geldik.' Sonra da cesetle birlikte uzaklaştılar.

Neler hissettiğimi anlatamam; kötü bir rüya sanki benimle dalga geçmişti de, birazdan mutlaka uyanacak ve gördüğüm bu olağanüstü korkunçluktaki hayallere şaşacakmışım gibi geliyordu bana. Cardillac, Madelon'umun babası melun bir katil ha! Gücümü yitirmiş bir halde bir evin taş merdivenlerine çöktüm. Yavaş yavaş da şafak söküyor, sabah oluyordu. Bolca tüyle bezenmiş bir subay şapkası önümde, kaldırımın üstünde durmaktaydı. Cardillac'ın oturduğum yerin önünde işlediği kanlı eylem, bütün açıklığıyla karşımda belirdi. Dehşet içinde koşarak oradan uzaklaştım.

Tam anlamıyla şaşkına dönmüş, neredeyse aklımı kaçıracak bir halde tavan arasındaki odamda otururken kapı açıldı, Renè Cardillac içeri girdi. 'İsa aşkına! Ne istiyorsunuz?' diye haykırarak karşıladım onu. Ama o buna hiç aldırmayarak yanıma geldi, içimdeki tiksintiyi artıran bir sakinlik ve kibirsizlikle bana gülümsedi. Eski, kırık bir tabureyi itti ve ben üzerine yığılıp kalmış olduğum saman yığınından doğrulmaya henüz davranamamışken, yanı başıma oturdu. 'Ee, Olivier...' diye başladı, 'Nasılsın, zavallı delikanlı? Seni evden kovarken fazla aceleci davranmam gerçekten çok çirkindi, şimdi ise her köşe ve bucakta yokluğunu hissediyorum. Şu sırada bir işi planlıyorum, senin yardımın olmadan bu işi asla bitiremem. Atölyemde yeniden çalışmaya ne dersin? Susuyorsun! Evet, biliyorum, seni kırdım. Senden saklayacak değilim, Madelon'umla yaşadığın flörtten dolayı sana kızmıştım. Ama sonra konuyu enine boyuna düşündüm ve becerinle, çalışkanlığın ve sadakatinle senden daha iyi bir damat bulamayacağım sonucuna vardım. O halde benimle gel ve Madelon'u eşin olarak kazanmaya çalış.'

Cardillac'ın sözleri yüreğimi dağlamıştı, sinsiliği karşısında da sarsılmıştım, tek sözcük edemiyordum. Cardillac keskin bir ses tonuyla, 'Karar veremiyor musun?' diye konuşmasını sürdürdü. Işıltılı gözleri beni delip geçiyordu. 'Belki bugün benimle gelemezsin, başka planların vardır. Belki Desgrais'yi ziyaret etmek ya da d'Argenson veya Regnie ile tanıştırılmak istiyorsun. Ayağını denk al delikanlı, başka insanların mahvoluşunda kullanacağın pençeler, seni de yakalayıp paramparça etmesin.'

İçimde kabarmış bulunan öfkem birden sönüvermişti. 'Ancak!..' diye bağırdım, ancak korkunç eylemlerle ilişkisi olanlar, şimdi söylediğiniz o adları düşünebilir, bense böyle bir şeye hiç gerek duymuş değilim, onlarla bir işim yok benim.'

'Aslında...' diye konuşmasını sürdürdü Cardillac, 'Aslında benim yanımda, çağının en ünlü ustası olan benim yanımda çalışman sana şeref kazandıracaktır; ben her tarafta namusluluğum ve dürüstlüğümden dolayı saygı görmekteyim, bu da her kötü iftira dönüp iftirayı atanın kafasına çarpar demektir. Madelon'a gelince, itiraf etmeliyim ki, benim şimdi gösterdiğim şu uysallığı yalnızca ona borçlusun. Çok duyarlı olan kızım, kendisinden hiç beklemediğim bir şiddetle seni seviyor. Sen gider gitmez ayaklarıma kapandı, dizlerime sarıldı ve gözyaşları içinde sensiz yaşayamayacağını itiraf etti. Gördüğü ilk parlak oğlanın sıcak bakışı karşında, hemen ölmeye kalkışan sevdalı genç kızlarda hep olduğu gibi, kızımın da sadece böyle bir sanıya kapıldığını düşündüm. Lakin Madelon'um gerçekten de sararıp soldu, hastalandı ve onu bin dereden su getirerek avutmaya kalkıştığımda da senin adını yüzlerce defa haykırdı. Ne yapa-

bilirdim? Onu umutsuzluğa düşürmek istemedim. Dün akşam kendisine her şeye izin verdiğimi ve seni de alıp getireceğimi söyledim. Bütün gece güller gibi açıldı; şimdi de aşk özlemleriyle kendinden geçmiş halde seni bekliyor.'

Yaratanın sonsuz gücü beni affetsin, ama nasıl olduğunu ben de bilmiyorum, kendimi Cardillac'ın evinde buluverdim; Madelon sevinçle, 'Olivier, Olivier'im, sevgilim, kocam!' diye haykırarak üzerime atıldı. Kollarıyla beni kucaklayıp sıkıca göğsüne bastırdı, ben de bu büyük sevincin taşkınlığı içinde Kutsal Bakire ve bütün azizler adına onu asla ve asla terk etmeyeceğime yeminler ettim."

Bu olağanüstü önemdeki anı hatırlayınca sarsılan Olivier, konuşmasına ara vermek zorunda kaldı. Hep çok dürüst, çok erdemli olduğuna inandığı bir adamın cinayetinin dehşetiyle bunalmış bulunan Scuderi: "Korkunç!" diye haykırdı. "René Cardillac, bunca zamandır güzel şehrimizi eşkıya yatağına çevirmiş olan cinayet çetesinden mi?"

"Siz ne diyorsunuz Matmazelim? Çete mi? Böyle bir çete hiçbir zaman olmadı. Tüm şehirde iğrenç eylemini gerçekleştirmek için kurbanlarını arayan ve bulan yalnızca Cardillac'tı. Yalnız başına olması katilin izini bulmanın bir türlü başarılmayışına yol açıyor, bu da ona darbelerini indirebilmesi için gerekli güvenliği sağlıyordu. Ama bırakın da devam edeyim, bundan sonra anlatacaklarım en alçak, lakin aynı zamanda en mutsuz insanların sırlarını açıklayacaktır. Usta'nın yanındayken içinde bulunduğum durumu, herkes kolayca düşünebilir. Adım atılmıştı, artık dönemezdim. Zaman zaman Cardillac'ın cinayet yardakçısı olmuşum gibi bir duyguya kapılıyordum, ba-

na acı çektiren içimdeki bu azabı sadece Madelon'un sevgisiyle unutuyor, adını koyamadığım bu tasamın dışa vuran izlerini sadece onun yanında silebiliyordum. Atölyede yaşlı adamla birlikte çalışırken yüzüne bakamıyor, geceler, cinayetlerinin üzerini örterken dürüst, şefkatli bir babanın, iyi bir yurttaşın bütün erdemlerini gösteren bu korkunç insanın yakınında, benliğimi derinlemesine sarsan dehşetten ötürü de tek sözcük dahi konuşamıyordum. Madelon, bu dindar, bu melekler kadar lekesiz kız, ona taparcasına bir sevgiyle bağlıydı. Namuslu adam maskesi altında yaşayan bu caniden günün birinde öç alınacağı, şeytanının bütün cehennemi hileleriyle aldatılmış kızın, çok korkunç bir umutsuzluğa uğramak zorunda kalacağı aklıma geldikçe yüreğim parçalanıyordu. Bu yüzden çenemi kapatmam ve caninin ölümüne kadar sabretmem gerekiyordu. Marechaussee'nin konuşmalarından her ne kadar yeterince bilgi elde ettimse de Cardillac'ın cinayetleri, bunların gerekçesi ve işleniş tarzı benim için yine de bir muammaydı; ne var ki anlamam fazla bir zaman almadı. İş yerinde her zaman keyfi yerinde olan, hep şakalar yapıp kahkahalar atan, böylece de bende tiksinti uyandıran Cardillac bir gün pek somurtkan ve içine kapanık göründü. Üzerinde çalıştığı mücevheri birden yan tarafa fırlattı, taşlar ve inciler ortalığa saçılırken bir hışımla ayağa kalktı ve bana, 'Olivier!' dedi. 'Aramızdaki ilişki böyle süremez, ben buna katlanamıyorum. Desgrais ile omuzdaşlarının en ustaca tuzaklarla keşfedemediğini, bir rastlantı senin eline geçirtti. Beni gece işinde gördün sen, bu işe beni kötü yıldızım itiyor, karşı koymak olanaksız. Keza sana beni takip ettiren de senin kötü yıldızındı, seni görülmez bir ör-

tüyle örten de, adımlarına hafiflik vererek, küçücük bir hayvan gibi, işitilmeden yürümeni sağlayan da oydu, öyle ki en karanlık gecede dahi her şeyi bir kaplan kadar berrak gören, sokaklar ötesinden en küçük gürültüyü, sivrisinek vızıltısını bile işiten ben seni fark etmedim. Kötü yıldızındır dostum, seni bana gönderen. Senin şu andaki durumunda ise bir ihanet artık düşünülmemeli. Bu nedenle de her şeyi öğrenmem gerekir.'

'Asla senin dostun olmayacağım, iki yüzlü cani!' Böyle haykırmak istedim, ama Cardillac'ın sözlerinin içimde uyandırdığı dehşet hissi gırtlağımı sıkmaktaydı. Sözcükler yerine ancak anlaşılmaz bir sesi çıkarabilecek gücü kendimde bulabildim. Cardillac tekrar çalışma masasına oturdu. Alnındaki teri sildi. Geçmişi hatırlamak, onu kötü etkilemişe benziyordu, kendisini güçlükle toparladı. Neden sonra söze başladı: 'Bilge kişiler, kadınların gebelikleri sırasında çocukları üzerinde garip etkiler yapmaya yetenekleri olduğundan çok söz etmişlerdir; böylesine irade dışı, yoğun etkiler, mucizemsi izler bırakırmış. Annem hakkında da tuhaf bir öykü anlatılır. Bana bir aylık hamileyken, başka kadınlarla birlikte Trianon'da* düzenlenen pek görkemli bir saray şenliğini seyrediyormuş. Birden gözüne boynunda kıymetli taşlardan yapılmış, parlak bir kolye taşıyan, İspanyol kılıklı bir asilzade takılmış, bakışlarını ondan ayıramaz olmuş. Bütün bencilliğiyle kendisine doğaüstü bir eşya gibi görünen, bu ışıldayan taşları arzuluyormuş. Aynı asilzade yıllar önce, annem henüz evlenmemişken onunla evlenmek istemiş, fakat nefretle reddedilmiş.

* Versailles'da park içinde XIV. Louis'nin sevgilisi Maintenon için yaptırdığı köşk.

Annem onu tekrar tanımış; ama o anda ışıldayan elmasların parıltısı içinde adam ona çok daha yüce bir varlıkmış gibi, bütün güzelliklerin simgesiymiş gibi, görünmüş. Asilzade de annemin özlem dolu, ateşli bakışlarını fark etmiş. Şimdi eski günlerdekinden çok daha mutlu olacağını sanmış. Anneme yaklaşmayı, hatta daha da fazlasını, onu ahbaplarından ayırıp ıssız bir yere götürmeyi becermiş. Annemi coşkuyla kucaklamış, o da güzel kolyeyi tutmuş, fakat aynı anda adam yere yığılıvermiş ve annemi de kendisiyle birlikte devirmiş. Ya ani bir kalp krizi ya da başka bir neden adamın ölmesi için yeterli olmuş. Annemin onun ölüm kasılmasıyla katılaşmış kollarından kurtulmaya çabalaması bir işe yaramamış. Ölünün görebilme gücü sönmüş, bomboş bakan gözleri, üzerine çevrili bir halde annem adamla birlikte yerde debelenip durmuş. Neden sonra uzaktan geçmekte olanlar, annemin imdat çığlıklarını duymuşlar, yardıma koşup onu korkunç sevgilinin kollarından kurtarmışlar. Yaşadığı bu dehşet, annemi ağır bir hastalıkla yatağa düşürmüş. Ona beni kaybedeceğini söylemişler, ama o iyileşmiş, doğum da beklenenden çok daha başarılı olmuş. Gel gelelim o korkunç anın dehşeti beni etkilemişti. Kötü yıldızım doğmuş, kıvılcımlarını göndererek bende en garip ve en mahvedici tutkulardan birini ateşlemişti. Daha çocukluğumun ilk zamanlarında bile parıldayan elmaslar, altın takılar bana her şeyden üstün gelirdi. Bu da çocukça doğal bir eğilim olarak görülüyordu. Lakin henüz küçük bir oğlanken, ele geçirebilme olanağını bulduğum her yerde altın ve mücevher çalmaya başlayınca iş değişti. Çok deneyimli bir uzman gibi içgüdümle sahici mücevheri sahtesinden ayırıyordum. Yalnızca sahiciler beni ken-

dilerine çekiyor, sert maddelerle karıştırılmış, saf olmayan altın da sahte mücevherler de ilgimi uyandırmıyordu. Doğuştan gelen bendeki bu tamah, babamın sıkı disiplinli eğitimini kenara itecekti. Uğraşımın yalnızca altın ve değerli taşlar olabilmesi için kuyumculuk mesleğine yöneldim. Tutkuyla çalıştım ve kısa zamanda da bu sanatta birinci usta oldum. Bu sefer de doğuştan gelen dürtünün, uzun süren bir baskıdan sonra zorla ortaya çıktığı ve güçlenerek çevresindeki her şeyi yok ede ede büyüdüğü bir dönem başladı. Bir mücevheri bitirip teslim ettiğimde, uykumu, sağlığımı, yaşama şevkimi elimden olan bir huzursuzluğun, bir umutsuzluğun, içine düşüyordum. Kendisi için çalışmış olduğum kişi, benim yaptığım mücevherle süslenmiş halde, bir hayalet gibi, gözlerimin önünden, gece gündüz gitmiyor ve bir ses kulağıma şöyle fısıldıyordu: "O senin ama –o senin– alsana onu –ne yapsın ölüler elmasları?"

Sonunda kendimi hırsızlık becerilerine kaptırdım. Kodamanların evlerine rahatça girip çıkabiliyor, her olanaktan çarçabuk yararlanıyordum, hiçbir kilit benim becerilerime karşı koyamıyor ve bir süre önce yaratmış olduğum mücevherler, çok geçmeden tekrar benim elime geçiyordu. Gel gelelim bu bile benim huzursuzluğumu yok edememekteydi. O korkutucu ses yine de kendini duyuruyor, benimle alay ediyor ve: "Hah, hah" diye haykırıyordu. "Senin mücevherini bir ölü takıyor!" Kendilerine mücevher hazırladığım insanlara karşı içimde, nerden kaynaklandığını bilmediğim, dille anlatılmaz bir nefret doğuyordu. Evet! Benliğimin derinlerinde bu kişiler için, beni bile korkutan bir öldürme arzusu uyanmaktaydı. İşte o sıralarda bu evi satın aldım. Ev sahibiyle pazar-

lığı bitirmiş, bu odada oturuyor. yaptığımız anlaşmadan memnun, bir şişe şarap içiyorduk. Akşam olmuştu, gitmek istedim, o zaman evi satmış bulunan adam: "Dinle Renè Usta!" dedi. "Gitmeden önce sana bu evin bir sırrını göstermek istiyorum. " Sonra da duvara dayalı dolabı açtı, arka kısmını iterek uzaklaştırdı, küçük bir bölmeye girdi, yere eğilip bir kapağı kaldırdı. Dik ve dar bir merdivenden aşağıya indik, ensiz küçük bir kapıya geldik, adam kapıyı açınca dışarıdaki avluya çıktık. Bu sefer de evi bana satan yaşlı adam duvara doğru yürüdü, bir parçacık dışarı çıkıntı yapmış bir demiri iter itmez, duvarın bir bölümü dönerek o şekilde açıldı ki, ortaya çıkan aralıktan bir kişi rahatça geçip sokağa çıkabilirdi. Ustalıkla yapılmış bu hünerli kapıyı görmek senin de hoşuna gidecektir Olivier, herhalde bir zamanlar burada bulunan manastırın keşişleri, gizlice içeri girip çıkabilmek için bunu yaptırmış olmalılar. Yalnızca dışarıdan sıvanmış ve boyanmış bir tahtaydı bu, içine de yine tahtadan, ama tıpkı taştanmış gibi görünen bir heykel yerleştirilmişti, gizli bir dayanak noktası üzerinde heykelle birlikte dönüyordu.

Bu düzeneği görünce aklıma karanlık düşünceler geldi, henüz bana sır olan bu tür eylemler için sanki önceden hazırlanmış gibiydi. Çok kısa bir süre önce saraydan bir beyefendiye, bir opera dansözü için olduğunu bildiğim çok değerli bir mücevheri teslim etmiştim. Ölüm işkencesi gecikmedi... Hayalet adımlarımı izliyordu, boğuk sesle konuşan şeytan kulaklarımdaydı. Eve taşındım. Kanlı korku terlerine batmış, uyku tutmaz bir halde yatağın içinde kendimi oradan oraya atıp durdum. Hayalimde adamın benim mücevherimle dansöze sokulduğunu gördüm. Öfkeyle

ayağa fırlayıp paltomu giydim. Gizli merdivenden inip duvardan geçerek Nicaise Sokağı'na çıktım. Adam gelince hemen üzerine atladım, çığlık attı, ama arkasından sıkıca yakalamıştım, hançeri kalbine sapladım. Mücevherler benimdi artık!

Bunu her yapışımda, ruhumda hiçbir zaman olmadığı kadar bir dinginlik, bir hoşnutluk duyarım. Hayalet yok olur, şeytanın sesi kesilir. O zaman anlarım ki kötü yıldızım ona boyun eğmemi, aksi halde yok olmamı istemektedir. Şimdiye kadar bütün yapıp ettiklerimi şimdi anlamışsındır, Olivier! Engel olmadığım şeyleri yapmak zorunda kaldığım için, insanın doğasında bulunması gereken her türlü insaf ve merhamet duygularından büsbütün uzaklaştığımı sanma. Bir mücevheri teslim etmenin benim için ne kadar zor olduğunu bilirsin, ölümünü istemediğim kişiler için hiç çalışmam; evet, hatta ertesi gün kanın hayaletimi uzaklaştıracağını sezersem, o gün mücevherimin sahibini şiddetli bir yumruk vuruşuyla yere sererek mücevheri geri aldığım da olmuştur.'

Cardillac bunları anlattıktan sonra, beni gizli mahzenine götürdü ve mücevher odasına bakmama izin verdi. Kralda bile bundan fazlası yoktur. Her mücevhere asılmış küçük bir kâğıtta kimin için yapıldığı, ne zaman hırsızlık, gasp ya da cinayet yoluyla ele geçirildiği açıkça belirtiliyordu. 'Düğününde...' dedi Cardillac boğuk ve törensel bir sesle, 'Düğününde Olivier, çarmıha gerili İsa tasvirine el basıp bana kutsal bir yemin edecek, ben ölür ölmez bütün bu serveti sana öğreteceğim yolla toz haline getirerek ortadan kaldıracağına söz vereceksin. Nice kanlar pahasına elde edilmiş bu hazinenin hiç kimsenin olmasını istemem, hele Madelon ile senin olmasını ise hiç istemem.'

Bense bu cinayetler labirentinde tutsak kalmış, sevgi ve nefretle, tiksinti ve sevinçle lime lime olmuş, sevimli bir meleğin tatlı gülümseyişle el salladığı, ama şeytanın da yakıcı pençeleriyle sımsıkı kavradığı bir lanetliye dönmüştüm ve o dindar meleğin ulu göklerin bütün mutluklarını yansıtan sevgi dolu gülümseyişi, ıstırapların en şiddetlisini oluşturmaktaydı. Kaçmayı düşündüm, evet, intiharı da... Ama Madelon! Ayıplayın beni, ayıplayın saygı değer Matmazel'im, beni suça bağlayan bir tutkuyu zorla yenmek konusunda böylesine güçsüz davrandığım için ayıplayın. Fakat bunun bedelini de rezilce bir ölümle ödemiyor muyum?

Bir gün Cardillac eve alışılmadık ölçüde neşeli geldi. Madelon'u okşadı, bana dostça bakışlar fırlattı, sofrada çok özel günlerde ve bayramlar için sakladığı kaliteli şaraptan içti, şarkılar söyledi ve sevinç haykırışları yaptı. Madelon yanımızdan ayrıldı, ben de atölyeye gitmek istedim. 'Otur yerine delikanlı!' diye bağırdı Cardillac. 'Bugün artık çalışma yok, gel şimdi de Paris'in en yetenekli, en seçkin kadınının sağlına içelim!' Kadehlerimizi tokuşturduk ve Cardillac ağzına kadar dolu bir bardağı dibine kadar içtikten sonra, 'Söyle Olivier, şu dizeleri nasıl buluyorsun?' dedi.

'Hırsızlardan korkan bir âşık,
aşka layık değildir.'

Sonra da Maintenon'un dairesinde siz ve Kral'la neler yaşandığını anlattı ve size karşı şimdiye kadar hiçbir kimseye duymadığı derin bir saygısı olduğunu, sizin gibi böyle yüksek meziyetlerle donatılmış birinin karşısında kötü yıldızın gücünü yitirip sönüp gideceğini, yaptığı en iyi mücevheri taşısanız bile, kötü hayaletin onda asla cinayet düşünceleri uyandırmayacağını da ekledi.

'Dinle Olivier.' dedi, 'Bak neye karar verdim. Uzun zaman önce İngiltereli Henriette* için kolye ve bilezikler hazırlamam, taşlarını da kendim tedarik etmem gerekmişti. Hiçbir çalışmamda göstermediğim mükemmellikte bir iş çıkardım, ama kalbimin mücevheri haline gelen bu parçadan ayrılacağımı düşündükçe yüreğim parçalanıyordu. Prensesin alçakça bir cinayet sonucu hazin ölümünü biliyorsundur. Bu mücevherler benim elimde, şimdi ise onları derin saygımın, minnettarlığımın bir işareti olarak, aranıp durulan çetenin adına Matmazel Scuderi'ye göndermek istiyorum. Hem Scuderi başarısının konuşan işaretini alırsa, ben de Desgrais ve adamlarıyla dalga geçmiş olurum, bunu hak ediyorlar. Mücevheri ona sen götürmelisin.'

Cardillac sizin adınızı anar anmaz Matmazel, sanki siyah örtüler ortadan kalktı ve geçmişteki mutlu çocukluk günlerimin aydınlık, güzel tablosu rengârenk parlak renkleriyle yeniden gözlerimin önünde belirdi. Ruhuma harika bir teselli, bir umut ışığı doğmuş, bunların karşısında karanlık hayaletler ortadan kaybolmuştu. Cardillac sözlerinin üzerimdeki etkisini ölçmek ve kendince yorumlamak istedi. 'Öyle görünüyor ki...' dedi. 'Planım hoşuna gitti. İtiraf edeyim ki, aç gözlü yırtıcı bir canavar gibi, benden kanlı bedeller isteyen sesten çok farklı, çok daha derinlerden gelen bir ses böyle emretti. Kimi zaman ruhumda gariplikler oluyor, içimden bir korku, titreşimi çok uzaklardan zamanla bana yaklaşan, tüyler ürpertici bir şey karşısında duyulan bir kaygı, benliğimi zorla ele geçiyordu. Hatta kötü yıldız, beni kullanarak,

* Henriette Anna d'Anglais (1644-1670) İngiltere Kralı I. Charles'ın kızı, XIV. Louis'nin kardeşi Orleans Dükü Philipp'in eşiydi. Ansızın öldü; kocasının bir gözdesi tarafından zehirletildiği söylenir.

olaylara hiç katkısı bulunmayan ölümsüz ruhuma bütün suçu yüklemek üzereydi. Böyle bir ruh hali içinde, St. Eustache* Kilisesi'ndeki Kutsal Bakire için, elmaslardan güzel bir taç yapmaya karar verdim. Ama o anlaşılmaz korku, beni öylesine güçlü kavrıyordu ki bu işe başlamayı her isteyişimde, büsbütün vazgeçmek zorunda kalıyordum. Şimdi ise sanki kendimi derin bir huşu içinde inanç ve erdeme kurban ediyormuşum ve şimdiye kadar yaptığım mücevherlerin en güzelini Scuderi'ye göndermekle de etkili olacak bir şefaat diliyormuşum gibi geliyor bana.'

Cardillac, yaşayış tarzınızı ayrıntısıyla biliyordu Matmazel'im; temiz, küçük bir mahfazaya kilitlediği mücevherleri ne zaman ve nasıl vereceğim konusunda bana gerekli bilgileri söyledi. Bütün benliğimi büyük bir sevinç kaplamıştı, çünkü kader, cani Cardillac aracılığıyla bana içinde çok kusurlu bir günahkâr olarak eriyip gittiğim cehennemden kendimi kurtarmanın yolunu göstermekteydi. Böyle düşündüm. Cardillac'ın isteğine tümüyle karşı çıkarak size ulaşmak istedim. Anne Brusson'un oğlu, sizin manevi evladınız olarak aklımdan ayaklarınıza kapanmayı ve size her şeyi, ama her şeyi anlatmayı geçiriyordum. Zavallı, bigünah Madelon'un, sırrın keşfedilmesiyle uğrayacağı, dille anlatılmaz sefilliğine üzülecektiniz, ama keskin zekâlı, yüksek ruhunuz, Cardillac'ın alçakça kötülüklerinin meydana çıkmasına yönelmeden de emin bir çare bulurdu. Bu çarenin nelerden oluşması gerektiğini bana sormayınız, bilmiyorum, ama Kutsal Bakire'nin tesellisi bol yardımına nasıl inanıyorsam, sizin de beni ve Madelon'u kurtaracağı-

* St. Eustache Kilisesi Louvre Sarayı'nın kuzeyinde, Seine Irmağı'nın sağ tarafındadır.

nıza dair içimde o denli güçlü bir inanç vardı. Biliyorsunuz Matmazel, benim bu planım, o gece başarısızlıkla sonuçlandı. Bir başka sefer mutlu olacağım umudunu kaybetmedim. Sonra birden Cardillac bütün canlılığını yitiriverdi. Ortalıkta küskün dolaşıyor, gözlerini yere dikiyor, anlaşılmaz sözcükler mırıldanıyor, sanki düşman şeyleri kendinden uzaklaştırmacasına ellerini ovuşturuyor, kötü düşünceler ruhuna işkence ediyormuş gibi görünüyordu. Bütün bir sabahı bu halde geçirdi. Sonunda çalışma masasına oturdu, sıkıntıyla tekrar yerinden fırladı, pencereden dışarı baktı, ciddi ve hüzünlü bir sesle konuştu. 'İngiltereli Henriette benim kolyemi taksın istemiştim!'

Bu sözler beni dehşete düşürmüştü. O anda çılgın ruhunun yeniden iğrenç cinayet hayaletinin etkisi altına girdiğini, kulaklarında şeytanın sesinin yeniden yükseldiğini anladım. Sizin hayatınızın da alçak cinayet şeytanının tehdidi altında olduğunu gördüm. Cardillac mücevherlerine kavuşursa, ancak o zaman kurtulabilecektiniz. Her an tehlike büyüyordu. İşte tam o sırada Pontneuf'de size rastladım, güçlükle arabanıza yanaştım, elinize geçen mücevherleri bir an önce Cardillac'a teslim etmenizi sizden rica eden o pusulayı attım. Gelmediniz. Ertesi gün Cardillac, bütün bir gece boyunca gözlerimin önünden gitmeyen, paha biçilmez mücevherlerden başka laf etmeyince, korkum umutsuzluğa kadar yükseldi. Bunların sizdeki mücevherler olduğunu seziyordum ve geceleyin, kesinlikle uygulamayı kafasına koyduğu bir cinayet planını düşünüp durduğundan emindim. Cardillac'ın hayatı pahasına da olsa sizi mutlaka kurtarmalıydım. Cardillac akşam duasından sonra, her zaman yaptığı gibi, odasına kapanır kapanmaz bir pencere-

den avluya çıktım, duvardaki aralıktan sessizce geçip yakında bulunan koyu gölgenin içinde yer aldım. Çok geçmeden Cardillac dışarı çıktı ve yol boyunca sessizce yürüyüp gitti. Ben de arkasından. O St. Honoré Sokağı'na doğru yürüyor, benimse kalbim yerinden fırlayacakmış gibi çarpıyordu. Birden Cardillac'ı kaybettim. Sizin kapınızda durup beklemeye karar verdim. O anda, tıpkı Cardillac'ın cinayetine tesadüfen tanık olmama yol açan olaydaki gibi, bir subay şarkı söyleyip ıslık çalarak, beni fark etmeden önümden geçti. Fakat aynı anda da karanlık bir gölge ortaya fırlayıp subayın üzerine atladı. Cardillac'tı bu. Bu cinayeti engellemek istedim. Avazım çıktığı kadar haykırarak iki, üç sıçrayışta olay yerine vardım. Ne var ki subay değil, Cardillac ölümcül yara almış, hırlayarak yere yıkılmıştı. Subay hançeri yere attı, kılıcını kınından çekip çıkardı, beni katilin yandaşı sanarak dövüşmeye hazır halde karşıma dikildi, ama benim onunla ilgilenmeksizin, yalnızca cesedi incelediğimi görünce hızla uzaklaştı. Cardillac yaşıyordu. Subayın yere attığı hançeri alıp bir yerime sakladıktan sonra, onu omuzladım, zorlukla eve doğru sürükledim, gizli geçitten de yukanya atölyeye taşıdım. Bundan sonrasını biliyorsunuz. Görüyorsunuz ki saygıdeğer Matmazel'im, benim tek suçum Madelon'un babasını adalete ihbar etmemek, böylece de cinayetlere bir son vermemektir. Hiçbir cinayetle ilgim yok. Ancak hiçbir işkence de bana Cardillac'ın cinayetlerinin sırrını açıklatamaz. Babasının korkunç cürümlerini, erdemli kızından gizleyen sonsuz yüce kudretin, şimdi onun bütün kişiliğini mahvederek geçmişin bütün rezilliğini üzerine yıkmasını istemediğim gibi, dünyasal öcün de cesedi topraktan çıkartarak çürüyen iskele-

tini cellada alçak diye damgalatmasını istemiyorum. Hayır! Ruhumun sevgilisi benim suçsuz ölümüm için ağlayacak, zaman bunun acısını hafifletecektir, ama sevgili babasının yaptığı korkunç cehennem eylemlerinin acısı asla unutulmayacaktır!"

Olivier sustu; fakat birden gözlerinden bir yaş yağmuru boşandı, Scuderi'nin ayaklarına kapanıp yalvardı: "Benim suçsuzluğumdan eminsiniz... Şüphesiz eminsiziniz! Bana acıyın da söyleyin, Madelon nasıl?"

Scuderi, Martiniere'yi çağırdı ve göz açıp kapayıncaya kadar Madelon, Olivier'in boynuna sarılmıştı. "İşte şimdi her şey yolunda, çünkü sen buradasın! Yardımsever hanımefendinin seni kurtaracağını biliyordum ben!" Madelon birkaç defa böyle haykırdı ve Olivier kaderini, onu tehdit eden her şeyi unuttu ve mutluydu. En dokunaklı yakınmalarla birbirleri için ne acılar çektiklerini anlattılar, tekrar tekrar birbirlerine sarıldılar ve yeniden kavuştukları için de sevinçten ağladılar.

Scuderi, Olivier'in suçsuzluğu konusunda henüz tam bir kanıya varmış değildi, fakat gönülden gelen sevgi bağlantısının mutluluğu içinde dünyayı da, sıkıntılarını ve dille anlatılmaz acılarını da unutuveren bu iki insanı seyredince inancı tam oldu. "Hayır!" diye haykırdı. "Böylesine mutlu bir unutmayı ancak tertemiz bir yürek başarabilir."

Sabahın ilk ışıkları pencereden içeri süzülüyordu. Desgrais odanın kapısını hafifçe vurarak Olivier Brusson'un götürülme zamanının geldiğini hatırlattı, çünkü biraz daha geç kalırlarsa kimseye görünmemek olanaksızlaşacaktı. Sevgililer ayrılmalıydılar.

Brusson'un, evine ilk adımını attığı andan beri Scuderi'nin ruhunu etkisi altına alan karanlık sezgi-

ler, şimdi korkunç bir biçimde gerçeğe dönüşmüştü. Sevgili Anne'ın oğlu suçsuz old.uğu halde öyle bir işe karışmıştı ki, bu durumda onu utanç dolu bir ölümden kurtarmayı düşünmek bile olanaksız gibiydi. Madelon'un ölümüne yol açacak bir sırrı açığa vurmaktansa ölmeyi yeğleyen delikanlıca yiğitlik anlayışına saygı duyuyordu. Lakin türlü olanaklar yığını içinde bu acınacak zavallıyı, acımasız ceza mahkemesinin huzuruna çıkmaktan kurtaracak bir çare de bulamamaktaydı. Ama yapılmak üzere olan böylesine dehşet verici haksızlığı önlemek için hiçbir fedakârlıktan kaçınmaması gerektiğinin de tüm ruhuyla bilincindeydi. Bir çırpıda tasarlayıp yine bir çırpıda bozduğu, arada bir de maceramsı hallere kadar giden türlü plan ve projelerle kendisini bunaltıp durmaktaydı. Her çeşit umut pırıltısı da onu umutsuzluğa düşürmek istercesine giderek kayboluyordu. Ne var ki, Madelon'un koşulsuz inançlı, çocuksu güveni, yakında her çeşit suçtan beraat edecek ve kendisini eşi olarak kucaklayacağı sevgilisinden söz ederken yüzünde beliren nurlu ifade, Scuderi'yi kalbinin en derin köşelerine kadar etkileyerek ona yeniden cesaret veriyordu.

Sonunda bir şey yapmış olmak için Scuderi, la Regnie'ye uzun bir mektup yazdı; içeriğinde Olivier Brusson'un Cardillac'ın ölümü olayında suçsuz olduğunu, en inandırıcı biçimde kendisine kanıtladığını; açıklanmasının saflığı ve erdemi mahvedecek bir sırrı, sırf kahramanca bir kararla mezara götürmek istemesinin, onun yalnızca Cardillac'ı öldürdüğü şüphesinden değil, alçak katiller çetesine katılmış bulunmak suçlamasından da kurtaracak bir itirafı mahkemede yapmaktan alıkoyduğunu söylemekteydi. Scuderi, la Regnie'nin taş kalbini yumuşatmak için, ateş-

li bir heyecanla, nükteli konuşma becerisinin etkisi olabilecek her yolunu kullandı. Birkaç saat sonra la Regnie verdiği cevapta, Olivier Brusson'un erdemli, yüce hamisine suçsuzluğunu tümüyle kanıtlamış bulunmasına yürekten sevindiğini bildiriyordu. Olivier'in kahramanca kararına, olayla ilişkili bir sırrı mezara götürmek istemesi konusuna ise chambre ardente'ın böyle kahramanca cesarete saygı duyamadığını, bu sırrı daha çok en güçlü yöntemlerle elde etmeye kalkışacağını bildirmekten duyduğu üzüntüyü belirtiyordu. Cereyan etmiş bulunan olağanüstü olayı aydınlatacak şu garip sırrı da herhalde üç gün içinde öğrenmeyi ummadığını eklemekteydi.

Scuderi çok iyi biliyordu ki, korkunç la Regnie en güçlü yöntemler demekle, Brusson'un kahramanca cesaretini kırmayı kastediyordu. Hiç kuşkusuz zavallıya sonunda işkence uygulanacaktı. Ölüm korkusu içinde Scuderi'nin aklına sonunda, sırf zaman kazanabilmek için bir hukuk adamının tavsiyelerinin yaralı olabileceği geldi. Pierre Arnaud *d'Andilly*, o zamanlar Paris'in en ünlü avukatıydı. Derin bilgisi, mükemmel zekâsı, erdemine ve dürüstlüğüne denkti. Scuderi ona giderek Brusson'un sırrına elinden geldiğince değinmeden her şeyi anlattı. *D' Andilly*'nin masum gencin davasını şevkle üstleneceği inancındaydı, ama umutları en acı biçimde boşa çıktı. D' Andilliy her şeyi sessizce dinledi ve gülümseyerek Boileau'nun* sözüyle cevap verdi: "Le vrai peut quelque fois n'être pas vraisemblable."**

Ardından da Scuderi'ye en göze çarpan şüphelenme nedenlerinin Brusson'un aleyinde olduğunu, la

* Nicoles Boileau (1636-1711): Fransız şair, yazar ve eleştirmen. Şiir Sanatı adlı eseri ünlüdür. Klasisizm akımının başlıca kuramcısı sayılır.

** "Gerçek her zaman olası olmamalıdır."

Regnie'nin davranışlarına acımasız ve aceleci denilemeyeceğini, hatta yargıçlık görevlerine karşı gelmeden başka türlü bir tutum izleyemeyeceğini açıkladı. D' Andilly olarak da kendisi bile Brusson'u, en ustaca savunmayla dahi işkenceden kurtarmaya kalkışmayı göze almazdı. Yalnızca Brusson'un kendisi ya içtenlikli bir itirafla ya da en azından Cardillac'ın ölümündeki gerçekleri tam olarak açıklamak yoluyla belki yeni soruşturmalara gerekçe yaratabilirdi. Scuderi gözyaşlarının boğduğu sesiyle, kendinden geçmiş bir halde: "Öyleyse..." dedi, ben de gider Kral'ın ayaklarına kapanır ve af dilerim.

"Sakın ha!" diye bağırdı *D'Andilly*. "Sakın ha, Tanrı aşkına yapmayın bunu Matmazelim! Son kurtuluş yoludur bu, onu tutun elinizde. Bir kez reddedilecek olursa, sizin için her şey sonsuza kadar yitirildi demektir. Kral bu tip bir caniyi asla affetmez, böyle bir şey yaparsa tehlike içindeki halkın en acı kınamalarına maruz kalacaktır. Brusson'a yöneltilen tartışmalı suçlamayı ortadan kaldırmak, ancak onun sırrının açığa çıkması veya başka bir yol bulmasıyla olabilir. İşte o zaman, Kral'a af için yalvarmanın zamanıdır, o zaman Kral mahkemede neyin kanıtlanıp neyin kanıtlanmadığını sormayacak, onun yerine kendi içindeki kanılar vereceği kararda etkili olacaktır."

Scuderi, engin deneyim sahibi *D'Andilly*'yi onaylamak zorunda kalmıştı. Akşamın geç saatinde odasında derin kaygılara gömülmüş halde, Kutsal Bakire ile tüm azizler adına bahtı kara Brusson'u kurtarmak için neye nerden başlaması gerektiğini düşünüp dururken Martiniere içeri girdi ve Kral'ın muhafız birliği albayı Kont Miossens'in geldiğini, acil olarak da Matmazel'le konuşmak istediğini haber verdi.

Askerce bir saygıyla eğilerek, "Affedin Matmazel'im..." dedi Miossens, "Böyle geç saatte, böyle uygunsunuz bir zamanda rahatsız ettiğim için beni affedin. Biz askerler başka türlü davranamıyoruz ve ayrıca iki sözcükle de özür dilemiş olacağım. Olivier Brusson getirdi beni size."

Scuderi, o anda yeniden bir şeyler öğreneceğini hissetmenin heyecanıyla haykırdı: "Olivier Brusson mu? Tüm insanların en talihsizi mi? Onunla ne ilginiz var?"

"Düşünmüştüm..." diye konuşmasını sürdürdü Miossens, "Hamisi olduğunuz kişinin adını söylemek, beni dikkatlice dinlemenizi sağlar diye düşünmüştüm. Bütün dünya suçlu olduğu kanısında. Sizinse, söylendiğine göre sadece sanığın savlanna dayanan başka bir düşüncede olduğunuzu biliyorum. Benim içinse durum çok farklı. Cardillac'ın ölümünde, Brusson'un suçsuzluğunu benden daha iyi hiç kimse bilemez."

Scuderi sevinçten gözleri parlayarak: "Anlatın, oh anlatın!" diye haykırdı.

"Bendim o!" dedi Miossens sözcüğü vurgulayarak. "Evinizin yakınındaki St. Honorė Sokağı'nda yaşlı kuyumcuyu yere seren bendim!"

"Tüm azizler adına, siz-siz!" diye haykırdı Scuderi.

"Ve..." diye Miossens konuşmasını sürdürdü, "Ve yemin ederim ki Matmazel'im, yaptığımdan da gurur duyuyorum. Bilin ki Cardillac çok alçak ve iki yüzlü bir canidir; geceleri insanları kalleşçe öldüren ve soyan, uzun süredir bütün tuzaklardan kurtulan da odur. Ismarladığım mücevheri çok belirgin bir huzursuzlukla getirdiğinde, kimin için olduğunu ısrarla sorması, benim belli bir ziyarette bulunup bulunmaya-

cağımı öğrenmek için uşağımın ağzını araması, içimde bu yaşlı caniye karşı, nasıl oldu bilmiyorum, bir şüphe uyandırmıştı. Bu iğrenç vahşiliğin talihsiz kurbanlarının hep aynı ölüm yarasını taşımaları dikkatimi çekmişti. Katilin bir anda öldüren bu vuruşun alıştırmalarını yaptığından ve saldırısını buna güvenerek gerçekleştirdiğinden emindim. Vuruş başarısız olursa, eşit koşullarda bir dövüş olacaktı. Bu da beni çok basit bir güvenlik önlemi almaya itti, ötekilerin bunca zaman böyle bir şeyi akıllarına getirmeyişlerini ve kendilerini bu cani yaratıktan kurtaramayışlarını anlayabilmiş değilim. Yeleğimin altına hafif bir zırh giydim. Cardillac bana arkadan saldırdı. Beni bir devin gücüyle sımsıkı kavramıştı; ama kendine güvenerek indirdiği darbe demirde kaydı. Aynı anda elinden kurtularak, hazır tuttuğum hançerimi göğsüne sapladım."

"Ve susuyorsunuz, öyle mi?" diye sordu Scuderi. "Mahkemeye neler olduğunu bildirmeyecek misiniz?"

"İzin veriniz..." diyerek Miossens konuşmasını sürdürdü, "İzin verisiniz açıklayayım Matmazel'im, böyle bir ihbar beni doğrudan mahvetmeyebilir; ama çok iğrenç bir şekilde karıştırabilir. Her yerde cürümlerin kokusunu olan la Regnie, dindarlığın ve erdemin her türküsünün simgesi sayılan, namuslu Cardillac'ı cinayete teşebbüsle suçladığımda bana hemen inanacak mı? Ya adaletin kılıcı ucunu bana döndürürse?"

"Olanaksız bu!" diye haykırdı Scuderi. "Sizin soyunuz... Sizin mevkiiniz..."

"Ah!" diye Miossens devam etti. Mareşal Luksemburg'u hatırlayınız, la Sage'a yıldız falı baktırmak aklına esince, zehirleyerek cinayet suçlaması onu Bas-

tille'e götürmüştü. Hayır, St. Dionys adına hayır, bıçağını hepimizin gırtlağına dayamaktan keyiflenecek olan kudurmuş la Regnir'ye ne bir saatlik özgürlüğümü veririm ne de kulağımın ucunu."

"Ama böylece de suçsuz Brusson'u darağacına göndermiş olmuyor musunuz?" diyerek Scuderi sözünü kesti.

"Suçsuz mu?" karşılığını verdi Miossens, "Aşağılık Cardillac'ın yardakçısına suçsuz mu diyorsunuz Matmazel'im? Cardillac cinayetlerini işlerken o da yanında değil miydi? O da ölümü yüz kere hak etmiş değil mi?

Hayır! Aslında yüreğim sızlıyor saygı değer Matmazel'im ve benim olayın gerçek ilintisini ortaya dökmem, ancak sizin beni chambre ardente'in eline teslim etmeden, sırrımı şu ya da bu şekilde, himayenizdeki gencin yararına kullanmayı başarabilmemiz ön koşuluyla olabilir."

Scuderi, Brusson'un suçsuzluğunu, böyle kesin bir şekilde onaylanmış görmekten duyduğu derin hazla, Cardillac'ın suçlarını zaten bilen Kont'a her şeyi anlatmakta ve onu birlikte *D'Andilly*'ye gitmeye davet etmekte ikircimlik göstermedi. Avukata gizli kalması koşuluyla her şey anlatılmalı, o da buna göre ne yapılması gerektiği konusunda yol göstermeliydi.

D'Andilly, Scuderi her şeyi ayrıntısıyla anlattıktan sonra, en önemsiz durumlar hakkında tekrar bilgi istedi. Özellikle de Kont Miossens'e, Cardillac tarafından saldırıya uğradığından ve Olivier Brusson'u cesedi alıp götüren kişidir diye tekrar teşhis edebileceğinden emin olup olmadığını sordu.

"Üstelik..." diye cevap verdi Miossens, "Ay ışığının aydınlattığı o gece ben kuyumcuyu kesinlikle tanıdı-

ğım gibi, la Regnir'nin yanında da Cardillac'ın öldürüldüğü hançeri gördüm. Kabzasındaki süslü işçiliğinden onu hemen tanıdım, benim hançerimdi. Sadece bir adım ötesinde durduğum için, şapkası başından düşmüş delikanlının bütün yüz çizgilerini görmüştüm ve onu hiç şüphesiz teşhis edebilirim."

D'Andilly bir an sessizce önüne baktı, sonda da konuştu: "Brusson bilenen yöntemlerle adaletin elinden tümüyle kurtarılamaz. Bu delikanlı Madelon yüzünden Cardillac'a katil-soyguncu demek istemiyor. Onun bileceği bir şey bu, zaten gizli çıkış yeri ile çalıntı mallarla dolu hazinenin ortaya çıkarılmasını sağlayarak böyle bir suçlamayı kanıtlama başarısını gösterse bile, cinayetlere katılan biri olarak ölüm yine de onu bulacaktır. Kont Miossens ile kuyumcu arasındaki olayın gerçekten nasıl cereyan ettiğinin yargıcın meydana çıkarmasında da aynı durum geçerlidir. Elde edilmeye çalışılması gereken tek şey zamandır. Kont Miossens hapishane sorumlusuna gidecek, Olivier Brusson'u çağırttıracak ve onu Cardillac'ın cesedini alıp götüren kişi olarak teşhis edecek. Ardından da hemen la Regnie'ye gidip diyecek ki: 'St. Honoré Sokağı'nda bir kişinin yere yıkıldığını gördüm, ben cesede çok yakın dururken başka biri yanımıza sıçrayıp geldi, cesedin üzerine eğildi, hayat belirtileri görmüş olmalı ki onu sırtlayıp götürdü. Bu ifade Brusson'un yeniden sorgulanması ve Kont Miossens ile de yüzleştirilmesi sonucunu verecektir. Bu da işkencenin yapılmaması ve araştırmalara devam edilmesi için yeterli olacaktır. İşte o zaman Kral'a başvurmasının zamanıdır. Bu işi en ustaca tarzda yapmak ise, Matmazel'im, sizin keskin zekânıza kalmıştır. Bence Kral'ın sırrın tamamını öğrenmesi iyi olur, Kont Mios-

sens'in bu ifadesiyle Brusson'un itirafı desteklenecektir. Aynı destek herhalde Cardillac'ın evindeki gizli araştırmalarla da sağlanabilecektir. Mahkeme kararı değil, ama Kral'ın içten gelen duygularla vereceği karar, yargıcın ceza vermek zorunda olduğu yerde, bir affı dile getirir, bütün bu nedenler de dayanakları olabilir."

Kont Miossens, *D'Andilly*'nin dediklerine aynen uydu ve gerçekten de öngörülenlerin hepsi yapıldı.

Artık Kral'a gitme zamanı gelmişti ve bu da en zor noktaydı; çünkü Kral, çok uzun zaman tüm Paris'i tek başına korku ve dehşete uğratmış, korkunç soyguncu katil olarak gördüğü Brusson'dan öylesine iğreniyordu ki, kötü ünlü bu davayı birazcık hatırladığı anda dahi çok şiddetli bir öfkeye kapılıyordu. Maintenon, Kral'a tatsız şeylerden asla söz etmemek ilkesine sadık kalarak her çeşit aracılığı reddetti ve böylece Brusson'un kaderi tümüyle Scuderi'nin eline verilmiş oldu. O anda uzun uzadıya düşünmelerden sonra hızla bir karara varıp bunu aynı hızla uygulamaya koydu. Ağır ipekliden siyah bir tuvalet giydi, Cardillac'ın göz kamaştıran takılarıyla süslendi, sırtına uzun, siyah bir örtü aldı ve bu kılığıyla tam Kral'ın geleceği saatte Maintenon'un odasında göründü. Saygıdeğer Matmazel'in tören kılığındaki görkemli görüntüsü, bekleme odalarında umursamazlıkla onu önemsememeye alışmış bulanan sıradan halkta derin bir saygı, bir haşmet izlenimi uyandırmış olmalıydı. Herkes ürkerek kenara çekildi ve içeri girdiğinde Kral bile çok şaşırarak ayağa kalktı, ona doğru yürüdü. O anda gözleri kolyenin, bileziklerin görkemli elmaslarından kamaşınca haykırdı: "Aman Tanrım, bunlar Cardillac'ın mücevherleri!" Sonra da Mainte-

non'a dönerek hoş bir gülümsemeyle ekledi: "Bakın Markiz, bizim güzel gelinimiz nasıl da nişanlısının yasını tutuyor."

"Ah, merhametli efendimiz." diye Scuderi'nin aklına şakayı sürdürmek geldi. "Acılarla dolu bir nişanlı kıza, böyle pırıl pırıl süslenmek nasıl olur da yakışır? Hayır, o kuyumcudan ben artık büsbütün vazgeçtim; eğer nasıl öldürüldüğü tiksindirici görünüşüyle ikide bir gözlerimin önüne gelmese, onu hiç düşünmeyeceğim de.

"Nasıl?" diye sordu Kral. "Nasıl, siz onu gördünüz mü, zavallı şeytanı?"

Bunun üzerine Scuderi, kısa cümlelerle cinayet ortaya çıktığı sırada bir rastlantının onu nasıl –Brusson'un olaya karışmasından söz etmeyerek– Cardillac'ın evine getirdiğini anlattı. Madelon'un ölçüsüz acısını, melek yüzlü bu çocuğun onda uyandırdığı derin etkiyi, zavallıyı halkın coşkulu desteğiyle Desgrais'nin elinden kurtarış şeklini betimledi. Arttıkça artan bir hevesle bu sefer de la Regnie'yle, Desgrais'yle, Olivier Brusson'la ilgili sahneleri anlatmaya koyuldu. Kral, Scuderi'nin sözleriyle gözleri önüne gelen capcanlı hayatın gücünden heyecanlanmış, kendisinden nefret edilen Brusson'un kötü davasından söz edildiğinin henüz farkına varmamıştı; yalnızca arada sırada bir haykırışla içindeki devinimi dışa vuruyordu. İnanılmaz olaylar hakkında öğrendiklerinden kendinden geçmiş haldeydi ve bunları tam olarak kavramaya henüz zaman bulamamış ve her şeyi bir düzene koyamamışken Scuderi ayaklarına kapandı ve Olivier Brusson'un affı için yalvarmaya başladı.

"Ne yapıyorsunuz?" diyerek Kral onun iki elinden tutarak bir koltuğa oturmaya zorladı. Ne yapıyorsu-

nuz Matmazel'im? Beni şaşırtıyorsunuz garip bir biçimde! Evet, korkunç bir öykü bu! Brusson'un serüvenli öyküsünün doğruluğunu kim garanti ediyor?"

Bu soruya Scuderi, "Miossens'in ifadesi, Cardillac'ın evindeki araştırmalar, kalpten inanmış olmamız, Madelon'un saf yüreği ve talihsiz Brusson'da da görülen aynı saflık." cevabını verdi.

Bazı itiraflarda bulunmak düşüncesinde olan Kral, kapıdan gelen bir ses üzerine dönüp kalktı. Başka bir odada çalışmakta olan Louvois kaygılı bir suratla içeriye bakmaktaydı. Kral ayağa kalkarak Louvois'nin ardı sıra odayı terk etti. Scuderi ve Maintenon, her ikisi de böyle ara verilmiş olmasını tehlikeli bulmuşlardı, çünkü bir defa şaşırtılan Kral, aynı oyuna ikinci defa gelmekten kendini koruyabilirdi. Ne var ki birkaç dakika sonra Kral tekrar içeri girdi, odanın içinde hızlı adımlarla birkaç kez gidip geldikten sonra ellerini arkasında bağlayarak Scuderi'ye iyice yaklaştı ve ona bakmadan alçak sesle: "Şu Madelon'unuzu görmek isterim!" dedi.

Scuderi buna, "Ah benim merhametli efendim!" diye cevap verdi. "O zavallı, talihsiz çocuğa nasıl büyük bir mutluluk bahşettiniz! Ah, ufak bir işaretiniz bile kızı ayaklarınıza kapanmış görmeniz için yeterlidir." Sonra da ağır giysinin izin verdiği ölçüde koşarcasına kapıya gitti ve dışarıya Kral'ın Madelon Cardillac'ı huzuruna istediğini haykırdı, geri döndü ve ağladı, duygulanmasından, sevincinden hıçkıra hıçkıra ağladı. Scuderi Kral'ın böyle bir lütufta bulunabileceğini sezinlemiş ve Madelon'u yanında getirmişti; kız Markiz'in özel hizmetçisinin odasında, elinde *D'Andilliy*'nin kaleme aldığı kısa bir af dilekçesiyle beklemekteydi. Göz açıp kapayıncaya kadar Kral'ın ayakla-

rının dibine sessizce seriliverdi. Korku, şaşkınlık, ürkekçe bir derin saygı, aşk ve acı, zavallının kaynayan kanını damarlarında daha da hızlandırmaktaydı. Yanakları alev alev yanıyordu. Gözleri, arada bir ipeksi kirpiklerinden süzülerek zambakları çağrıştıran güzel göğsüne akan yaşlarla parıldamaktaydı. Kral, meleksi çocuğun olağanüstü güzelliğinden etkilenmişe benziyordu. Genç kızı yumuşakça kaldırdı, ardında da sanki tuttuğu eli öpmek istiyormuşçasına bir hareket yaptı. Sonra vazgeçip en içten duygulanmaların kanıtı olan yaşlarla ıslanmış gözleriyle sevimli çocuğa baktı. Maintenon yavaşça Scuderi'ye fısıldadı: "Ufaklık tıpatıp la Valliere'ye* benzemiyor mu? Kral tatlı anılara dalarak mest oldu. Oyunu kazandınız." Maintenon bunları çok alçak sesle söylemişti; ama Kral yine de işitmişe benziyordu. Yüzünden bir kırmızılık geçti, bakışlarını Maintenon'un üzerinde şöyle bir dolaştırdı, Madelon'un uzattığı dilekçeyi okudu, sonra da şefkatli ve yumuşak bir sesle konuştu: "Sevgili çocuğum, yavuklunun suçsuzluğundan emin olan sana inanmak isterim; ama bir de chambre ardente'in bu konuda neler söyleyeceğini dinleyelim." Elinin yumuşak bir hareketiyle şimdi gözyaşlarında boğulmak isteyen gencecik kızla vedalaştı.

Scuderi'ye, Valliere'nin hatırlanması ilkin çok yararlı olmuş gibi göründüyse de, Maintenon onun adını söyler söylemez Kral'ın duygularının değiştiğini fark etti ve korkuya kapıldı. Kral kesin adaleti güzelliğe feda etmek üzere olduğunun kendisine kaba bir tarzda hatırlatıldığı duygusuna kapılabilirdi ya da belki rüya görürken olduğu gibi, güçlükle çağrılmış bu-

* Louise Françoise de la Valliere (1644-1710): XIV. Louis'nin sevgilisi. 1675'te manastıra kapanmıştır.

lunan güzel, büyüleyici görüntüler, onları kucaklayabileceğini düşünürken kayboluvermişlerdi. Belki de gözünün önüne artık Valliere'si gelmiyordu da, onun yerine dindarlığı ve tövbeleriyle kendisine hayli eziyet etmiş bulanan (Vallere'in Karmelit rahibeleri arasındaki manastır adıyla) Soeur Louise de la Misèricorde olarak düşünüyordu. Artık Kral'ın kararını sessizce beklemekten başka yapılacak bir şey yoktu.

Bu arada Kont Miossens'in chambre ardente'de vermiş bulunduğu ifade duyuldu ve tahmin edilen gelişmeler oldu, bir aşırılıktan bir diğer aşırılığa savrulan halk, önceleri alçak bir katil diye lanetlediği, parça parça etmekle tehdit ettiği kişiye, daha giyotine çıkarılmadan barbar bir hukukun suçsuz kurbanı olarak acımaya başladı. Komşusu olan insanlar, ancak şimdi onun erdemli yaşayışını, Madelon'a karşı duyduğu büyük sevgiyi, dürüstlüğünü, yaşlı kuyumcuya gösterdiği candan bağlılığı hatırladı. Halk yığınları sık sık la Regnie'nin sarayı önüne geliyor ve: "Olivier Brusson'u verin bize, suçsuzdur o!" diye bağırıyor, hatta pencereleri taşlıyorlardı; öyle ki, la Regnie, Marechaussee'den öfkeli kalabalık karşısında koruma istemek zorunda kalmaktaydı.

Aradan birçok gün geçmiş, fakat Scuderi, Olivier Brusson'un davası hakkında en küçük bir bilgi dahi edinememişti. Üzgün bir halde Maintenon'a başvurdu, Markiz ise Kral'ın bu konuda suskun kaldığını ve şimdilerde bir hatırlatma yapmamanın daha uygun olacağını vurguladı. Sonra da tuhaf bir gülümsemeyle küçük Valliere'nin neler yaptığını sorunca Scuderi, duyarlı Kral'ı bu gururlu kadının yüreğinin derinliklerinde, cazibesini anlamadığı bir alana çekebilecek bir mesele hakkında bir sıkıntının doğmuş olduğu

kanısına vardı. Bu yüzden de Maintenon'dan artık hiçbir şey umut edemezdi.

Sonunda *D'Andilly*'nin yardımıyla Kral'ın Kont Miossens ile uzun bir gizli görüşme yaptığı bilgisine ulaştı. Ayrıca Kral'ın en güvendiği valesi ve işgüderi Bontems'in Conciergerie denilen hapishanede Brusson'la konuştuğunu, ardından da aynı Bontems'in birkaç kişiyle Cardillac'ın evine gittiğini ve orada uzunca bir süre kaldığını da. Alt katta oturan Claude Patru, bütün gece başının üzerinde gürültüler yapıldı için Olivier'in kesinlikle orda bulunduğundan emin olduğunu söylemişti. O halde açıkça belliydi ki Kral, olayın gerçek bağlantılarını bizzat araştırmaktaydı, burada anlaşılmaz olan ise, karar vermekte bunca zamandır ikircimli davranmasıydı. La Regnie kendinden koparılıp alınmak istenecek kurbanı dişlerinin arasında sımsıkı tutmak için her şeyi yapabilirdi. Bu da gelişmekte olan her türlü umudu berbat ediyordu.

Neredeyse bir ay geçmişti ki Maintenon, Scuderi'ye Kral'ın onu bu gece, onun –Maintenon'un– odasında görmek istediği haberini iletti.

Scuderi'nin kalbi yerinden fırlayacakmış gibi çarptı, biliyordu ki Brusson olayı için artık karar verilecekti. Bunu zavallı Madelon'a söyledi, o da derin bir vecit içinde Kutsal Bakire'ye ve bütün azizlere dualar etmeye koyuldu, zira yalnızca onlar Kral'da Brusson'un suçsuzluğu kanısını uyandırabilirlerdi.

Gelgelim Kral sanki olayı büsbütün unutmuş gibi görünüyordu. Çünkü Maintenon ve Scuderi ile her zaman yaptığı hoş sohbete koyulup zavallı Brusson'dan tek söz etmeyi aklına getirmedi. Derken Bontems göründü, Kral'a yanaşarak öylesine alçak

sesle birkaç sözcük söyledi ki her iki bayan da hiçbir şey anlamadılar.

Scuderi'nin içinde depremler olmaktaydı. O anda Kral ayağa kalktı, Scuderi'ye yaklaştı ve parıldayan bakışlarla konuştu: "Size mutluluklar dilerim Matmazel'im! Hamisi olduğunuz Olivier Brusson özgürdür!"

Gözlerinden yaşlar boşanan Scuderi, tek sözcük edemeyecek halde, Kral'ın ayaklarına kapanmak istedi. Kral ise konuşarak bunu önledi: "Gidin, gidin! Matmazel siz parlamento avukatı olmalı, benim hukuki işlerim için mücadele etmelisiniz, çünkü Aziz Dionys adına belirteyim ki sizin hatipliğinize yeryüzündeki hiç kimse karşı koyamaz." Ardından da, "Fakat..." diye ekledi daha ciddi bir tavırla, "Fakat erdemin kendisi bile birisini korumaya alsa, o kişi her türlü kötü suçlama karşısında chambre ardente'in ve dünyadaki bütün mahkemelerin önünde güvende olmayabilir!"

Scuderi coşkun minnettarlığını dile getiren sözcükler buldu. Kral sözünü kesti, evinde onu kendisinin beklediğinden çok daha ateşli bir minnettarlığın beklediğini, çünkü şu anda belki de mutlu Olivier'in Madelon'unu kucaklamakta olduğunu söyledi. "Bontems..." diyerek Kral sözünü şöyle bitirdi: "Bontems size bin Louis ödeyecektir. Benim adıma ufaklığa gelin parası olarak verirsiniz. Kız, böyle bir mutluluğu hiç de hak etmemiş olan Brusson'unuzla evlenebilir; ama o zaman ikisi de Paris'i terk etmelidir. Bu benim isteğimdir."

•

Martiniere hızlı adımlarla Scuderi'ye doğru geldi, onun arkasından da Baptiste; ikisinin de yüzü sevinç-

ten parıldıyordu, ikisi birden coşkuyla, "O burada!" diye haykırdı. "O özgür! Ah, âşık gençler!" Mutlu çift, Scuderi'nin ayaklarına kapanmıştı. Madelon, "Ah!" diye haykırdı. "Ah, sizin, yalnızca sizin erkeğimi kurtaracağınızı biliyordum." Olivier ise, "Ah, size olan inancım, anneciğim, ruhumda sapasağlam durmaktaydı." diye bağırdı ve ikisi de saygıdeğer hanımefendinin ellerini öptüler, binlerce sıcak gözyaşı döktüler, sonra da yeniden birbirlerine sarıldılar, o anda yaşadıkları olağanüstü mutluluğun geçmişte kalan tarifi olanaksız bütün acıları yok ettiğini tekrar tekrar belirtip birbirlerinden ölünceye kadar ayrılmayacaklarına yeminler ettiler.

Birkaç gün sonra da rahibin kutsamasıyla evlendiler. Kral'ın arzusu böyle olmamış olsaydı dahi, Brusson yine de Paris'te kalamazdı; çünkü burada her şey ona Cardillac'ın işlediği o korkunç cinayetleri hatırlatacak, herhangi bir rastlantı şimdi yalnızca birkaç kişinin bildiği o kötü sırrı düşmanca ortaya çıkaracak ve huzur içindeki hayatlarını sürekli tedirgin edecekti. Olivier Brusson nikâhtan hemen sonra genç eşiyle birlikte, Scuderi'nin hayır dualarıyla Cenevre'ye taşındı. Madelon'un gelin parası sayesinde zengince donatılmış iş yerinde eşine az rastlanır bir yetenekle kendini gösterdi, orta sınıftan insanların bütün erdemleriyle sorunsuz, mutlu bir hayat sürdü. İçi, babasını hayal kırıklığıyla mezara götürmüş bulunan umutlarla doluydu.

Brusson'un gidişinin üzerinden bir yıl geçmişti ki, Paris Başpiskoposu Harloy de Chauvalon ve parlamento avukatı Pierre Arnaud d'Andilly tarafından imzalanmış bir bildiri yayınlandı; bunun içeriğinde kilisenin günah çıkarma mührü altında tövbe etmiş bir

günahkârın gasp edilmiş elmaslarla mücevherlerden oluşan servetinin teslim edildiği belirtiliyordu. 1680 yılının sonlarına kadar, özellikle halka açık sokaklarda canice saldırı sonucu bir mücevheri gasp edilmiş herkes d'Andilly'ye başvurabilecekti, şayet gasp edilmiş mücevher, elde bulunan mücevhere tıpatıp uyacak şekilde tanımlanır, başvuruyu yapanın haklılığına karşı başkaca hiçbir şüphe de söz konusu olmazsa, o mücevher geri alınabilecekti.

Cardillac'ın listesinde öldürülmeyip yalnızca bir yumruk vuruşuyla bayıltıldığı belirtilen birçok kişi, birbiri ardına parlamento avukatına geldi ve gasp edilmiş takılarını hayretler içinde geri aldı. Elde kalan mücevherler ise St. Eustache Kilisesi'nin hazinesine girdi.

Scuderi saygılı bir tavırla koltuğundan kalktı, akşam kızıllığı gibi gelgeç bir kızıllık, bu yaşlı, saygın hanımefendinin yanaklarında geziniverdi, kralın önünde hafifçe eğildi, gözlerini yere çevirerek, "Hırsızlardan korkan bir âşık, aşka layık değildir." dedi.

Ölümünden yüz yıl sonra onun dünyasını Stephan Zweig, "Duman ve düşten biçimlenmiş, kişileri fantastik olan dünya dışı bir dünya." diye tanımlanmıştı. Dostoyevski ise ona Homeros ile Schiller'in yanı başında yer vermişti. Edebiyat tarihçileri de onu "fantastik"in olağanüstü anlatıcısı, modern sürrealistlerin bir öncüsü diye tanıtır. Eserlerinin çoğu olağanüstü görünüşleriyle engin bir hayal gücünün ürünü de olsalar, dikkatli bir gözleme dayandıkları kesindir. *Fantastik realizmin* romantiği diye nitelendirilmesi bundandır. Düş ile gerçekliği birbirinin içine geçirip gerçekle dalga geçen bu romantik yazarın eserleri, dünya edebiyatının pek çok yazarını büyük çapta etkilemiştir.

Esat Nermi Erendor

Matmazel Scuderi... **Büyük ustanın belki de en nadide eseri...**

ISBN 975-468-481-2
9 789754 684810
SAY YAYINLARI